

Estructura oracional llatina

Elena E. Benedicto Salmerón

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tdx.cat) i a través del Dipòsit Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX ni al Dipòsit Digital de la UB. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX o al Dipòsit Digital de la UB (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tdx.cat) y a través del Repositorio Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR o al Repositorio Digital de la UB. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR o al Repositorio Digital de la UB (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tdx.cat) service and by the UB Digital Repository (diposit.ub.edu) has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized nor its spreading and availability from a site foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository is not authorized (framing). Those rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

Elena E. Benedicto Salmerón

ESTRUCTURA ORACIONAL LLATINA

**Tesi Doctoral dirigida pel
Dr. Pere J. Quetglas, Catedràtic
de la Facultat de Filologia
de la Universitat de Barcelona**

**UNIVERSITAT DE BARCELONA
Departament de Filologia Llatina
1992**

2.1. Extracció de llarga distància i asimetries: les dades.

En aquesta secció considerarem fenòmens d'extracció, relacionats amb subjectes, objectes i adjunts.

En la primera subsecció, concentrarem la nostra atenció en l'extracció d'aquests elements fora del domini de les clàusules argumentals. Revisarem els diferents tipus d'aquesta mena de clàusules que presenta la llengua llatina: *AcI* (clàusules d'infinitiu amb el subjecte en acusatiu i sense complementitzador lèxic); clàusules d'inflexió finita (la qual cosa implica un subjecte en nominatiu), que presenten normalment mode subjuntiu i que poden portar o no un complementitzador lèxic; clàusules interrogatives indirectes, introduïdes per un element *qu-* i, generalment, encara que no sempre, en mode subjuntiu.

En la segona subsecció, tractarem de les clàusules adjuntes, i estudiarem uns peculiars mecanismes que la llengua llatina utilitza per tal de salvar determinades dificultats estructurals.

2.1.1. Extracció d' α fora del domini de clàusules argumentals.

1. Extracció d'Arguments: l'asimetria Subjecte/Objecte.

En primer lloc, caldria recordar aquí quin és l'interès de les que han estat anomenades "asimetries de subjecte/objecte".

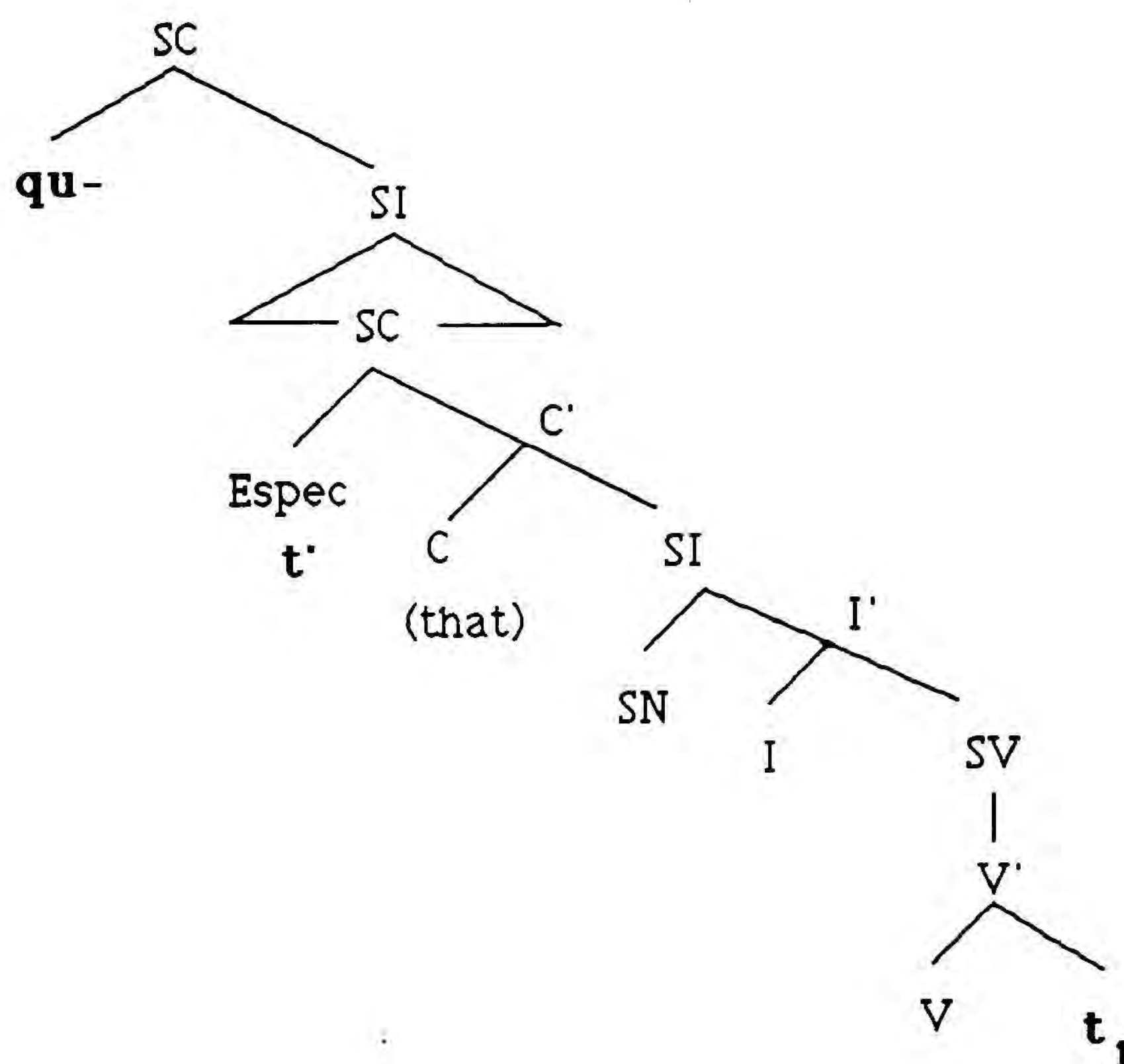
Van ser descobertes en relació a unes dades sintàctiques, procedents de l'anglès, per a les quals es va proposar un filtre, el *Filtre del That-t*.¹³ Es va considerar que les dades en qüestió responien a una estructura de constituents que era jeràrquica: la traça creada per moviment d'un objecte sempre seria regida lèxicament (i, per tant, *pròpiament regida*),

¹³Cf. 2.0., pàg. 72 i ss., on es presenten les dades corresponents a aquest fenomen.

pel nucli que l'havia seleccionat; les dades corresponents a l'extracció de subjecte feien sospitar que la traça apareguda a conseqüència del moviment d'un subjecte, pel contrari, no estava regida pel mateix nucli, o cap, que regeix l'objecte, és a dir, que la posició de subjecte era una posició *estructuralment* diferent. Així doncs, per tal de poder ser regides adequadament, les traces de subjecte havien de ser regides per antecedent. I semblava bastant obvi que la presència del complementitzador *that* no permetia aquesta recció per antecedent, mentre que la seva absència la permetia.

Considerem, per exemple, l'esquema arbori a (20):

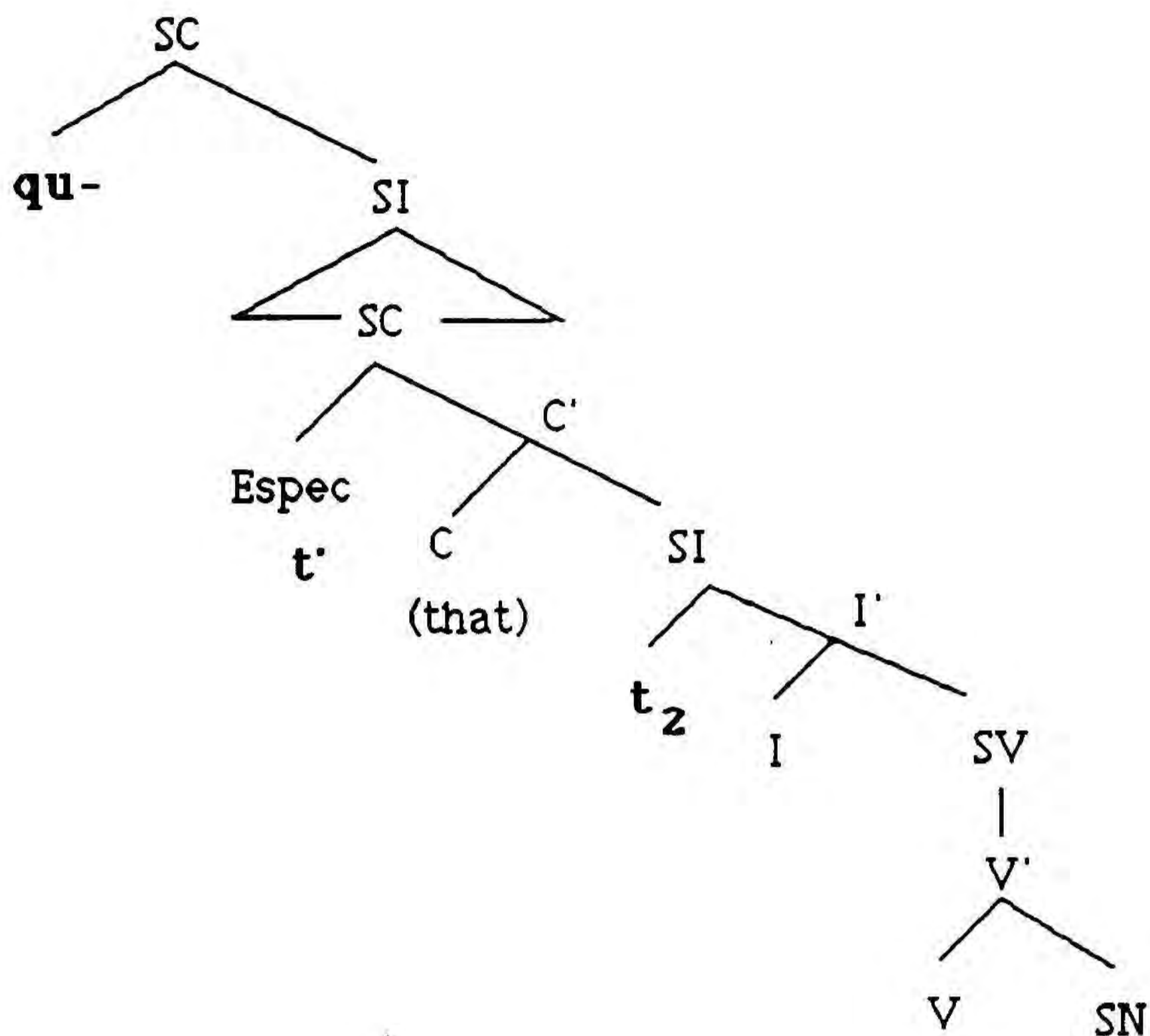
(20)

En el cas de t_1 , la traça deixada pel moviment d'un objecte, podem veure que està, tal com hem dit, adequadament (*pròpiament*) regida (per V) i que, per tant, no causa cap problema.

En canvi, observem el cas de (21):

(21)

Si considerem t_2 , la traça de l'extracció d'un subjecte, veiem que no està regida lèxicament per V (ni tampoc, sembla, per I); per tant, es necessita recció per antecedència: t' , la traça intermèdia a l'Especc de SC, podria realitzar aquesta funció, és a dir, podria regir t_2 per antecedència, si *that*, el complementitzador lèxic, no hi és.

Vegem ara les dades llatines. Recordem que el que pretenem esbrinar amb aquestes dades és si la posició de subjecte en llatí és estructuralment diferent de la d'objecte, posem per cas; en d'altres paraules, si responen a una estructura oracional jeràrquica com la que hem vist a (20) i (21).

Considerem els casos de (22):

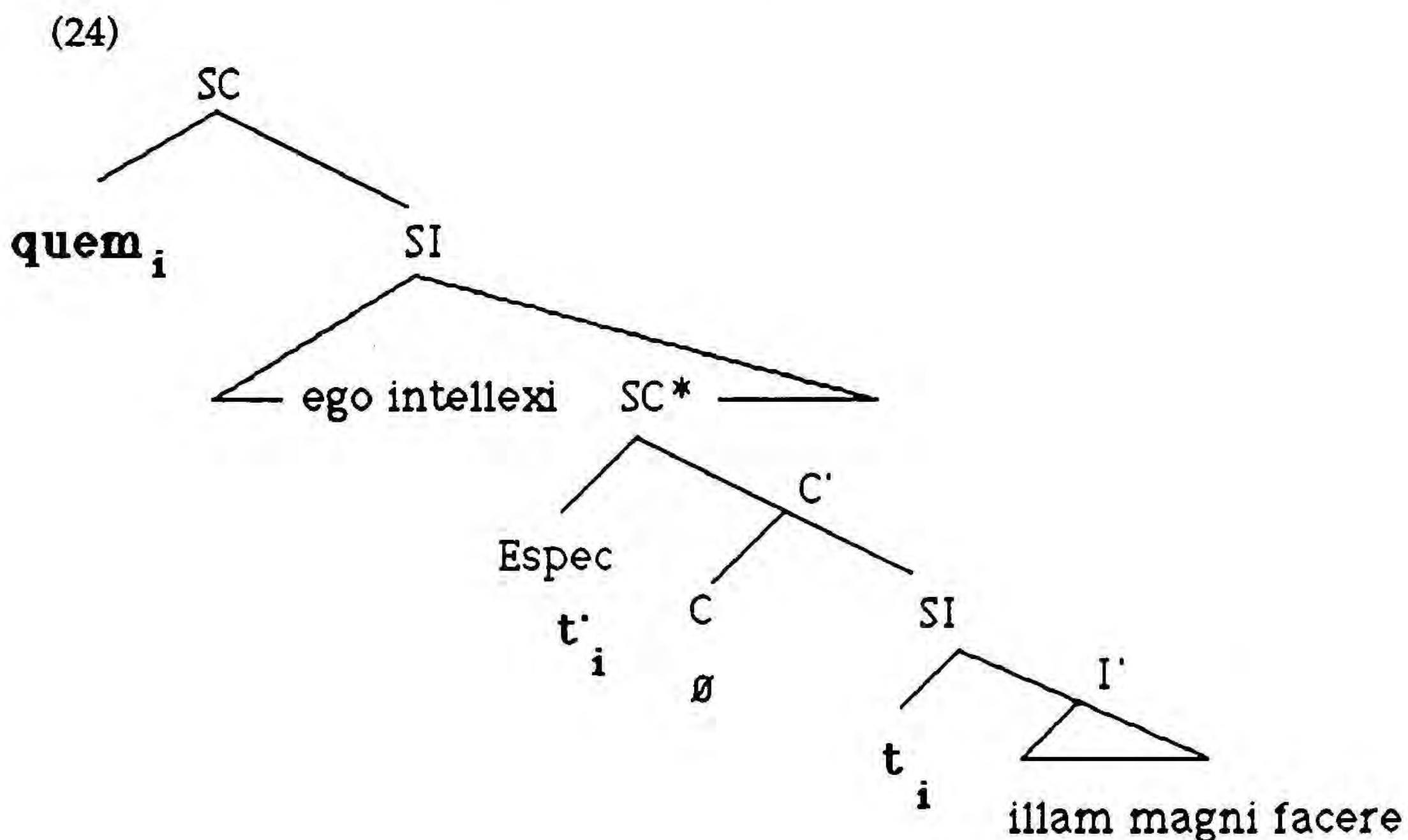
- (22) a. ... *gnati* ... , *quem ego intellexi illam* ... *magni facere*.
 b. ... *ea, quae dicis te maiora moliri*.

Les oracions de (22) corresponen a extraccions fora del domini de construccions *AcI* (clàusules d'infinitiu amb subjecte en acusatiu). (22)a. representa el cas d'una extracció de subjecte (*quem*), mentre que (22)b. és un cas d'extracció d'objecte (*quae*). (23)a. i (23)b. corresponen, bàsicament, a l'estructura-S de (22)a. i (22)b., respectivament:

(23) a. ... gnati ... , [_{SC} **quem**_i [_{SI} ego intellexi [_{SC*} t'_i [_{SI} t_i illam ... magni facere]]]] .

b. ... ea, [_{SC} **quae**_i [_{SI} pro dicis [_{SC*} t'_i [_{SI} te t_i maiora moliri]]]] .

Ambdós casos són gramaticals. Això vol dir que no hi ha cap asimetria subjecte/objecte. Tanmateix, aquests casos no són rellevants per al que aquí estem tractant. Observeu que les clàusules *AcI* no tenen complementitzador lèxic, tal com podem veure més clarament a (24):

la qual cosa permet, en un cas d'extracció de subjecte com és el de (23)a., que t'_i , la traça intermèdia a l'Especificador de SC^* , regeixi t_i per antecedència

El paradigma de (22), per tant, és paral·lel al de (14) de la secció precedent, que repetim aquí per a més comoditat:

- (14) a. *the man, who_i you think t_i saw Bill*
 b. *the man, who_i you think Bill saw t_i*

però no és equiparable al cas rellevant de (13) (a la mateixa secció), que presenta un complementitzador lèxic, *that*.

Una altra alternativa és, certament, que *t_i* a (23)a., estigui regida pròpiament a l'interior de SI, la qual cosa li atorgaria el mateix estatus que el de *t_i* a (23)b., la traça de l'objecte. Tanmateix, no estem en posició, de moment, de decidir sobre aquesta qüestió (que podria implicar absència de diferència estructural entre la posició de subjecte i la d'objecte).

Tota aquesta discussió descansa sobre l'assumpció que les clàusules *AcI* són SC i no SI.¹⁴ Observeu, de pas, que si consideréssim que les clàusules *AcI* són SI, aleshores estaríem mostrant que SI no és un nus *bounding* per a Subjacència en llatí, ja que el sintagma *qu-* hauria passat a través de dos nusos SI en un sol pas, la qual cosa provocaria una violació. Arribarem, de totes formes, a la mateixa conclusió (que SI no és un nus *bounding* en llatí) per d'altres camins.

Considerem ara les dades que veiem a (25):

- (25) a. *omnia perfecit, quae senatus ne fieri possent prouiderat.*
 b. *quod ad te scripseram ut cum Camillo comunicares...*

Els casos a. i b. de (25) corresponen, respectivament, a una extracció de subjecte (*quae*) i a una d'objecte (*quod*), fora del domini d'una clàusula argumental finita amb complementitzador lèxic: *ut* a l'exemple de b.; *ne*, el corresponent negatiu, al d'a. Totes dues oracions

¹⁴Cf. el capítol 4. *Conclusions*, per a una discussió sobre aquest aspecte.

són gramaticals. Considerem a (26) la possible estructura-S que els correspondria:

(26) a. omnia perfectit, [_{SC} quae_i [_{S1} senatus [_{SC*t'_i} ne [_{S1} t_i fieri possent]] prouiderat]] .

b. ... , [_{SC} quod_i [_{S1} pro ad te scripseram [_{SC*t'_i} ut [_{S1} pro cum Camillo t_i comunicares]]]] .

Aquests casos proporcionen una mica més de llum sobre el tema que ens ocupa, ja que ambdós presenten complementitzadors lèxics.

Assumint ciclicitat, la frase *qu-* es mou des de la seva posició d'origen fins a l'Especificador de SC*; des d'aquesta posició es mou, deixant-hi una traça, a l'Especificador del SC superior. La mateixa operació té lloc a (26)a. i a (26)b. .

El cas de (26)b. no hauria de posar cap problema: *t_i*, la traça de l'objecte, està regida lèxicament (per tant, està regida pròpiament) pel verb que el selecciona, és a dir, per *comunicares*. La traça intermèdia, *t'_i*, és regida ja sia pel verb matriu *scripseram*, ja sia per antedecència per la frase *qu-*, amb la qual està coindexada, i que es troba a l'Especificador del SC superior; fins i tot, es pot esborrar a FL, ja que no és necessària.¹⁵

El cas de (26)a., però, fa sorgir una altra vegada la qüestió de si el subjecte està regit pròpiament i com.

Tenim aquí dues opcions: bé *t_i*, la traça original, és regida per antedecència per la traça intermèdia, *t'_i*, que es troba a l'Especificador de SC*, bé és regida des de l'interior de la clàusula, per V o per I(nflexió). Si prenem en consideració la primera opció, ens trobarem amb tot un seguit de problemes. En primer lloc, no està en absolut clar com pot *t'_i* regir per antedecència la traça inferior, ja que precisament l'agramaticalitat del cas de (7)a. a la secció precedent era explicada per la presència del complementitzador.

¹⁵Tornarem més endavant (2.1.1.(2)) als detalls tècnics sobre aquesta opció.

Així que, en principi, hauríem d'agafar la segona opció, aquella que proposa recció per part d'un nucli des de l'interior de la clàusula. Farem un tractament més extensiu d'aquesta qüestió a la secció següent.

La traça intermèdia hauria de tenir el mateix estatus a (26)a. que a (26)b. És a dir, per tal de satisfer el PCB, hauria d'estar regida, ja sia pel verb matriu, ja sia per antecedència per la frase *qu-* del COMP superior, o senzillament, ser esborrada a FL, una vegada acomplida la seva funció. Discussió d'aquestes opcions més endavant.

Una altra alternativa, però, és considerar que no hi ha cap traça intermèdia, i que el moviment té lloc directament des de la posició on la frase *qu-* es va generar a la base, en un sol pas, fins a l'Especificador del SC superior. D'aquesta manera, no hi ha cap traça intermèdia implicada, i, per tant, hauríem de recolzar-nos sobre recció per nucli des de l'interior de la clàusula, per tal que la traça original pogués satisfer el PCB.

D'altra banda, no hi hauria tampoc cap violació de Subjacència, si assumíssim SC, en lloc de SI, com a nus *bounding* en llatí. En el decurs de la derivació, la frase *qu-* passaria a través d'un sol nus SC, en el seu camí fins a l'Especificador del SC superior. Però no es respectaria la successivitat cíclica.

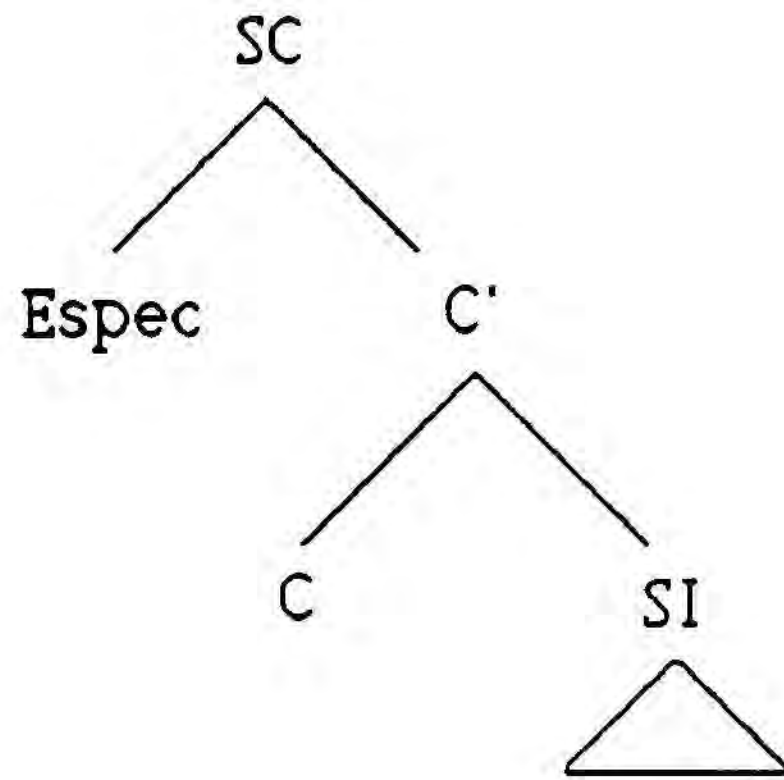
Considerem ara, en darrer lloc, els casos d'extracció fora d'una clàusula interrogativa indirecta; és a dir, els casos corresponents a Illes de *Qu-*, com ara (27):

- (27) a. ... *ingenii, quod sentio quam sit exiguum.*
 b. ... *Platone, quem tu quanti facias scio.*

Una altra vegada, com en els casos de (22) i (25), els exemples de (27) mostren ocurrencies gramaticals d'extraccions de subjecte i d'objecte, en aquesta ocasió, fora del domini de clàusules interrogatives indirectes.

L'extracció fora d'aquests dominis ens planteja un problema addicional que no apareixia en els casos precedents. Considerem (28):

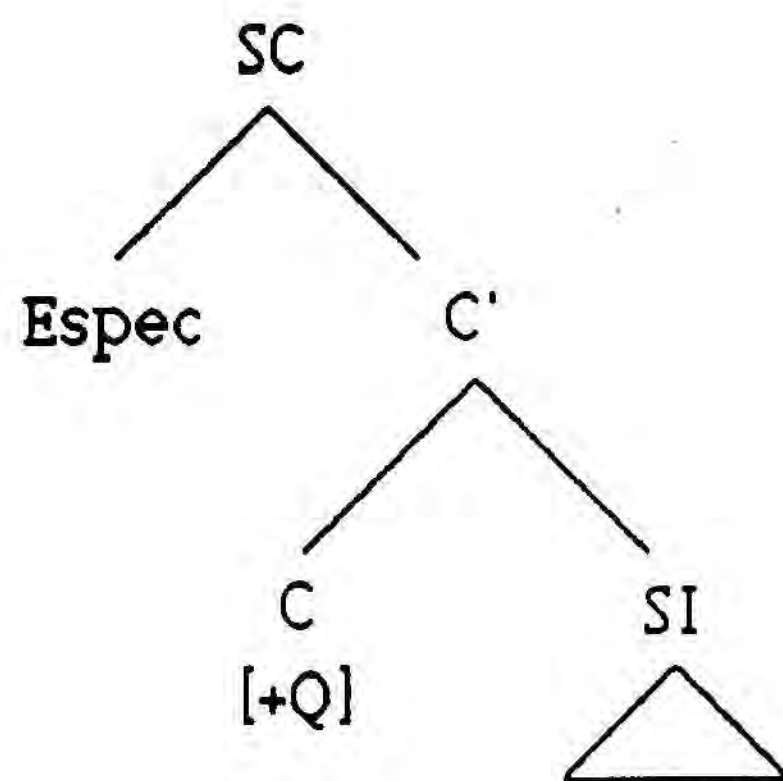
(28)

A (28) podem veure el diagrama de l'estructura de frase que pertoca a les posicions perifèriques corresponents al SC inferior (SC* en el cas de (23)), és a dir, aquell que contindrà la traça intermèdia. En els casos de (22), en els quals consideràvem l'extracció fora d'una clàusula *AcI*, C, el complementitzador, estava buit, i l'element *qu-* aterrava a l'Especificador de SC, tal com esperàvem; en els exemples de (25), els casos d'extracció fora de clàusules finites, la posició de C estava ocupada per un complementitzador lèxic (*ut* o *ne*), i l'element *qu-* també aterrava a l'Especificador de SC, produint una estructura de la qual parlarem més extensament a la subsecció següent i a la secció 2.2 en aquest capítol.

A (27), però, l'estructura corresponent a la clàusula subordinada és la següent:

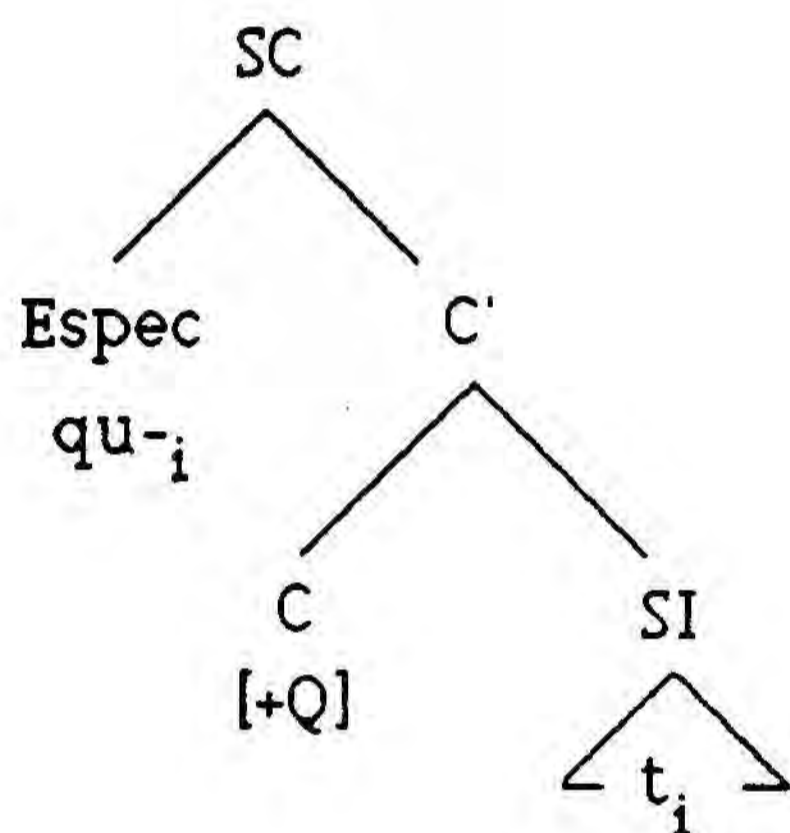
(29)

El verb de la clàusula matriu imposa uns requisits seleccionals en el seu complement.¹⁶ En el cas que ens ocupa, el nucli de SC, és a dir, C, ha de tenir el tret [+Q], o el que és el mateix, la clàusula subordinada ha de ser una interrogació.

Per tal que aquest requisit seleccionals pugui ser satisfet, se sol dir que un element *qu-* interrogatiu dins de la clàusula subordinada ha de pujar fins a l'Especificador corresponent, per tal que es pugui produir Concordança de Nucli i Especificador (CNE):

(30)

Aquest moviment, però, bloqueja la possibilitat que aquesta posició d'Especificador pugui ser una posició d'aterratge intermèdia per a l'element *qu-* relatiu.

Fins i tot en termes de Lasnik & Saito (1984), segons els quals, el nucli de COMP seria l'element *qu-* interrogatiu i l'element *qu-* relatiu, per la seva banda, s'adjuntaria a aquest, aquests casos presentarien un problema, tal com veurem en la subsecció següent.

Es podria proposar que el moviment s'efectués directament fins a l'Espec,SC superior, la qual cosa no suposaria, si agafem SC i no SI com a nus *bounding*, una violació del principi de Subjacència.¹⁷ Que el

¹⁶Cf. 1.1.4. (2), especialment nota 47.

¹⁷En aquest sentit, cf. l'anàlisi de Rizzi (1982), que fa especial menció dels aspectes relacionats amb Subjacència, a 1.1.4.(3) i a 2.0., pp.70-71.

moviment s'ha de fer en dues fases (al menys en alguns casos), ho veurem a la secció 2.2, segons dades que presentarem a 2.1.2.

De totes maneres, respecte del fet que l'element *qu-* hagi de pujar a l'Espec,SC per tal de poder satisfer el requisit [+QU], imposat pel verb matriu sobre el nucli del SC subordinat, s'ha de dir que hi ha llengües, les dades de les quals no presenten moviment de l'element *qu-* a l'Especificador corresponent, sinó que aquell roman a la posició on ha estat generat: és el que s'ha anomenat *qu- in situ*.

Llengües com ara el japonès, el xinès o el coreà satisfan el requisit del verb matriu, senzillament pel fet de tenir un element *qu-* en el domini del C[+Q]. Aquests elements, però, presentaven les mateixes restriccions que els elements *qu-* de les llengües amb moviment exprés. Per aquesta raó, es va postular que hi havia moviment, però a FL, la qual cosa donava compte de les restriccions i al mateix temps, del fet que la cadena final resultant no mostrés moviment evident.

Amb una estratègia d'aquest tipus, però, el problema plantejat a (30) es manté, ja que, es produeixi el moviment a estructura-S o a FL, continuem tenint dos sintagmes *qu-*, un *qu_{rel}* i un *qu_{int}*, i només una posició d'Espec.

2. Extracció d'Adjunts : l'asimetria Complement/No-Complement.

En aquest apartat considerarem els fets relacionats amb l'extracció d'adjunts fora de clàusules argumentals, com ara *AcI* (sense complementitzador), interrogatives indirectes, i clàusules amb complementitzador obert¹⁸ o explícit, i veurem els efectes que es produeixen.

¹⁸Es parla de complementitzador 'obert', 'explícit' o 'fonèticament realitzat', quan una peça lèxica del tipus de *que* ocupa la posició de COMP, en contraposició als casos en què cap peça lèxica no és present (complementitzador nul), com es veu, respectivament als exemples castellans d' (i)a. i b.:

- (i) a. *Les rogamos* [_{SC} *que* [_{S1} *tomen las medidas adecuadas*]] .
 b. *Les rogamos* [_{SC} \emptyset [_{S1} *tomen las medidas adecuadas*]] .

Sabem, des dels treballs de Huang (1982) principalment, que hi ha una tendència general de les llengües que pot semblar un tant contradictòria: d'una banda, es permet l'extracció de sintagmes adjunts fora del domini de clàusules argumentals declaratives, tant si el complementitzador que les introdueix està fonèticament realitzat, com si és nul (és a dir, sense mostrar efectes del Filtre *That-t*¹⁹); d'altra banda, però, l'extracció fora del domini d'una illa de *qu-* (és a dir, d'una clàusula, també argumental, interrogativa indirecta) ofereix resultats agramaticals. Considereu, a tall d'exemple, el contrast que es dona entre (31)a. i (31)b.:

- (31) a. **Com_i** dius [_{SC} que vindràs t_i] ?
 b. ***Com_i** dius [_{SC} qui_k t_k vindrà t_i] ?

A (31)a., *com* ha estat extret de la clàusula amb complementitzador *que vindràs* deixant-hi una traça coindexada, t_i , i el resultat és gramatical; a (31)b., en canvi, *com* ha estat extret d'una interrogativa indirecta, *qui vindrà*, deixant-hi també una traça coindexada, i el resultat és agramatical.

Els problemes presentats a la tesi de Huang (1982) van ser represos pel treball de Lasnik & Saito (1984).

Aquests autors van proposar una anàlisi que incorporés les dues característiques més rellevants pel que fa a l'extracció d'adjunts: les asimetries que es produeixen segons el tipus de domini on els adjunts estan inserits (tal com es veu en els exemples de (31)); i la manca d'efectes del Filtre *That-t* en relació a la seva extracció de clàusules declaratives, tal com veiem a (32)²⁰:

¹⁹Cf. 2.0.

²⁰Recordem una altra vegada aquí (cf. també 2.0, p.70 i ss.), que la manca d'Efectes del Filtre *That-t* només pot comprovar-se en els casos de llengües que, independentement, els mostrin en extraccions de subjecte, com és el cas de l'anglès.

És per això que no utilitzem un exemple en català, ja que les llengües romàniques en general no mostren Efectes del Filtre *That-t* (ni en extracció de subjectes, ni en extracció d'adjunts).

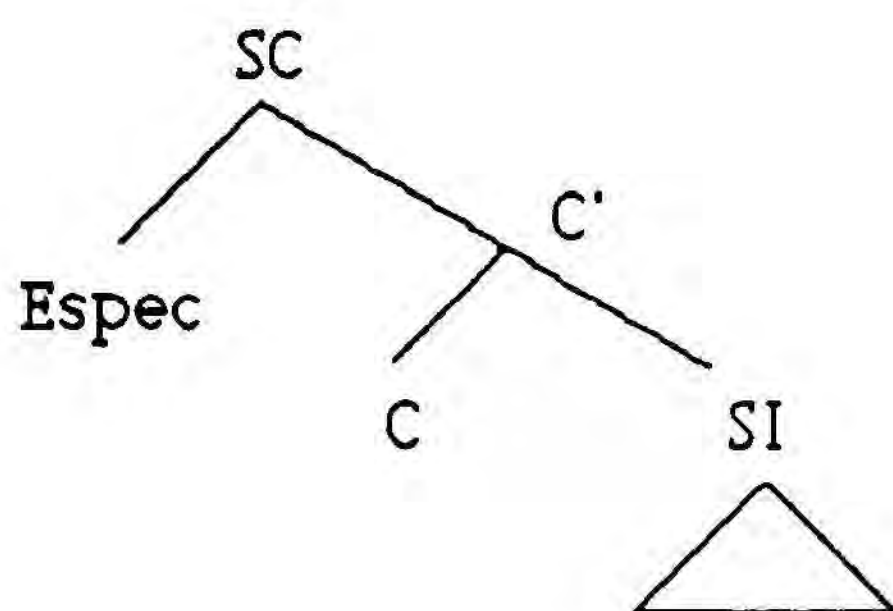
- (32) a. How_i do you say [\emptyset they will come t_i] ?
 b. How_i do you say [that they will come t_i] ?

L'anàlisi de Lasnik & Saito reposava sobre tres assumpcions bàsiques: la noció de 'cap (o nucli) de COMP'; la diferència entre arguments i no-arguments (o adjunts) pel que fa al PCB; l'adopció de la regla *Affect- α* . Vegem ara amb més detall cada una d'aquestes assumpcions.

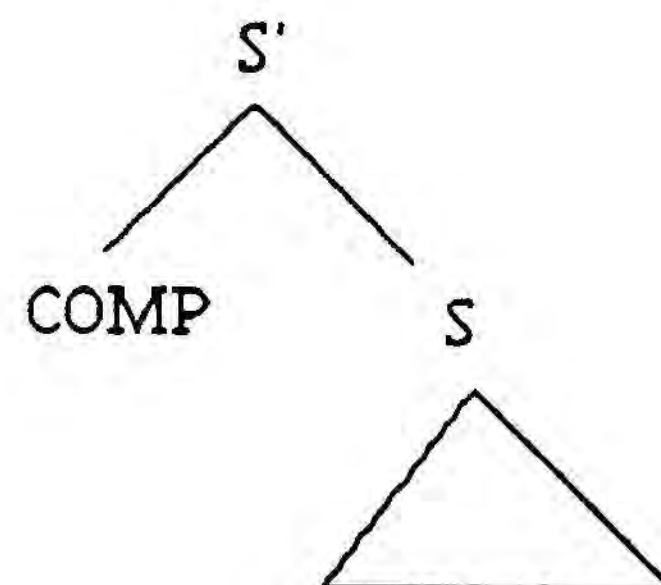
- Lasnik & Saito proposen una estructura de COMP a l'antiga. Aquests autors no utilitzen el sistema comunament acceptat de nucli, complement i especificador a tres nivells, el que veiem a (33)a. (que és posterior a ells), sinó que treballen amb un COMP d'una sola posició, tal com es pot observar a (33)b., on S' equival a SC i S a SI:

(33)

a.

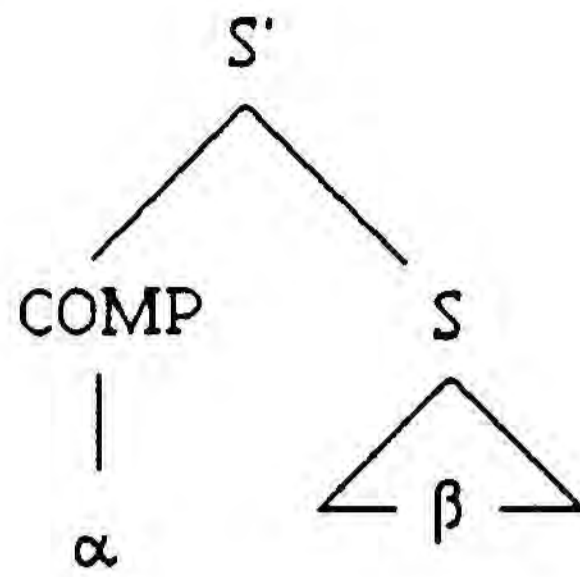
b.

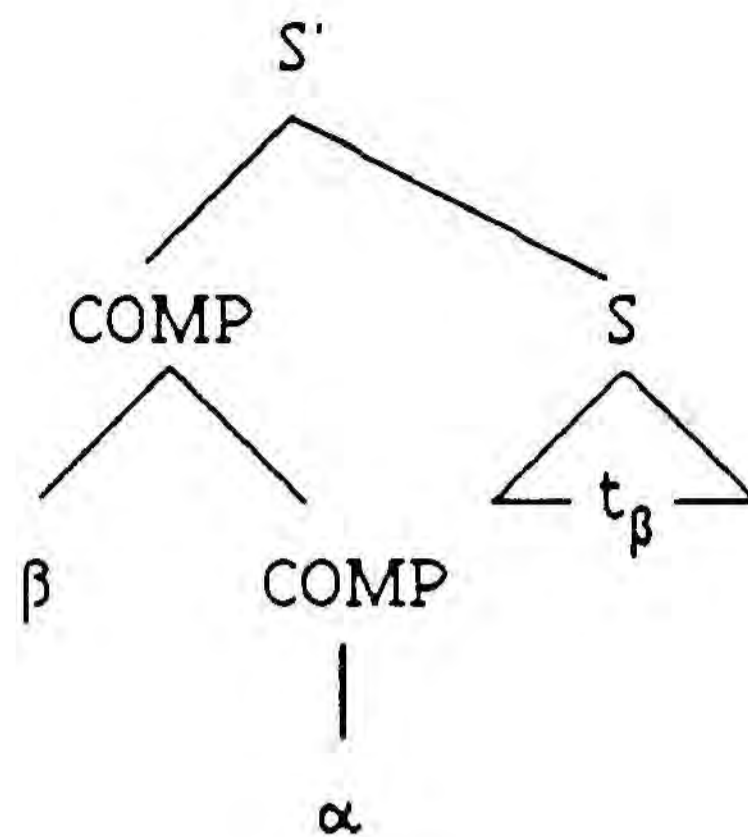
Si al llarg de la derivació algun element s'ha de moure a COMP i aquest està ja ocupat, aleshores proposen una adjunció-à-la-Chomsky: es crea una nova projecció del mateix tipus que la ja existent, de la qual són filles tant l'element adjuntat com la categoria existent. Prenguem un element β qualsevol procedent de SI; si volem traslladar aquest element β a COMP, i COMP està ja ocupat per un element α (és la situació que es pot observar a (34)a., aleshores β serà adjuntat a COMP, oferint l'estructura final que pot veure's a (34)b.:

(34)

a.

b.

Lasnik & Saito també disposen d'un mecanisme d'indexació de COMP, basat en la idea que un nucli i la seva projecció comparteixen el mateix índex, que estableix que COMP tindrà l'índex del seu nucli. Així, en una configuració com la de (35)a., que és equivalent a (34)a., on α és el nucli i COMP la projecció màxima, COMP i α presentaran el mateix índex i :

(35) a. $[_{\text{COMP}} \alpha]$ b. $[_{\text{COMP}} \alpha_i]_i$

Si, d'altra banda, tenim una estructura fruit d'adjunció, com ara a (36)a., que és l'equivalent de (34)b., COMP continuarà tenint l'índex del seu nucli, és a dir, d' α , com mostra l'esquema de (36)b., i no pas de β , l'element adjuntat, tal com es pot observar per la mala formació de (36)c.:

(36) a. $[_{\text{COMP}} \beta [_{\text{COMP}} \alpha]]$ b. $[_{\text{COMP}} \beta [_{\text{COMP}} \alpha_i]]_i$ c. $*[_{\text{COMP}} \beta_k [_{\text{COMP}} \alpha_i]]_k$

Si, pel contrari, COMP estigués buit a l'inici d'una derivació, i un element β hi fos traslladat, aleshores la configuració de COMP seria la mateixa de (35)a., i en conseqüència, β serà el nucli de COMP, i li transmetrà el seu índex, tal com es pot observar en la seqüència de (37):

- (37) a. $[_{COMP}]$
 b. $[_{COMP} \beta]$
 c. $[_{COMP} \beta_k]_k$

Si, aleshores, un segon element γ es traslladés a COMP, l'estructura resultant seria la mateixa d'adjunció que teniem representada a (36)b.. El mecanisme d'assignació d'índex seria el mateix, i COMP, el nucli del qual és en aquest cas β , acabaria amb l'índex de β i no de γ , tal com veiem en la seqüència de (38):

- (38) a. $[_{COMP} \gamma [_{COMP} \beta]]$
 b. $[_{COMP} \gamma_j [_{COMP} \beta_k]]_k$
 c. $*[_{COMP} \gamma_j [_{COMP} \beta_k]]_j$

- La segona assumptió, on descansava l'anàlisi de Lasnik & Saito, consistia en que les traces d'arguments havien de satisfer el PCB a estructura-S, mentre que les traces d'adjunts l'havien de satisfer a FL²¹.

²¹Aquesta assumptió és, de fet, una estipulació. Hi ha hagut dos intents de donar compte de les diferències entre arguments i adjunts. Un prové de Chomsky i és el que es diu la *Uniformitat de les Cadenes*: en una cadena del tipus (qu_{-i}, t'_i, t_i) , on t_i , la posició original, és un adjunt, la cadena serà uniforme, perquè tant t'_i , la traça intermèdia, com qu_{-i} , són també adjunts; en canvi, si t_i és un argument, t'_i i qu_{-i} continuen sent adjunts, i la cadena no és ja uniforme. *Referencialitat* és el segon i ha estat proposat per Rizzi i per Cinque.

A més a més, totes les traces estan subjectes al PCB, tant les originals com les intermèdies; aquestes últimes, però, donada la seva configuració en l'estructura, són considerades traces adjuntes, tant si procedeixen d'un argument, com si procedeixen d'un adjunt.

- Finalment, Lasnik & Saito assumeixen la regla Affect- α . Aquesta regla inclou no només moviment, sinó també, per exemple, delecions. Aquestes delecions "afecten" a un element α qualsevol, és a dir, es pot aplicar delecio tant sobre una traça com sobre un complementitzador. Encara que aquesta operació pot tenir lloc en qualsevol moment de la derivació (és a dir, no està subjecta a restriccions específiques), existeixen condicions que s'apliquen sobre l'estructura resultant. Dit d'altra manera, s'han de respectar les condicions sobre recuperabilitat dels elements esborrats: no és poden esborrar elements que portin informació única, és a dir, informació que no sigui recuperable per algun altre element a l'estructura.

Per tal que una traça pugui satisfer el PCB, proposen un mecanisme que anomenen γ -marcatge, que consisteix en l'assignació del tret $[\pm \gamma]$ a la traça en qüestió. Una traça aconsegueix el tret $[\pm \gamma]$ al llarg de la derivació de diferent manera, però serà a FL, on es comprovarà l'estatus d'aquesta traça.

Com ja s'ha dit abans, les traces d'arguments i les d'adjunts funcionen de diferent manera. El γ -marcatge per a les traces d'argument és produeix a estructura-S. En quant un argument esdevé traça, ha de sotmetre's al γ -marcatge.²² Si en aquest moment la traça d'argument satisfà el PCB, és a dir, si està regida pròpiament, aleshores rep el tret $[\pm \gamma]$; en cas contrari, rebrà el tret $[-\gamma]$. A FL, quan es comprovi

²²Aquest punt és rellevant en diferenciar llengües amb moviment de *qu-* a estructura-S, de llengües (com ara el japonès, xinès o coreà) sense moviment manifest, el que es diu *qu-* in situ. Per a aquestes llengües, que mantenen els elements *qu-* en la seva posició original a estructura superficial, es postula que el moviment d'aquests elements es produeix a FL.

l'estatus de la traça respecte del PCB, la primera estructura serà acceptada, mentre que la segona serà exclosa.

D'altra banda, les traces adjuntes (és a dir, les traces d'adjunts i les traces intermèdies) rebran el tret $[\pm \gamma]$ a Forma Lògica.

Recordem també que, per a la seva anàlisi, és imprescindible la regla de *Deleció d' α* (una altra instanciació²³ de la regla *Affect- α* , més general i comprensiva), que pot actuar tant a estructura-S com a FL.

Amb totes aquestes consideracions prèvies, vegem ara com funciona la seva anàlisi. Considerem, en primer lloc, el cas del Filtre *that-t* en relació a l'extracció d'arguments i, més concretament de subjectes, per analitzar posteriorment el cas dels adjunts. A (39)²⁴ veiem l'estructura corresponent a una extracció de subjecte d'una clàusula declarativa amb complementitzador manifest²⁵:

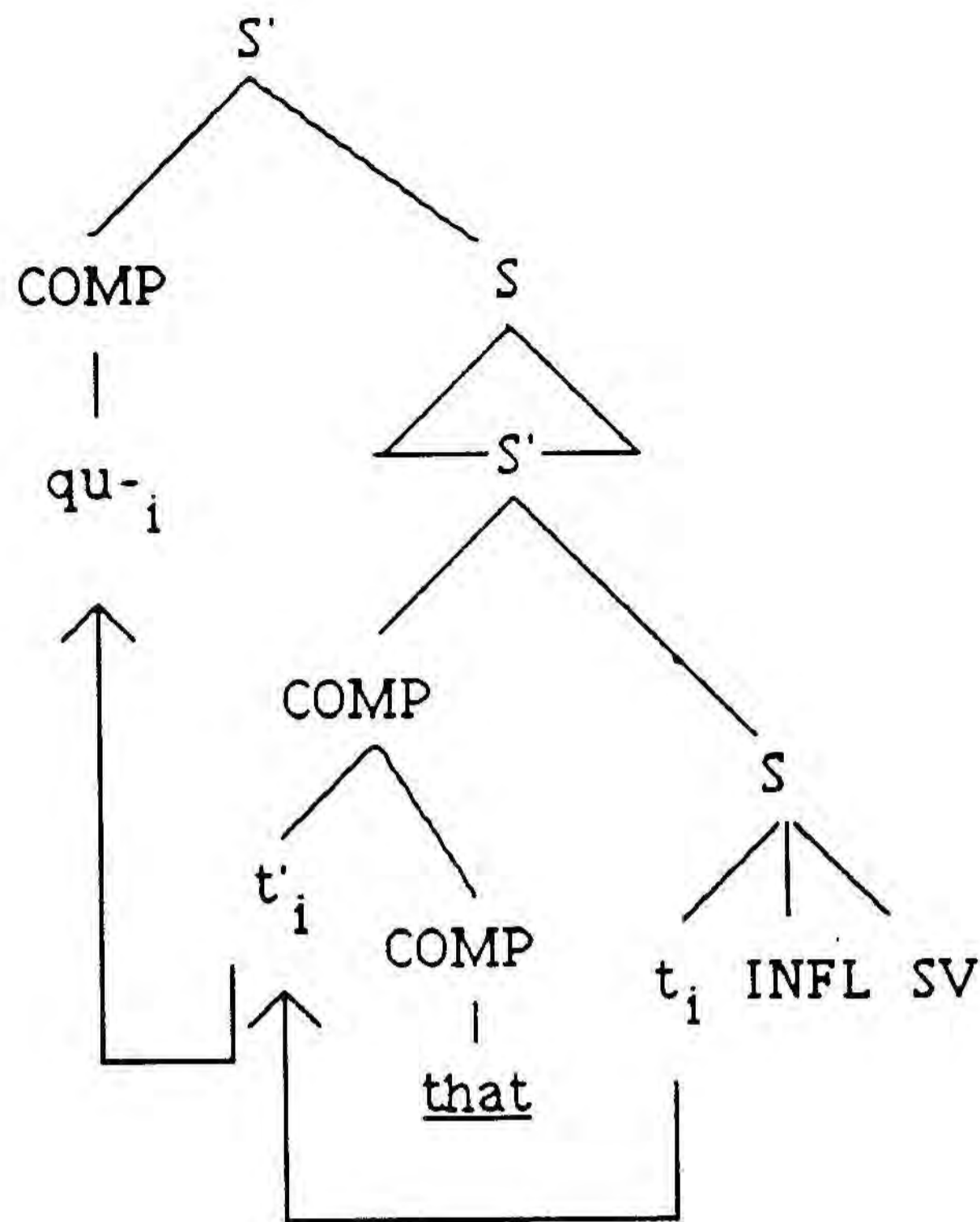
²³Una instanciació és cada una de les vegades que s'aplica una regla o principi general.

²⁴Recordem que Lasnik & Saito fan servir la notació S' i S, en lloc de SC i SI respectivament.

²⁵Recordem que, tal com veiem a 2.0, el contrast és el següent:

- (i) a. * the man, who_i you think [that t_i saw Bill]
- b. the man, who_i you think [\emptyset t_i saw Bill]

(39)

A (39), un element *qu-* subjecte ha estat mogut des de la seva posició de subjecte fins a una posició adjunta al COMP inferior, on deixa la traça intermèdia *i*, després, fins al COMP superior.

Per tal de poder satisfer el PCB, t_i , la traça inicial del subjecte mogut, pel seu caràcter de traça argumental, ha de rebre a l'estructura-S el γ -marcatge corresponent. L'única manera que aquesta traça pot aconseguir el tret $[+\gamma]$ (i passar així la comprovació del PCB a FL) és via l'antecedent al COMP inferior. Recordem que rebre el tret $[+\gamma]$ implica que la traça en qüestió ha d'estar *regida pròpiament*. La recció pròpia s'aconsegua²⁶ bé per recció d'un nucli lèxic, bé per antecedent. Ja que la primera opció no és asequible per als subjectes, la recció per antecedència ha de ser la que funcioni.

En la configuració d'(39), però, segons el mecanisme definit a (36), el complementitzador (*that* en el cas de l'anglès) és el cap, o nucli, del

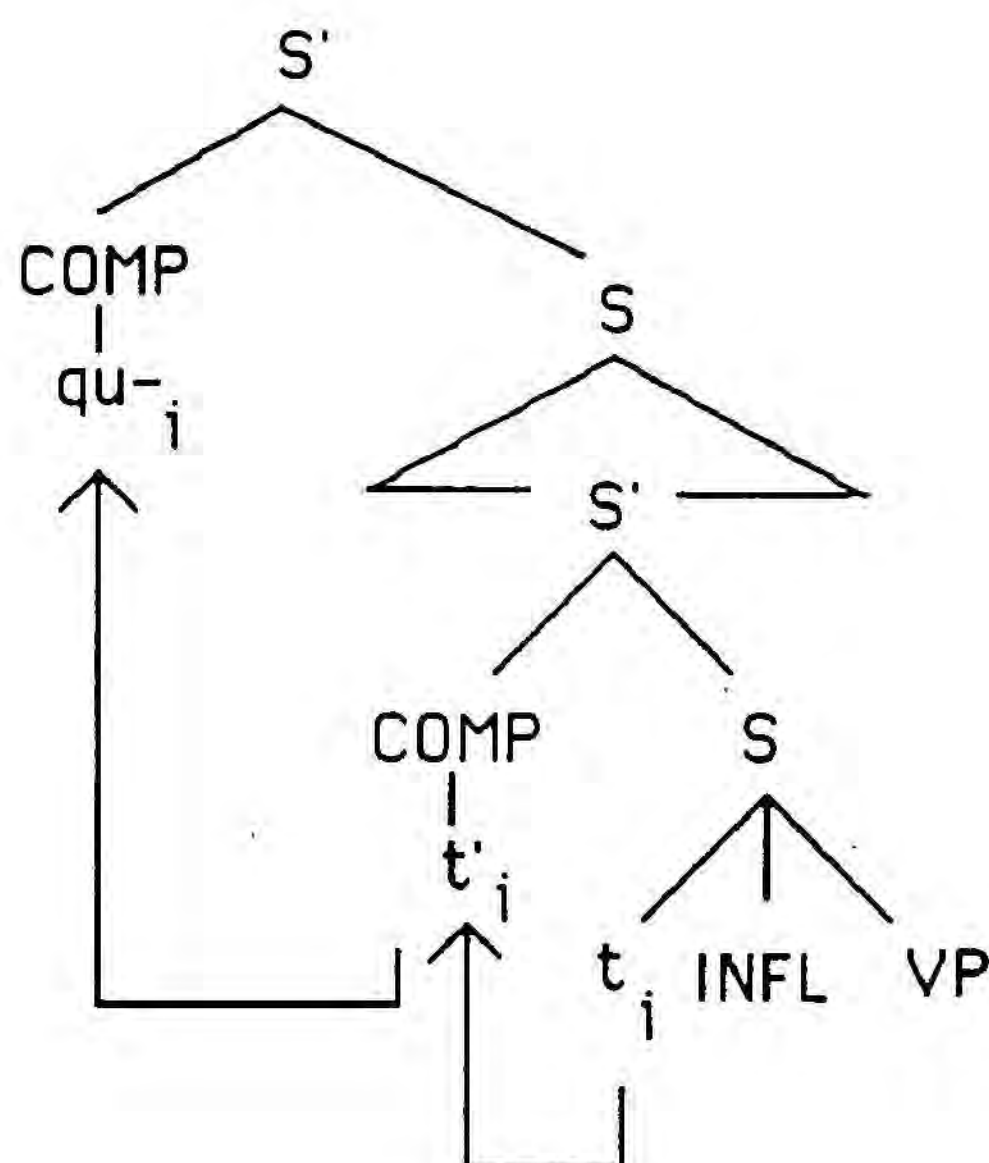
²⁶Cf. (60) i (61) a 1.1.4.(3)

COMP i , per tant, COMP tindrà l'índex de *that* i no de t'_i , la qual cosa impedeix que la traça intermèdia, t'_i , γ -marqui la primera traça, t_i .²⁷

Així, en aquest cas, t_i rebria el tret [- γ] i en ser comprovat el seu estatus a FL, obtindriem una violació de PCB. Aquesta seria la situació de (7)a. a la introducció d'aquest capítol.²⁸

Considerem ara el cas de (40) que representa una estructura en què no hi ha complementitzador lèxic, i que correspon a (14)a. a la introducció d'aquest capítol (o a (i)b. a la nota 25 en aquesta subsecció):

(40)

(40) correspon al cas en què s'ha produït deleció del complementitzador *that* a la estructura-S (o bé, directament ja no s'ha generat). Aquest complementitzador pot esborrar-se pel seu caràcter neutre; això vol dir que amb la seva deleció no es perd informació i , per tant, es respecten les condicions sobre recuperabilitat que afecten a qualsevol deleció.

En els termes de Lasnik&Saito (1984), la configuració en què queda t'_i , la traça intermèdia, fruit del pas de l'element *qu-* pel COMP que el

²⁷Encara que t'_i està coindexada amb t_i , COMP no ho està, i, per tant, no pot haver-hi recció pròpia per antecedent, que era la que necessitàvem.

²⁸Cf. també nota 25 (i)a.

domina immediatament en el seu camí fins al COMP superior, és la que es descriu a (37). Segons això, t'_i és ara el cap o nucli de COMP, i , per tant, pot γ -marcar amb el tret $[+\gamma]$ la traça de més avall, t_i , que, d'aquesta manera, satisfarà el PCB.

En aquesta anàlisi és crucial el concepte de deleció i la ordenació dels processos. Vegem aquesta qüestió amb una mica més de deteniment. Deleció-d' α , com a instanciació d'Afectar- α , és una regla que s'aplica a tot arreu; més concretament, es pot aplicar optativament a estructura-S i FL.

El que és crucial és que Deleció d' α precedeixi el γ -marcatge a cada un dels nivells de representació. Així, tindrem el següent:

(41)	Estructura-S	Deleció d' α PCB per a arguments
	Forma Lògica	Deleció d' α PCB per a adjunts

Així, si Deleció d' α té lloc a l'estructura-S i prèviament al PCB, obtindrem el cas de (40). En canvi, si Deleció d' α no s'aplica a estructura-S (recordem que és optativa), en comprovar l'estatus de les traces d'argument respecte del PCB, ens trobarem amb el cas d' (39).

Un altre punt que no hem discutit és l'estatus de les traces **intermèdies**, que, recordem-ho, són traces adjuntes. Prenguem un cas com el de (40), per exemple, on s'ha produït, a estructura-S, Deleció d' α i la traça original (una traça argument) ha satisfet el PCB. La traça intermèdia, t'_i , ha de satisfer ara, a FL, el PCB. Però abans que això passi, Deleció d' α pot aplicar-se una altra vegada; i ja que t'_i ha portat a terme la seva feina, això és, la de γ -marcar la traça argument t_i , pot esborrar-se sense perill de violar les condicions de recuperabilitat. En el moment en què el PCB per a adjunts s'hagués de satisfer, aquesta traça ja no existeix a l'estructura. De fet, la discussió sobre traces adjuntes entra dintre de l'apartat del PCB per a adjunts, que és el pròxim que tractarem.

En el cas d'extracció d'adjunts (cf. (32)), d'altra banda, l'estatus de la traça inicial d'adjunt respecte del PCB no necessita comprovar-se fins a FL. De manera que, abans que se li pugui assignar el tret $[+\gamma]$ o $[-\gamma]$, pot aplicar-se delecio de *that*. En aquest moment, la traça intermèdia, t'_i , esdevé el cap de COMP, COMP adopta el seu índex i pot, per tant, regir pròpiament (per antecedència) t_i . Ja que t_i satisfà el PCB, rep el tret $[+\gamma]$ i l'estructura passa la comprovació de PCB.

Per aquesta raó, la presència o no presència de complementitzador a l'estructura superficial és irrellevant pel que fa a la extracció d'adjunts: l'esborrat del complementitzador pot efectuar-se, segons (41) tant a estructura-S com a FL, però en tot cas, es produirà abans que la traça original necessiti satisfer el PCB. En el cas que Delecio d' α s'apliqui a estructura-S, obtindrem un cas com el de (32)a.; en el cas que Delecio d' α s'apliqui a FL, obtindriem (32)b. (l'esborrat no és visible en estructura superficial). En tot cas, en el moment en què t_i ha de satisfer el PCB, el complementitzador ja ha estat esborrat, t'_i és el nucli de COMP, i per (37), pot regir per antecedència t_i , de manera que aquesta satisfà el PCB.

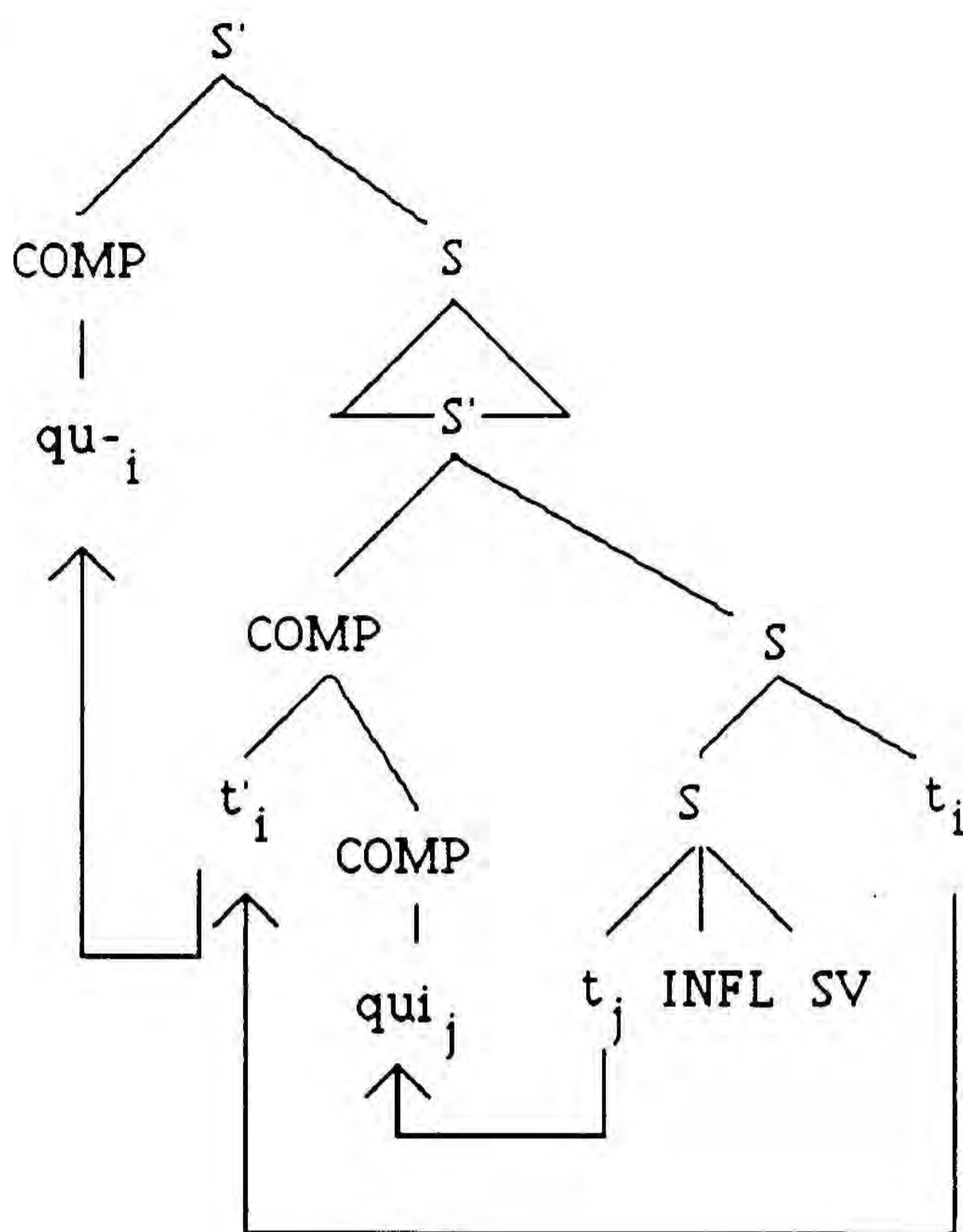
Com a última consideració abans de tractar la problemàtica del llatí, hem de veure el cas de les interrogatives indirectes. Recordem el contrast que hem vist a (31), repetit aquí per a més comoditat:

- (31) a. Com_i dius [que vindràs t_i] ?
 b. *Com_i dius [qui_j t_j vindrà t_i] ?

Hem vist que el cas de (31)a. es podia explicar pel fet que, en primer lloc, el γ -marcatge dels adjunts té lloc a FL, i, en segon lloc, perquè abans d'arribar a FL, es pot instanciar la regla *Affect- α* i esborrar el complementitzador neutre. D'aquesta manera, la traça intermèdia pot γ -marcar la traça original, i aquesta satisfer el PCB (cf. (40)).

Ara bé, a (31)b., *qui*, al COMP de la clàusula subordinada, no permet (tal com passava a (39)) que la traça intermèdia, adjunta a COMP pugui γ -marcar la traça adjunta original. Això ho veiem representat a (42):

(42)

t'_i , la traça intermèdia, s'ha adjuntat al COMP de la seva clàusula, que està ocupat per *qui*. Aquesta configuració fa que, segons (38), *qui* sigui el nucli de COMP, li transmeti el seu índex²⁹ i , en conseqüència, que t'_i no pugui regir per antecedència a t_i . L'estructura queda, doncs, exclosa per violació de PCB per part de t_i .

D'altra banda, *qui* no té la possibilitat de poder esborrar-se a FL com ho feia *that* a (32)b., perquè les Condicions per a la Recuperabilitat d'elements esborrats ho impedeix: *that* és considerat un complementitzador neutre, sense trets específics que hagin de ser preservats. Pot, per tant, ser esborrat. *Qui*, en canvi, com qualsevol altre element *qu-*, posseeix tot un seguit de trets diversos; en

²⁹Observeu que, precisament per això, t_j , la traça en posició de subjecte, és OK. *qui_j*, el nucli de COMP li transmet a aquest el seu índex i i així pot regir per antecedència a t_j .

conseqüència, la seva deleció provocaria la pèrdua d'informació necessària, i no està, per tant, permesa.

Vegem ara què passa en llatí. Considereu l'exemple (43):

(43) a. *ab eo abducit sine quo negat se posse uiuere*

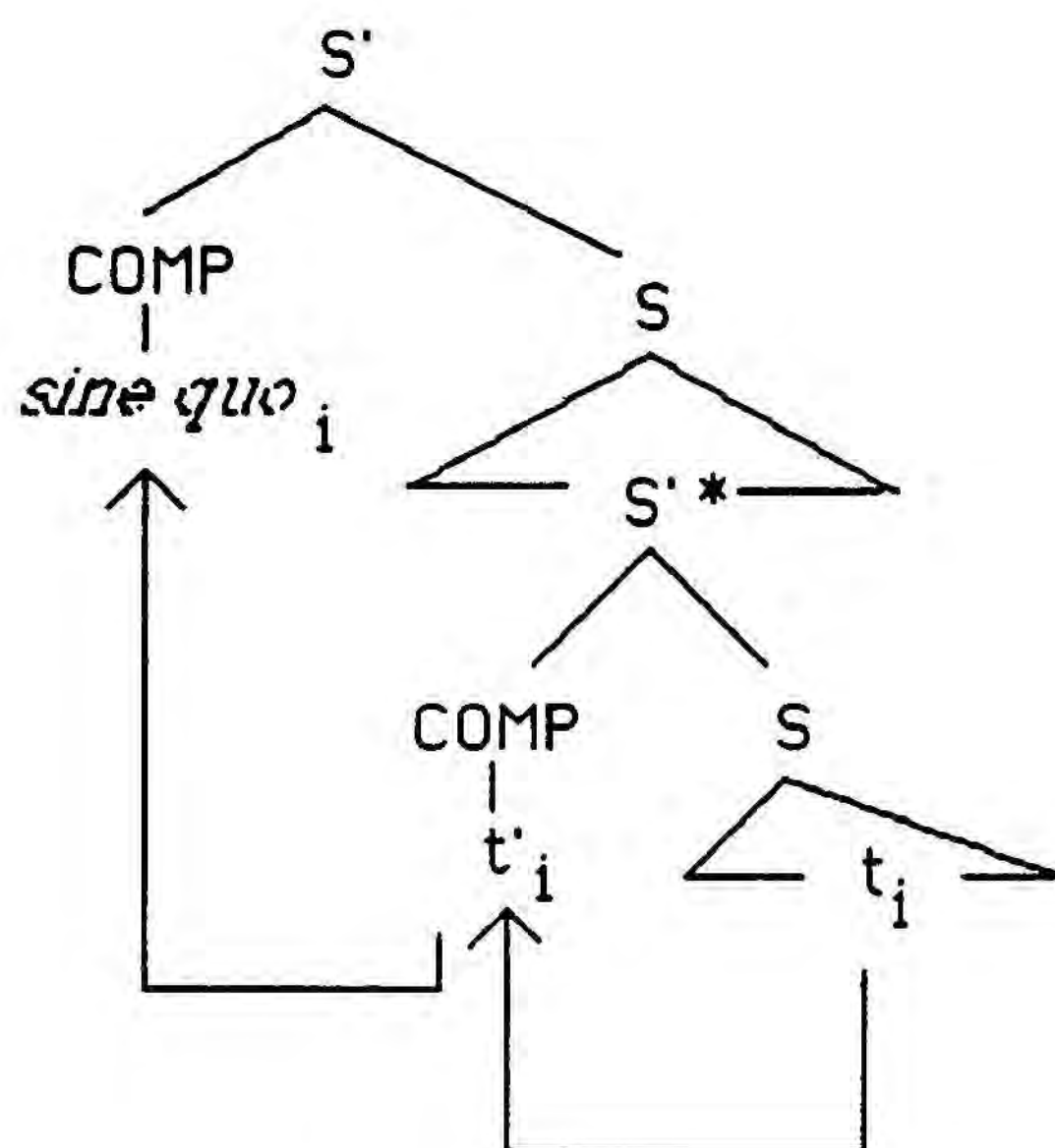
b. *ab eo abducit* [_S [_{pp} *sine quo*]_i [_S *pro* negat [_S *t'*_i [_S *se posse uiuere t_i*]]]]

El sintagma preposicional *sine quo* ha estat extret de la clàusula d'infinitiu *se posse uiuere* on ha deixat una traça coindexada, tal com es veu a (43)b., la representació de la estructura-S.

Recordem que el problema que afecta l'extracció d'adjunts és el fet que han de ser regits per antedecència, ja que, a diferència dels arguments, no estan regits lèxicament pel verb.

El cas de (43), tanmateix, no presenta cap problema. Les clàusules *AcI* no tenen complementitzador lèxic i, per tant, equivalen als casos discutits a (40). Considereu la representació arbòria a (44):

(44)

En termes de Lasnik&Saito, *sine quo* es mou des de la seva posició original fins al complementitzador (que està buit) de la seva clàusula d'origen (l'*AcI*, representada a (44) per S'*), on deixa una traça

intermèdia, t'_i ; des d'aquesta posició es mou fins al complementitzador de la clàusula més alta. Com que, en aquesta situació, t'_i és el cap del complementitzador de l'AcI, pot sense problemes γ -marcar a Forma Lògica la traça en posició original, t_i , que, d'aquesta manera, satisfà el PCB.

La traça intermèdia, per la seva banda, també pot ser γ -marcada positivament sense problemes pel sintagma preposicional *sine quo* que es troba en el complementitzador més alt. Recordem que t'_i no pot en aquest cas esborrar-se, com passava en els casos d'extracció d'arguments, perquè es necessita a FL per γ -marcar la traça original, t_i .

Considerarem ara el cas de clàusules declaratives amb complementitzador fonèticament realitzat, i veurem com es comporten respecte de l'extracció d'adjunts.

Segons el que hem vist en els paràgrafs anteriors, esperaríem que en llatí l'extracció d'adjunts fora d'aquest tipus de clàusules fos possible, ja que la delecio del complementitzador a FL possibilitaria la recció per antecedent de la traça de l'adjunt. Tanmateix, el nombre d'exemples que es pot trobar d'aquest tipus d'estructura és més aviat, escàs. Prenguem, per exemple, el següent:

(45) *quo leto_i censes me ut peream potissimum t_i ?*

on l'adjunt *quo leto* ha estat extret de la clàusula introduïda per *ut*, segons mostra la traça a (45)³⁰. Si seguim l'anàlisi de Lasnik&Saito (1984), el complementitzador *ut* pateix una delecio a FL i, d'aquesta manera, la traça intermèdia al seu Especificador pot regir per antedecència la traça original.

No s'han pogut trobar exemples d'extracció fora de clàusules argumentals introduïdes per *quominus*, *quin*, *quod*, etc.,³¹ la qual cosa

³⁰La peculiaritat d'aquest exemple, respecte dels que hem estat veient fins ara, rau en el fet que l'element *qu-* és, en aquest cas, un interrogatiu i no un relatiu. Encara que per la teoria estàndard aquest no és un fet rellevant, cf. la nostra anàlisi sobre la diferència entre elements *qu-* interrogatius i relatius a la subsecció 2.2.4.

³¹Respecte d'aquesta qüestió és ben curiós el cas de *Cato Maior*, 31:

pot estar relacionada amb les Condicions sobre la Recuperabilitat, abans esmentades.³² Tornarem sobre aquesta qüestió en la següent secció on en proposarem una anàlisi.

D'altra banda i, finalment, tenim els casos plantejats per les clàusules interrogatives indirectes. Considereu (46):

(46) *De quibus quid ipse sentiam, si placet, exponam*

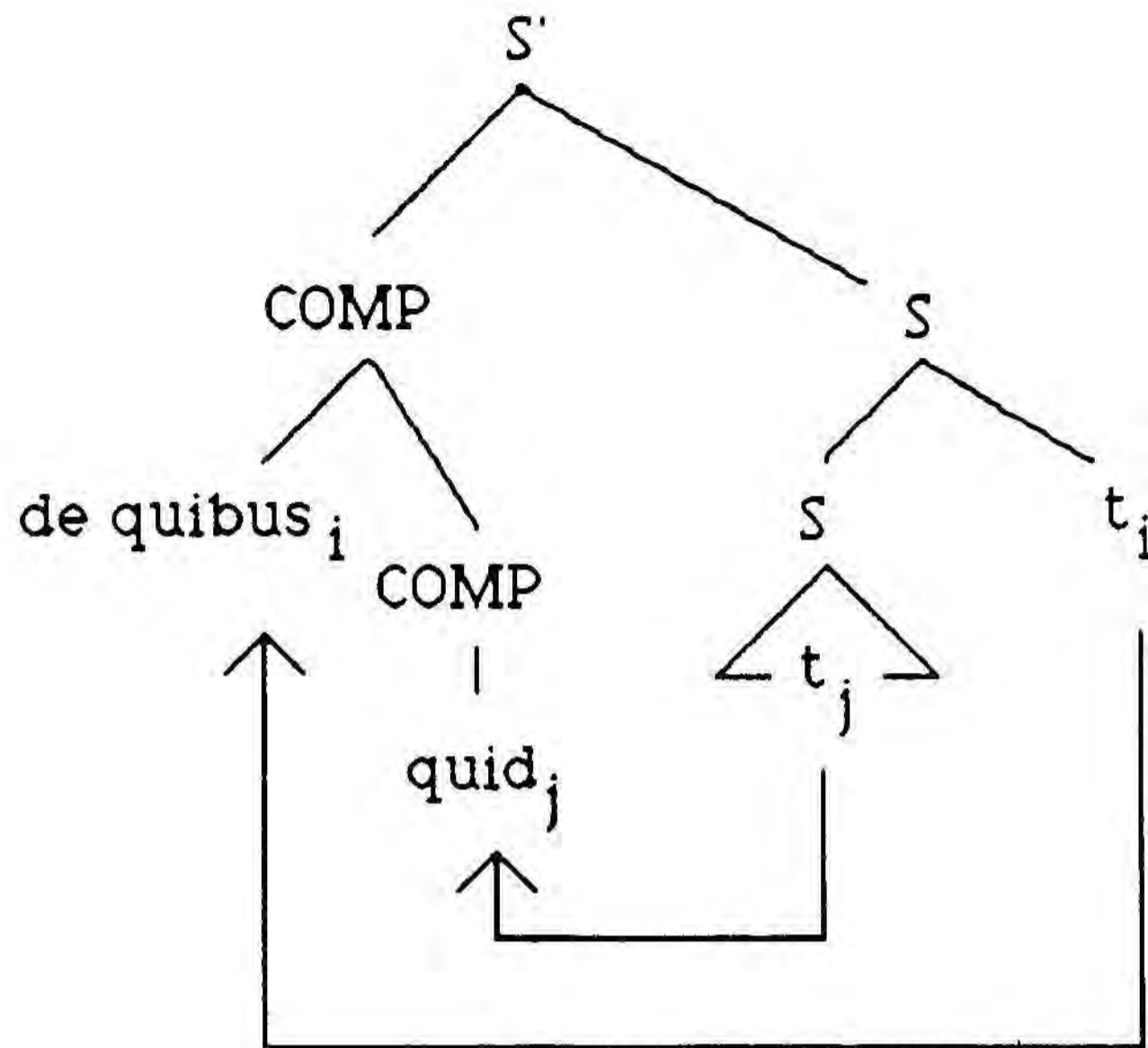
A (46), *de quibus* és un sintagma preposicional adjunt originari de la clàusula interrogativa indirecta *quid ipse sentiam*. (46) representa un cas especial d'estructura que comentarem més endavant (el que anomenem *Pied Piping* clausal), però que ara ens interessa, perquè *de quibus* ocupa una posició adjunta al COMP de la interrogativa indirecta, ocupat per *quid*, tal com veiem a (47):

et tamen dux ille Graeciae nusquam optat ut Aiacis similes habeat decem, sed ut Nestoris, quod si sibi acciderit, non dubitat quin breui sit Troia peritura.

Si acceptem una interpretació segons la qual la clàusula condicional *quod si sibi acciderit* depèn de la clàusula *breui sit Troia peritura*, aleshores tenim una extracció fora d'una clàusula introduïda per *quin*, i a més, una extracció d'adjunt. Si, però, s'accepta la interpretació de la clàusula condicional com a dependent de *non dubitat*, aleshores l'exemple és irrellevant.

³²De fet, l'extracció d'arguments fora de clàusules introduïdes per qualsevol d'aquests complementitzadors és també força difícil. Curiosament, la classe de predicat del qual depenen aquest tipus de clàusula correspon al que s'anomena verbs factitius, que presenten en les llengües on s'ha pogut testejar àmpliament, una dificultat manifesta a permetre extraccions del seu interior.

(47)

Aquesta és una altra vegada la situació en què *de quibus* no hauria de poder γ -marcar la seva traça originària, perquè no és el cap de COMP. La configuració de (47) és, una altra vegada, la mateixa de (38) i ens diu que *quid* és el nucli de COMP; en especial (38)c., estableix que COMP no pot portar l'índex de *de quibus* (γ a (38)), sinó el de *quid* (β a (38)), la qual cosa impediria que *de quibus* pogués regir per antecedència t_i.

Aquesta estructura és la que ens dóna la situació agramatical que tenim a (31)b.: un COMP amb un índex diferent d'aquell que es necessita per γ -marcar una traça adjunta.

L'exemple de (46) és, però, clarament gramatical.

Així doncs, la situació que tenim en llatí respecte dels adjunts és, segons les dades que tenim fins ara, la següent: hi ha extracció fora del domini de clàusules argumentals declaratives i, el que és més interessant, contràriament al que passa en llengües romàniques, hi ha extracció d'adjunts fora de clàusules interrogatives indirectes.

Farem una proposta d'anàlisi en la següent secció.

2.1.2 Extracció d' α fora del domini dels adjunts.

En aquesta subsecció, parlarem de les característiques i tipus de sintagma que es poden extreure de clàusules adjuntes. Veurem, en primer lloc, si hi ha alguna asimetria entre extracció de subjecte i objecte, i, després, entre complement i no-complement (o adjunt), tal com hem fet en els apartats anteriors.

Per començar, hem de fer notar que, en general, qualsevol extracció fora d'una clàusula adjunta sembla donar resultats agramaticals en les llengües on s'han estudiat aquests fenòmens. Efectivament, si mirem les clàusules relatives dels exemples catalans reproduïts a (48), per exemple, podrem comprovar el que acabem de dir:

- (48) a. **la noia que_i vas fugir quan vas veure t_i era la Maria* .
 b. **la reunió a la qual_i vaig llegir l'informe abans d'anar t_i es va suspendre.*

l'estructura-P de les quals podem observar a (49):

- (49) a. **la noia [SC [S_I pro vas fugir [SC* quan vas veure que] ...]*
 b. **la reunió [SC [S_I pro vaig llegir l'informe [SC* abans d'anar a la qual] ...]*

En el cas de (48)a., el pronom relatiu *que* s'origina, tal com podem veure a la representació de l'estructura-P corresponent ((49)), com a objecte de la clàusula adjunta, la circumstancial temporal, inserida dintre de la clàusula relativa.

El cas de (48)b. és molt similar a l'anterior. En aquesta ocasió, però, el sintagma on es troba el pronom relatiu és un SP complement del verb de la clàusula adjunta SC* dintre de la clàusula relativa.

La forta agramaticalitat d'aquests exemples contrasta amb els casos de què hem parlat a les subseccions anteriors, on l'agramaticalitat no era tan estrident i que, fins i tot en algunes llengües, es poden considerar acceptables. El que ens fa pensar que potser hi ha d'altres factors implicats.

Les clàusules adjuntes van ser un dels dominis definits a Huang (1982) com a dominis opacs, fins i tot a llengües com ara el xinès o el japonès sense moviment explícit a estructura-S³³. Recordem que les CED de Huang estableixen que no es podia extreure cap element d'un domini que no fos regit lèxicament. De fet, el domini de qualsevol adjunt serà un domini no regit lèxicament, i aquest punt crearà problemes. Tornarem a aquesta qüestió més endavant.

En llatí, també, les clàusules adjuntes són dominis opacs, és a dir, són unitats de les quals no es pot extreure un element sense produir resultats agramaticals.

Per exemple, considerem una estructura-P com la de (50), corresponent a una clàusula relativa, on *dolor* seria l'antecedent del pronom *qui* :

(50) dolor [SC [SI non molliter ferret [SC si qui adesset]]]

Si a (50) intentem extreure el SN subjecte *qui*, fora de la clàusula adjunta condicional *si adesset*, obtindriem l'estructura de (51). Per raons que veurem més tard, l'estructura resultant d'aquesta extracció és agramatical:

(51) #dolor [SC qui_i [SI non molliter ferret [SC si t_i adesset]]]

Es podria pensar, de bell antuvi, que la causa rau a les peculiars característiques de la posició de subjecte. Per eliminar aquesta possibilitat, considerem un cas d'extracció d'objecte: a (52)a., podem

³³En aquest tipus de llengua, els elements *qu-* romanen *in situ*. Com que, de tota manera, obeeixen les mateixes restriccions que en llengües amb moviment explícit, es parla de moviment al nivell de Forma Lògica.

veure l'estructura-P que correspondria a l'estructura-S de (52)b., una vegada efectuat el moviment del sintagma relatiu:

(52) a. P.Sempronius, [_{SC} [_{SI} milites hodie in castris Romanis essent [_{SC} si isti ducem quem secuti essent]]]

b. #P.Sempronius, [_{SC} quem_i [_{SI} milites hodie in castris Romanis essent [_{SC} si isti ducem t_i secuti essent]]]

quem, a (52)a., és l'objecte directe de *secuti essent* a la clàusula adjunta condicional d'on ha estat extret. El resultat d'aquesta extracció és el que veiem a (52)b., i és agramatical. Si el problema hagués estat creat per la traça original, *t_i*, aquest cas hauria de ser bo³⁴, però no ho és. Per tant, *t_i* no és la causant del problema ni a (52) ni a (50).

Finalment, per tal de completar el paradigma, vegem què passa amb una extracció d'adjunt. Considereu una estructura-P com la de (53)a.:

(53) a. eos..., [_{SC} [_{SI} Italiam reliqui [_{SC} ne cum quibus contra te arma ferrem]]]

b. #eos..., [_{SC} cum quibus_i [_{SI} Italiam reliqui [_{SC} ne t_i contra te arma ferrem]]]

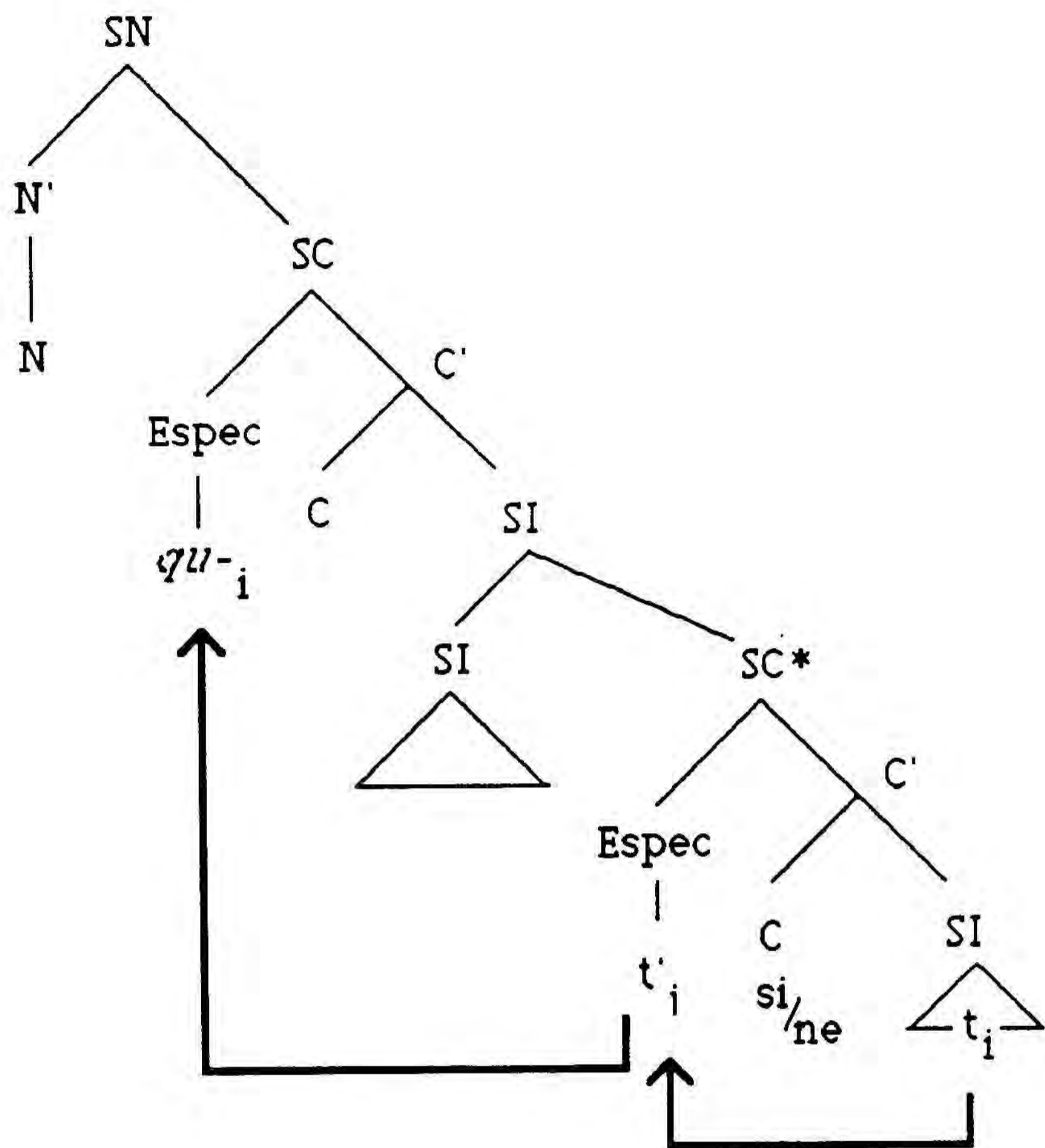
Cum quibus és un SP adjunt inserit a la clàusula adjunta final *ne contra te arma ferrem*. A (53)b. podem observar l'estructura-S resultat de l'extracció corresponent, que és, una vegada més, agramatical.

És aquest un resultat que esperàvem, perquè les posicions d'adjunts no poden ser regides lèxicament pel verb i, per tant, en cas d'extracció, ho han de ser per antecedent. I aquest antecedent hauria de ser la traça intermèdia.

³⁴Recordem que els objectes estan regits lèxicament pel verb que els selecciona. Així doncs, si s'extreu un objecte, la seva traça quedarà regida lèxicament i no plantejarà problemes pel que fa al PCB.

Recordem que l'estructura que tenim, representada en esquema arbori, és la que veiem a (54):

(54)

Assumint successivitat cíclica, l'element *qu-* es mou fins al primer Espec (Espec, SC*), el de la clàusula adjunta, deixant t_i a la posició original; a continuació es desplaça fins a l'Espec superior, deixant una altra traça, t'_i , la que se sol anomenar traça intermèdia, a l'Especificador inferior.

Deixant ara de banda el cas del subjecte³⁵, tenim que en el cas de t_i =objecte, t_i no presenta cap problema, perquè està regida per V. D'altra banda, si t_i és un adjunt, aleshores t_i ha d'estar regit per antecedent

³⁵La traça d'un subjecte, pels medis que sigui (cf. l'anàlisi de Rizzi (1.982), explicada al primer capítol, i també l'anàlisi que presentarem a la pròxima secció), acaba regida pròpiament a l'interior de la seva clàusula. Així que tampoc és rellevant pel que tractem ara.

que, en aquest cas, no pot ser altra que t'_i . Tenim, doncs, raons per pensar que al menys part del problema rau en t'_i .

Si seguim Lasnik&Saito (1984), la traça intermèdia, t'_i , d'un argument pot ser esborrada a FL, abans d'haver de ser testejada respecte del PCB. Això és així, perquè aquesta traça no fa cap funció³⁶, no és necessària per a res. En canvi, en el cas que t'_i sigui una traça d'adjunt, la situació és ben diferent. Recordem que la qüestió és que les traces, en general, i més en particular, la traça original ha de satisfer el PCB (és a dir, ha d'estar regida per antecedent o lèxicament); la traça d'argument pot satisfer aquest requisit per la segona opció, mentre que la traça d'adjunt necessita recció per antedecència: per tant, la traça intermèdia no pot esborrar-se.

En aquest sentit disposem d'unes altres dades. És ben cert que les oracions de (50)-(53) són agramaticals, però trobem abundantment en els textos un altre tipus de construcció, semblant, però diferent.

Considereu (55):

(55) a. dolor [[qui_i si t_i adesset] non molliter ferret] .

b. P.Sempronius, [[quem_i si isti ducem t_i secuti essent]
milites hodie in castris Romanis essent] .

c. eos..., [[cum quibus_i ne t_i contra te arma ferrem] Italiam
reliqui]

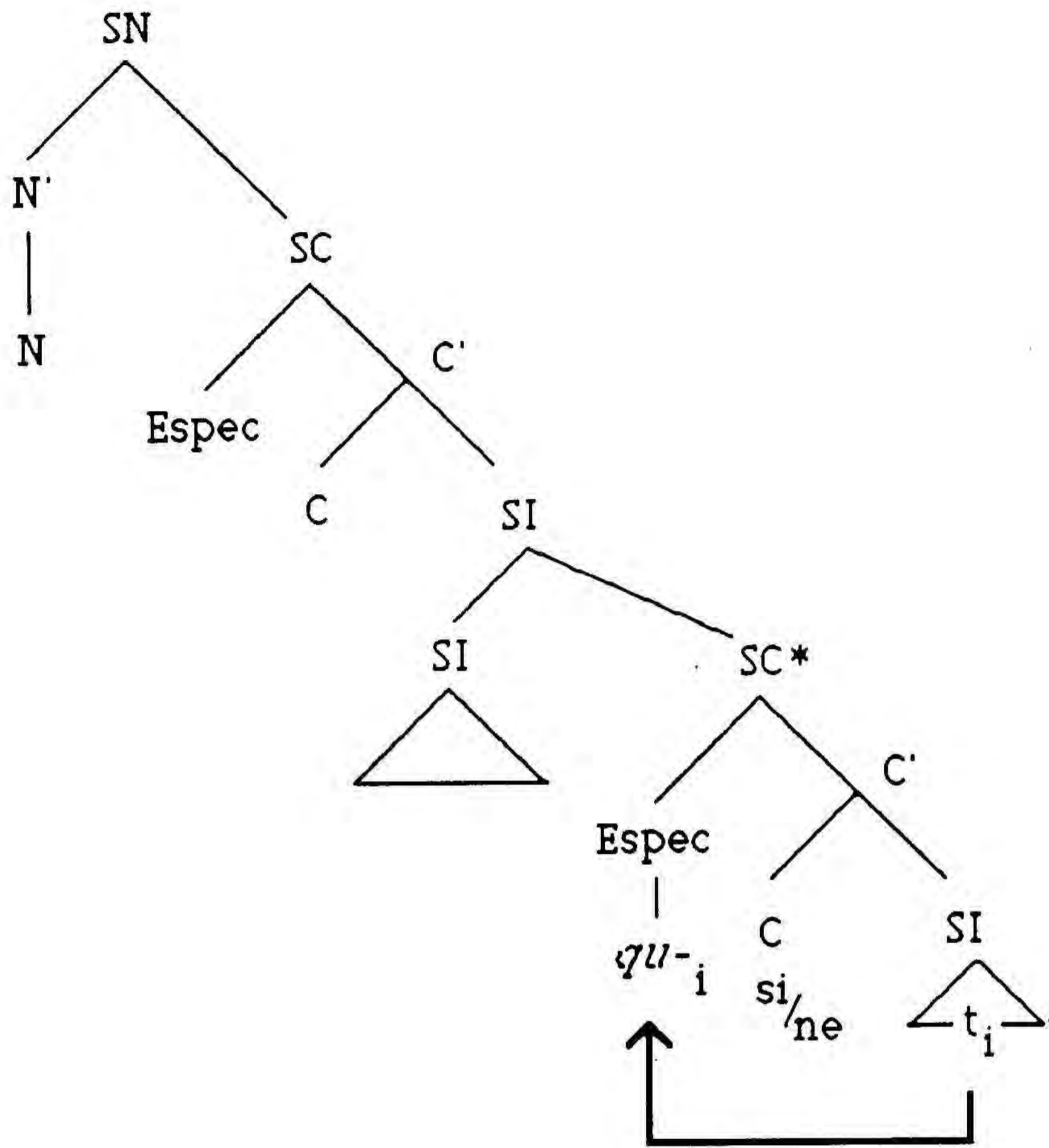
Els casos de (55) comparteixen una peculiaritat: l'element *qu-* ha pujat, igual que en el primer pas dels casos de (51), (52) i (53), fins a l'Especc del SC inferior, el del seu domini més immediat, i, després, mitjançant un procés de *PiedPiping*,³⁷ el SC* sencer ha pujat fins a l'Especc del SC superior. Ho podem veure representat, respectivament, a (56) a. i b.:

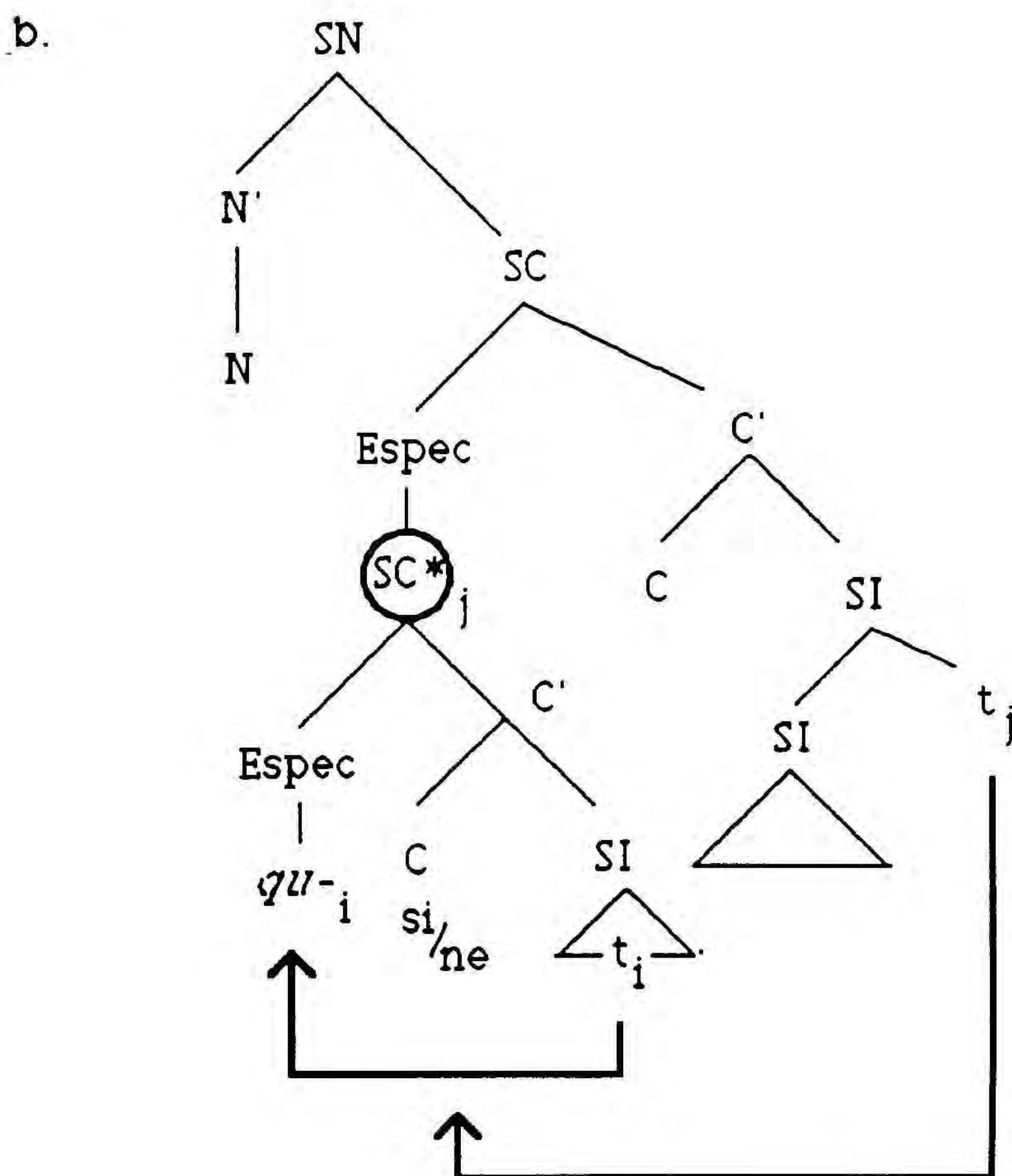
³⁶Cf. 2.1.1.(2)

³⁷Cf. 2.0.

(56)

a.

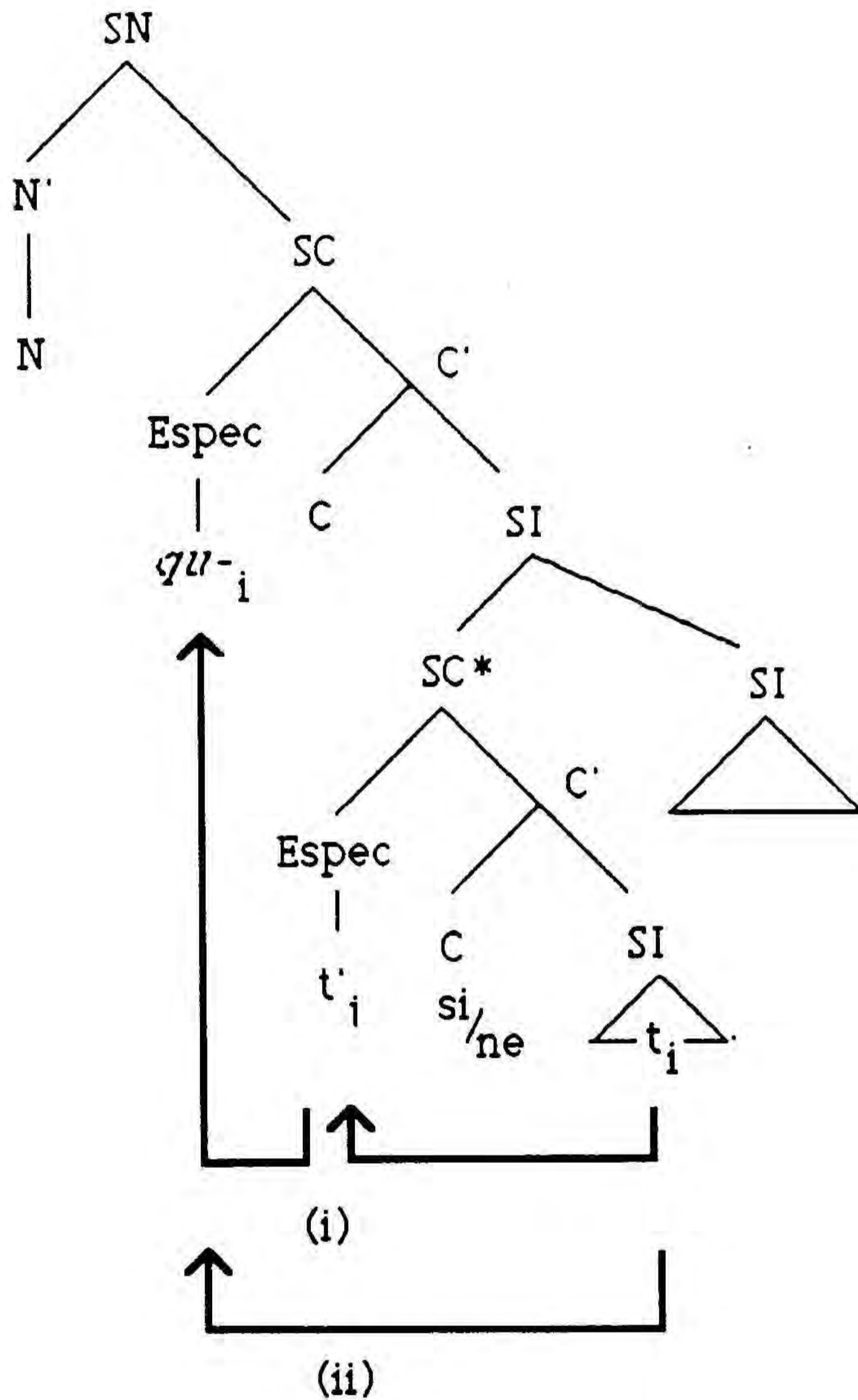
Aquest tipus d'estratègia, com podem comprovar, evita el problema de la traça intermèdia perquè, senzillament, no es produeix. El que hi ha són dues cadenes: (qu_i, t_i) i $(SC*_j, t_j)$, perfectament formades pel que fa als principis establerts als diferents mòduls de la Gramàtica.

Tractarem d'aquest fenomen i de la seva extensió a d'altres estructures a 2.2.4. Però ara hauríem de descartar altres possibles anàlisis del mateix fenomen. Ja que la seqüència lineal és la que tenim a (55), podria pensar-se en alguna altra estructura subjacent. Per exemple, ja que es tracta de clàusules adjuntes del tipus que pot aparèixer en seqüència lineal abans o després de la clàusula matriu, podríem pensar que la clàusula adjunta s'ha generat a l'esquerra de la matriu, i que l'element $qu-$ s'ha mogut fins a l'Espec superior.

Aquesta anàlisi presenta algunes dificultats: en primer lloc, si el moviment es fa cíclicament (opció (i) a (57)), caurem en el mateix

problema que a (53), que discutirem en la pròxima secció; en segon lloc, si es vol fer pujar l'element *qu-* directament al COMP superior (opció (ii) de (57)), aleshores, entre d'altres coses, violarem successivitat cíclica i, en el cas que t_i sigui adjunt, tindrem problemes amb el PCB.

(57)

Per tant, una anàlisi alternativa del tipus de (57) no només no aporta cap avantatge sinó que proporciona problemes addicionals.

2.2. Traces, traces intermèdies (i-traces) i el PCB: Una proposta teòrica.

2.2.1. La manca de la CSE en Llatí.

A la primera meitat de la secció 2.1.1., hem presentat algunes dades sobre l'extracció de subjectes i d'objectes en llatí, que, en principi, no mostraven cap asimetria aparent .

Les asimetries de subjecte/objecte (visibles en anglès en construccions que impliquen elements *qu-*, però que també són detectables en d'altres llengües a través d'altres fenòmens) s'explicaven sobre la base que una determinada unitat lèxica mantenia una relació estructural amb el seu subjecte diferent de la que mantenia amb el seu objecte. A la relació entre la unitat lèxica i el subjecte li mancava alguna propietat que, en canvi, sí es donava a la relació entre aquesta mateixa unitat lèxica i el seu complement.

Aquests fets van portar a la ben coneguda estructura jeràrquica, que es contraposava a la idea d'una estructura 'plana', proposada per a algunes llengües que presentaven d'altres peculiaritats³⁸.

Com a conseqüència d'aquesta idea, es va considerar que els subjectes eren dominis 'opacs', és a dir, dominis fora dels quals no es podien efectuar extraccions.

Ara bé, per tal de provar que en llatí no hi ha asimetries de subjecte/objecte³⁹, hauríem de testejar casos d'extracció fora d'un

³⁸Llengües que, en d'altres termes, s'han anomenat no-configuracionals. Cf. 1.2.

³⁹De fet, la manca d'asimetries aparents que hem vist a 2.1.1. es pot explicar d'altres maneres, per exemple, tal com va proposar en Rizzi per a les llengües romàniques (cf. 1.1.4.(3)).

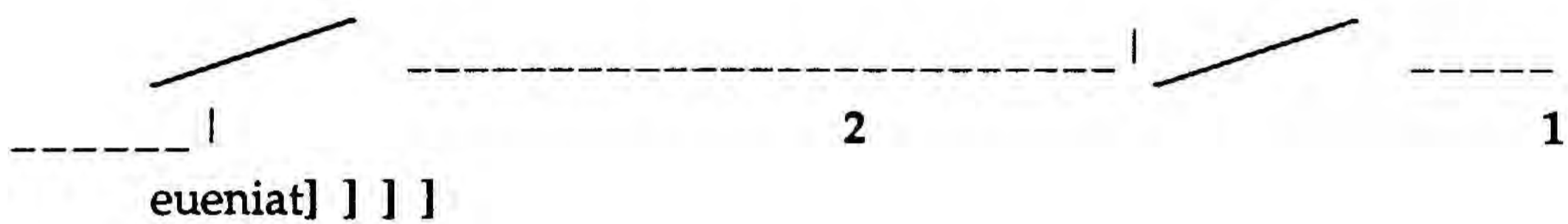
subjecte, i comprovar què és el que passa amb la traça inicial, i les subsegüents traces intermèdies que s'han d'anar creant al llarg de la derivació.

Considerem ara (58), un cas d'extracció fora d'un SN, que és el subjecte d'un SC subjecte, és a dir, un cas que exemplifica doblement la Condició de Subjecte, una de les CED de Huang⁴⁰. (58)b. representa la seva estructura-S corresponent:

(58)

a. ..., *quorum necesse est plerumque aliquid eueniat.*

b. [_{SC} quorum_i C [_{SI} necesse est plerumque [_{SC} t'_i C [_{SI} [_{SN} aliquid t_i]

A (58) podem observar que l'element *qu-* ha estat traslladat des de la seva posició original, on deixa una traça, t_i , fins a l'Especificador del SC més proper (pas 1), travessant el SN on estava inserit, i el SI del qual SN és el subjecte. En el segon pas, l'element *qu-* es mou des de l'Especificador del SC inferior (la clàusula subjecte), on deixa una traça intermèdia, t'_i , fins a l'Especificador del SC superior. En aquest cas, l'element *qu-* travessa el SC inferior i el SI superior.

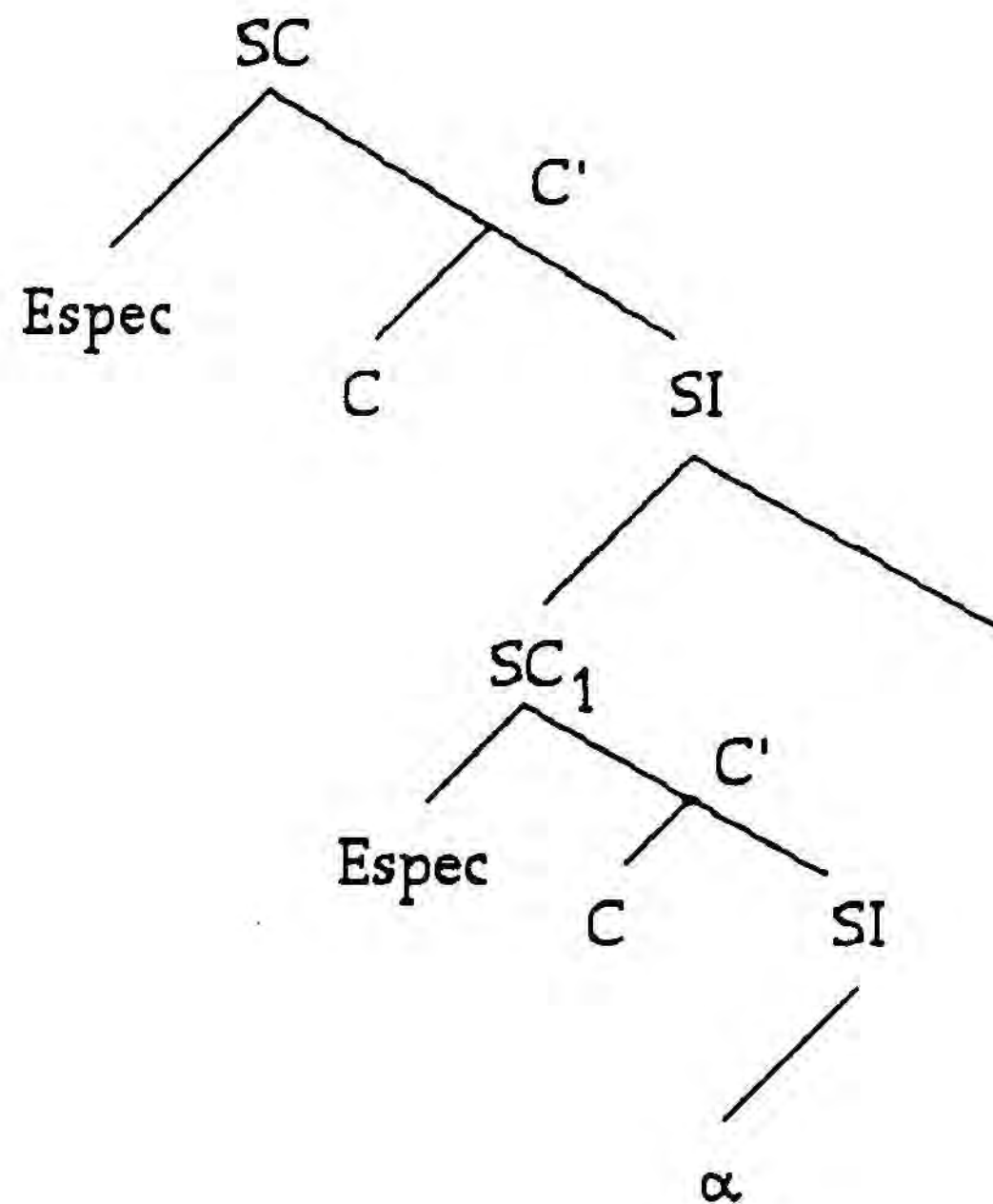
Hem de tenir en compte que quan parlem de moviment, hem de considerar principalment dues qüestions: Subjacència i PCB. I recordem que, per tal que un element X pugui regir un altre element Y⁴¹, s'han de donar, bàsicament, dues condicions: m-comandament, i que no intervingui cap barrera entre l'element rector i l'element regit.

Considerem ara la problemàtica típica d'una extracció de subjecte:

⁴⁰Dels CED n'hem parlat a 2.0.

⁴¹Per a les definicions formals, cf. (37) i següents a 1.1.4(1).

(59)

En aquest cas, α és el subjecte de SC_1 , que és al seu torn el subjecte del SI que el domina. Se suposa que el subjecte d'una clàusula no està L-marcad. Si una categoria SX no està L-marcada, aleshores per la definició de (39) a 1.1.4 (1), SX és una *Categoria Blokada*. I si SX és una *Categoria Blokada* (que no sigui SI), aleshores és una *Barrera* per a un element en el seu domini.

També sabem per la definició (38) de 1.1.4(1), que hi ha dues maneres d'acabar sent una *Barrera*: ja sigui per ser una *Categoria Blokada* diferent de SI (*barrera inherent*), ja sigui per herència.

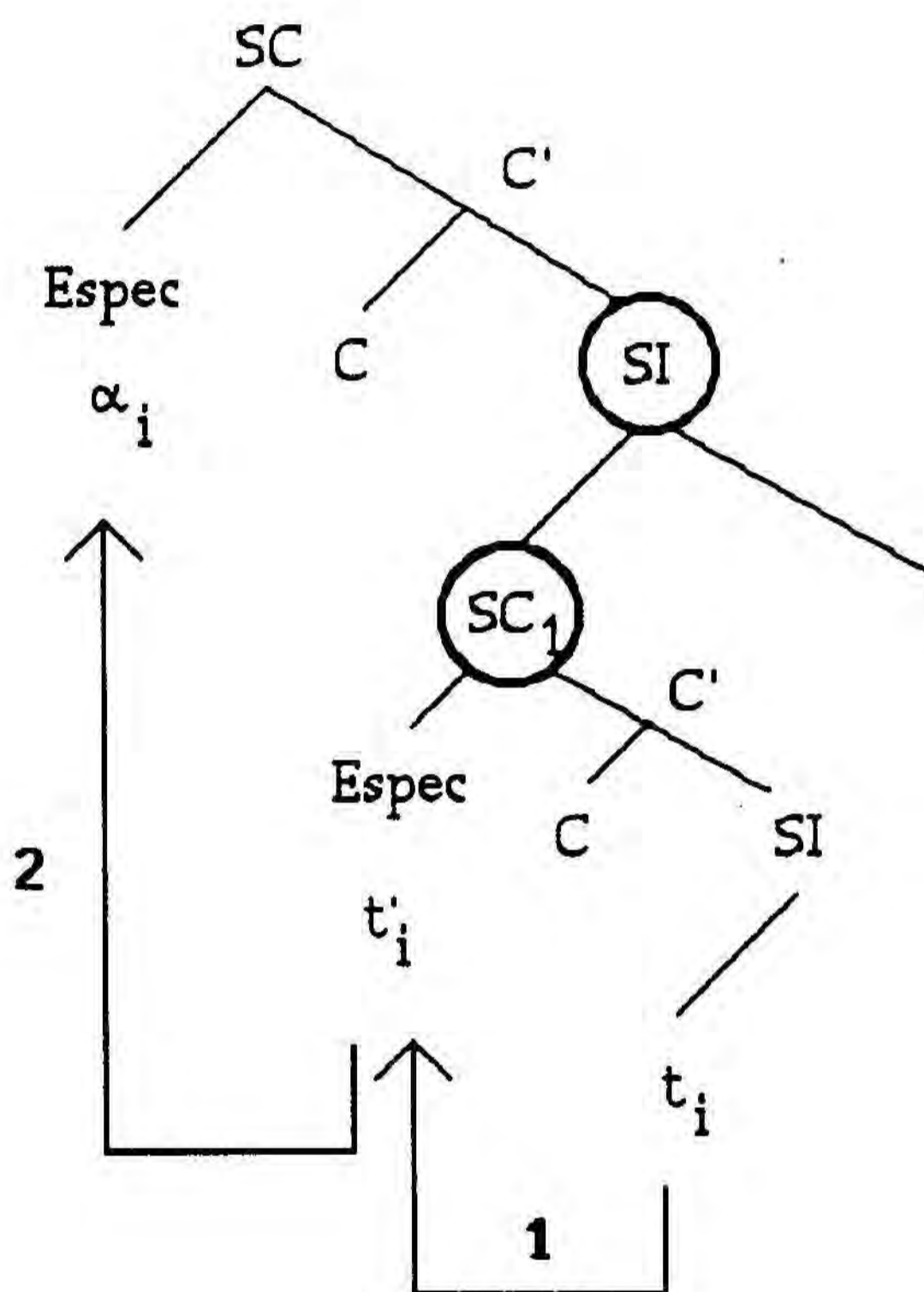
Considerem ara que α a (59) s'ha de moure successivament a l'Especificador de SC_1 i, a continuació, a l'Especificador de SC. Ja que la posició que ocupa α a (59) no està regida lèxicament, la traça que hi aparegui com a fruit de moviment, haurà de ser regida per antedència.

En el primer pas, no ens trobem cap problema: entre α a l'Especificador de SC_1 i la seva traça no hi ha cap barrera, ja que SI no pot ser una barrera inherent.

En el segon pas, però, SC_1 no està L-marcad; per tant, es tracta d'una *Categoria Blokada* (CB) i, consegüentment, d'una barrera per a

qualsevol element en el seu domini. Com que SC_1 és una barrera, el SI que el domina n'hereta la qualitat de barrera. Tenim, per tant, dues barreres en el camí des de t'_i a α_i (cf. (60)), la qual cosa provoca ja de bell antuvi, un problema de Subjacència. Si, a més a més, considerem el fet que t_i , en posició de subjecte, necessita recció per antecedència (per tant, la presència de t'_i a l'Espec/ SC_1) i que t'_i , en conseqüència, no es pot esborrar, aleshores ens enfrontarem també amb un problema de PCB.⁴²

(60)

Una manera per tal que SC_1 pugui evitar de ser una CB i, per tant, de ser una barrera per a t'_i , fóra que t'_i no estigués dominada per SC_1 (en el sentit especificat a (39) i (40) de 1.1.4.). Tanmateix, t'_i no es troba

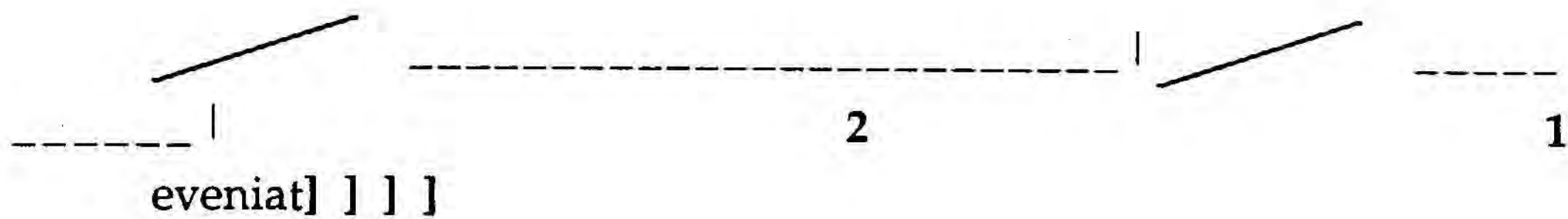
⁴²Creat, com a mínim, per t'_i , que no podria estar regida per antecedència per α_i . També podria tractar-se d'un problema de PCB respecte de t_i si la presència d'un C lèxic al C de SC_1 creés un problema de Minimalitat (i si t_i necessités recció per antecedència).

adjuntada a SC_1 , sinó en el seu Especificador; així doncs, cada segment de SC_1 la conté i, en conseqüència, t'_i està dominada per SC_1 . Així les coses, doncs, SC_1 continua sent una barrera per a t'_i .

Retornem ara a (58), que repetim aquí per conveniència:

(58)

b. $[_{SC} \text{ quorum}_i \text{ C } [_{SI} \text{ necesse est plerumque } [_{SC} t'_i \text{ C } [_{SI} [_{SN} \text{ aliquid } t_i]$

A (58)b., hem vist que en el primer pas de la derivació es creuaven dues categories màximes: el SN subjecte, i SI; en el segon pas, unes altres dues: SC_1 i el SI superior.

Considerem l'assumpció que els subjectes no estan L-marcats. Si això és així, SN a (58)b. no està L-marcats; es tractarà, doncs, d'una CB i constituirà, per tant, una barrera.

Ja que SN serà una barrera per a qualsevol material que es trobi a dins d'ell⁴³, SI es convertirà en una barrera per herència. D'aquesta manera, ens trobarem amb una violació de PCB i amb una violació de Subjacència.

A més a més, en el segon pas, l'element *qu-* també està travessant dues barreres: el SC inferior, SC_1 , és una clàusula subjecte; com a subjecte, no està L-marcats i, per tant, és una CB i una Barrera per a t'_i . I, com que SC_1 és una barrera, el SI superior heretarà també la qualitat de barrera.

Aquest cas hauria de ser una violació forta del PCB i de Subjacència. Fins i tot si admetem que la traça causant dels problemes, t'_i , pogués

⁴³Tornarem a aquesta qüestió més endavant, ja que hi ha aquí algunes assumpcions que s'han pres sense discussió; per exemple, si t_i està regida lèxicament per N^0 , o bé, tal com es creu en general, també està regida per antecedència.. Si ha d'estar regida per antecedència, la discussió que segueix és rellevant.

esborrar-se després de complir la seva funció⁴⁴, aquest exemple mostraria un fort efecte de Subjacència. I tanmateix, es tracta d'una oració perfectament ben formada en llatí.

Atès que les traces en qüestió no estan adjuntades a les seves projeccions màximes (la qual cosa impediria que aquestes projeccions màximes fossin CB i barreres), l'única possibilitat que ens queda, per explicar la gramaticalitat de (58), és que els subjectes en llatí puguin estar L-marcats. La qual cosa implica, segons les definicions (40) i (41) del primer capítol una posició sintàctica dintre de SV.

Si acceptem que els subjectes estan L-marcats, el SN subjecte no serà un CB ni una barrera, i SI no en podrà heretar la qualitat de barrera. D'aquesta manera, el primer pas de la derivació queda salvat. Igualment, la clàusula subjecte, SC_1 , si està L-marcada, no constituirà una barrera per a t'_i , i el SI superior no en podrà heretar la qualitat de barrera. Així que el segon pas tampoc no viola cap principi. (58), per tant, respecta tant el PCB com Subjacència.

2.2.2. Evidència contra l'adjunció a SN i a SC

Hem dit justament a l'apartat anterior que cap de les traces de què hem parlat s'adjuntava a la seva projecció màxima. Aquesta operació evitaria que haguéssim de proposar que els subjectes estan L-marcats, però ens obligaria a fer una proposta molt forta, ja que hi ha bona evidència que, en general, l'adjunció a SC i a SN està descartada.

En el que segueix, examinarem perquè és inapropiat de postular que hi ha adjunció a SN i a SC.

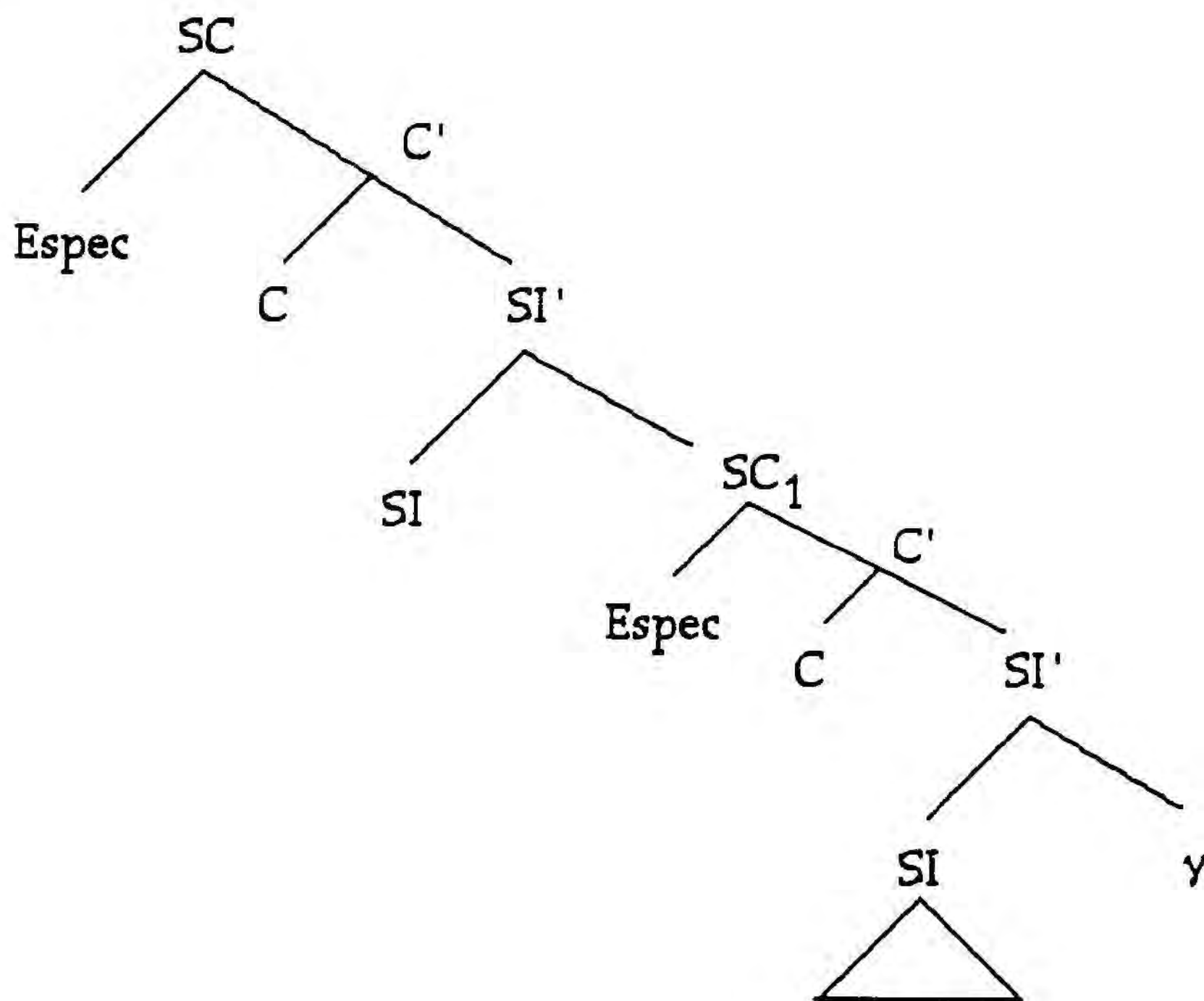
Considerem, en primer lloc, l'adjunció a SC.

⁴⁴Cf. Lasnik&Saito (1984), a qui segueix Chomsky (1986b), sobre la deleció de traces (intermèdies) "ofensores", després d'haver γ -marcat els seus antecedents. Aquesta i tota la discussió prèvia, són rellevants només en el cas de recció per antecedència.

Hem vist casos d'extracció fora d'un subjecte, un dels CED de Huang. Considerem ara un altra CED: extracció fora d'un adjunt, més concretament, fora d'una clàusula adjunta.

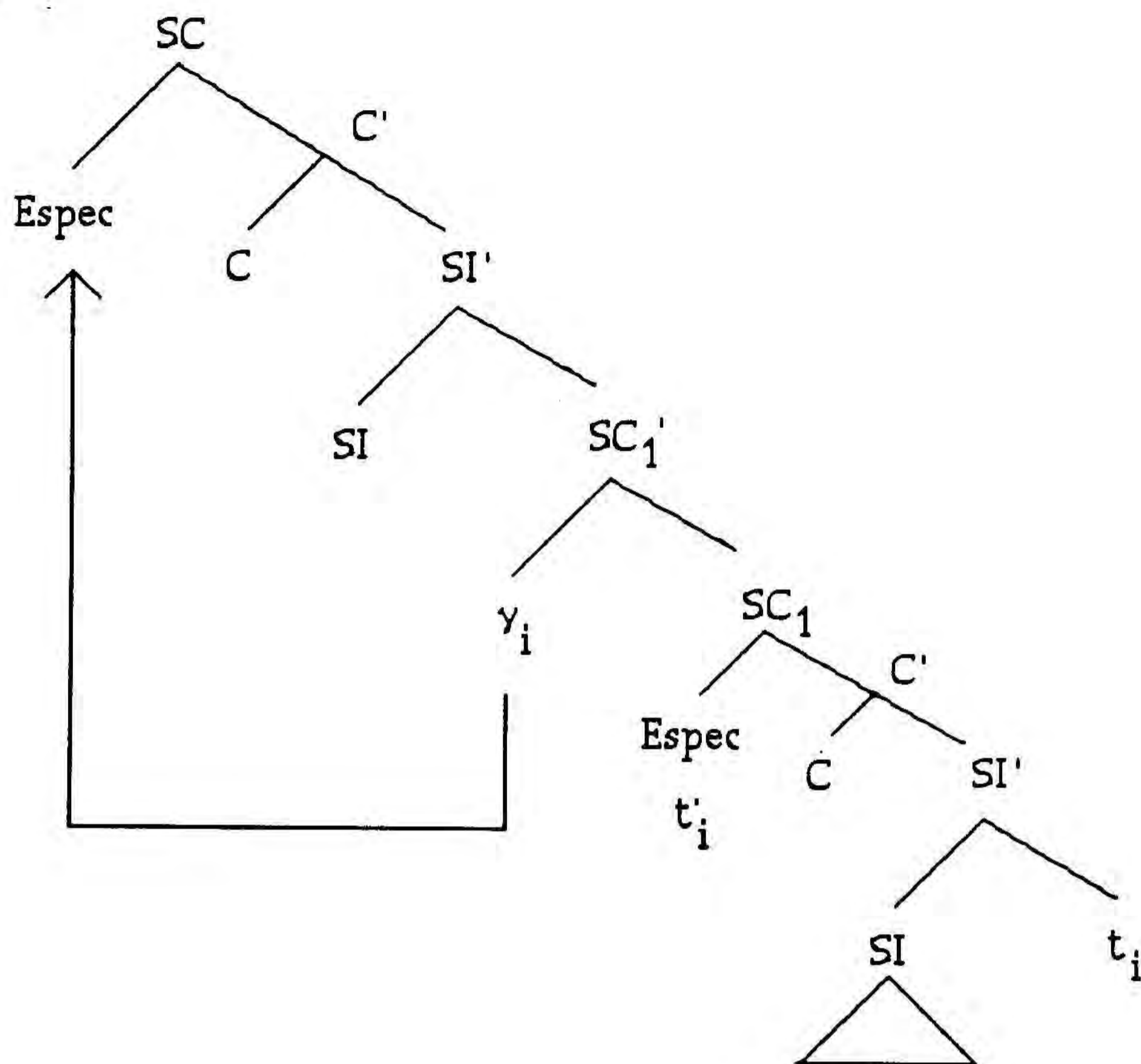
Els adjunts no estan L-marcats. Per tant, per a qualsevol element que vulgui sortir d'aquest domini, SC constituirà una CB i una barrera, en especial si considerem un SX que no estigui regit des de dins de la clàusula. Considerem, per exemple, el cas que aquest SX sigui un element *qu*- adjunt, situació que representem a l'estructura de (61):

(61)

A (61), γ és l'element *qu*- adjunt que hem de moure. En primer lloc, es trasllada a l'Especificador de SC_1 ; després s'adjunta a SC_1 , creant una estructura del tipus que es veu a (62) :

(62)

En la configuració de (62), SC_1 ja no és una barrera per a la categoria \mathfrak{g} : ja que no tot segment de SC_1 conté \mathfrak{g} (de fet, només SC_1' conté \mathfrak{g} ; SC_1 no la conté (cf. (43) a 1.1.4)), la categoria SC_1 no domina \mathfrak{g} . Així que, per la definició de (39) a 1.1.4, SC_1 , encara que no estigui L-marcada, no és una CB i, per tant, no constitueix una barrera per a \mathfrak{g} (cf. (38)). Si això és així, aleshores \mathfrak{g} pot moure's lliurement i pujar fins a l'Especificador del SC superior.

Des d'aquesta posició, \mathfrak{g} regiria la traça adjunta a SC_1 , ja que no hi ha cap barrera que intervingui entre aquests dos elements: SC_1 no és una CB, tal com acabem tot just de dir, i, per tant, no és una barrera. Com que SC_1 no és una barrera, SI no pot ser barrera per herència. Així que el camí està lliure per què hi hagi recció per antedència.

Si aquesta estructura és, tal com sembla, absolutament correcta, hauria de proporcionar una oració gramatical. Però, clarament, no és aquest el cas, tal com podem comprovar a (63):

- (63) #eos ... [_{SC} cum quibus_i [_{S_i} Italiam reliqui [_{SC} ne contra te arma ferrem t_i]]]

A manera de conclusió, doncs, podem dir que, encara que l'adjunció a SC tingués resultats equivalents als assolits en considerar L-marcats els subjectes en llatí (al menys pel que fa a l'extracció fora d'un subjecte), això proporcionaria, pel contrari, uns resultats erronis en tractar amb clàusules adjuntes. Per tant, desestimem la possibilitat d'una anàlisi basada en l'adjunció a SC.

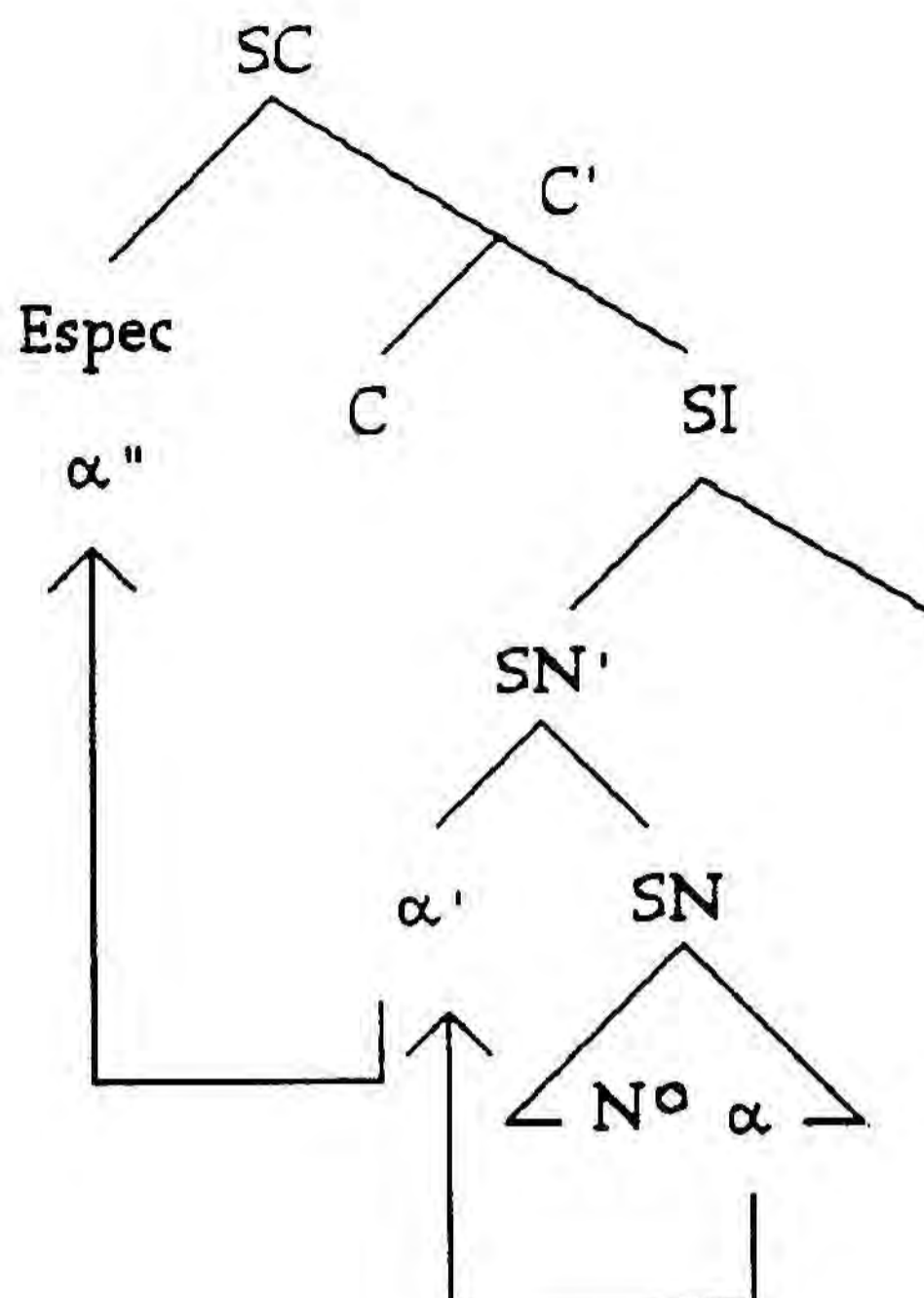
Considerem ara l'adjunció a SN, i vegem quines en són les prediccions.

A la secció 2.2.1., hem proposat que els subjectes (en llatí) estaven L-marcats, per tal de poder explicar les aparents violacions de la Condició de Subjecte. Ara considerarem una altra alternativa: que els subjectes no estiguin L-marcats, però que permetin adjunció a SN.

Considerem, en primer lloc, un SN subjecte. Si volem mantenir la manca de L-marcatge per als subjectes, no podem proposar una extracció en un sol pas, perquè això provocaria els consabuts efectes de la Condició de Subjecte, que, d'altra banda, sabem que no es manifesten en llatí.

Considerem, doncs, una estructura com ara (64):

(64)

A (64), α s'ha adjuntat a SN, creant un nou segment d'aquesta categoria. Des d'aquesta posició, α es mou una altra vegada fins a l'Especificador de SC. En l'estructura que ha estat generada d'aquesta manera, la categoria SN no és una barrera per a α' : ja que no domina α' (de fet, només un segment -SN'- de la categoria la domina), no es pot considerar una CB per a aquesta (segons la definició de (39)). En conseqüència, SI no en pot heretar la qualitat de barrera i, així les coses, no hi ha cap barrera que intervingui entre α' i α'' .

Igualment, tampoc no hi ha cap barrera entre α' i α : SN és la única categoria màxima que es troba entre totes dues, i, clarament, no exclou α' ⁴⁵.

Conseqüentment, res no impediria recció per antecedència, i per tant, recció pròpia, d' α' sobre α'' , i d' α sobre α' .

⁴⁵Per tal que hi hagués exclusió, cap segment de SN no hauria de contenir α' , i no és aquest el cas. Cf. definició a (37).

Aquesta anàlisi donaria compte dels casos d'extracció simple, com ara el del gramatical (65) (on (65)b. fóra la corresponent estructura-S, en el cas d'assumir adjunció a SN):

(65) a. *eos, quorum summa est auctoritas apud doctissimos homines.*

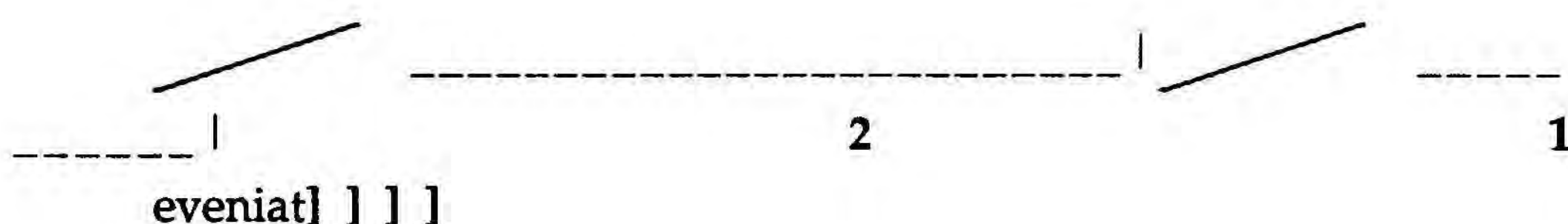
b. $\text{eos, } [_{SC} \text{ quorum}_i [_{SI} \text{ summa est } [_{SN} t'_i [_{SN} \text{ auctoritas } t_i]] \text{ apud doctissimos homines.}]]]$

(65) seria un cas prototípic d'efectes de la Condició de Subjecte. Si adoptem l'anàlisi tot just proposada, amb adjunció a SN i moviment subsegüent a l'Especificador de SC, el problema queda solventat.

Tanmateix, aquesta anàlisi no es pot estendre als casos del tipus d'(58), que repetim aquí per conveniència, ja que no pot explicar la seva gramaticalitat:

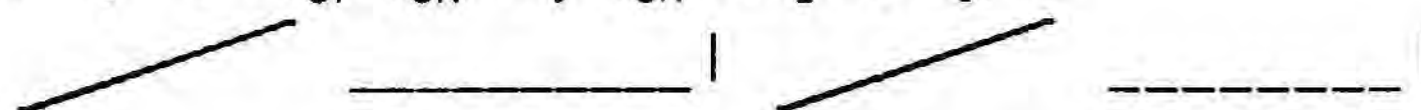
(58)

b. $[_{SC} \text{ quorum}_i \text{ C } [_{SI} \text{ necesse est plerumque } [_{SC} t'_i \text{ C } [_{SI} [_{SN} \text{ aliquid } t_i]]]]]$

Una anàlisi basada en l'adjunció-a-SN solventaria el pas 1, ja que proporcionaria una estructura del tipus de (66):

(66) $\dots [_{SC} t''_i \text{ C } [_{SI} [_{SN} t'_i [_{SN} \text{ aliquid } t_i]]] \dots$

on la categoria SN no constituiria una barrera per a t'_i ni per a t_i , per què no les exclou, i cada una d'elles estaria regida pròpiament.

Tanmateix, el pas 2, que relaciona la traça intermèdia (t'_i a (58)b., o t''_i a (66)) a l'Especificador del SC inferior amb l'element *qu-* a l'Especificador del SC superior, continua sent un problema: si els

subjectes no estan L-marcats (tal com hem assumit en començar aquesta argumentació), aleshores SC₁ és una CB i, per tant, una barrera; i, en aquestes condicions, el SI superior n'hereta la qualitat de barrera. Tindríem una altra vegada una violació de PCB (per la traça a l'Especificador inferior), pero, com a mínim, també una violació de Subjacència.

També sabem que una adjunció a SC, que solventaria el pas 2, no és possible, tal com hem mostrat prèviament en aquesta mateixa secció. Per tant, la gramaticalitat de (65) i casos similars haurà d'explicar-se per una altra via que no passi per adjunció a SN (i que veurem a 2.2.3.).

Així doncs, com a mínim pel que fa al subjectes, l'anàlisi que modifica l'estatus de L-marcatge dels subjectes proporciona una explicació de les dades millor i més comprensiva que una anàlisi basada en l'adjunció a SN.

Considerem ara altres aspectes relacionats amb l'adjunció a SN. Prenguem, per exemple, casos com ara (67):

(67) ... *ii, [quorum [animi]] spretis corporibus euolant ...*

Exemples d'aquest tipus, i del tipus de (68), semblen suggerir l'existència d'una posició externa però adjacent, al SN.

(68) ... *Bomilcar, [cuius [impulsu]] Iugurtha deditionem inceperat ...*

Curiosament, aquests casos recorden molt aquells altres que hem introduït al final de la secció precedent (2.1.2.)⁴⁶. A (67), l'element *qu-* és el complement d'un SN subjecte. A (68), l'element *qu-* és el complement d'un SN adjunt. En ambdós casos, el SN sencer sembla haver-se mogut a l'Especificador de SC.

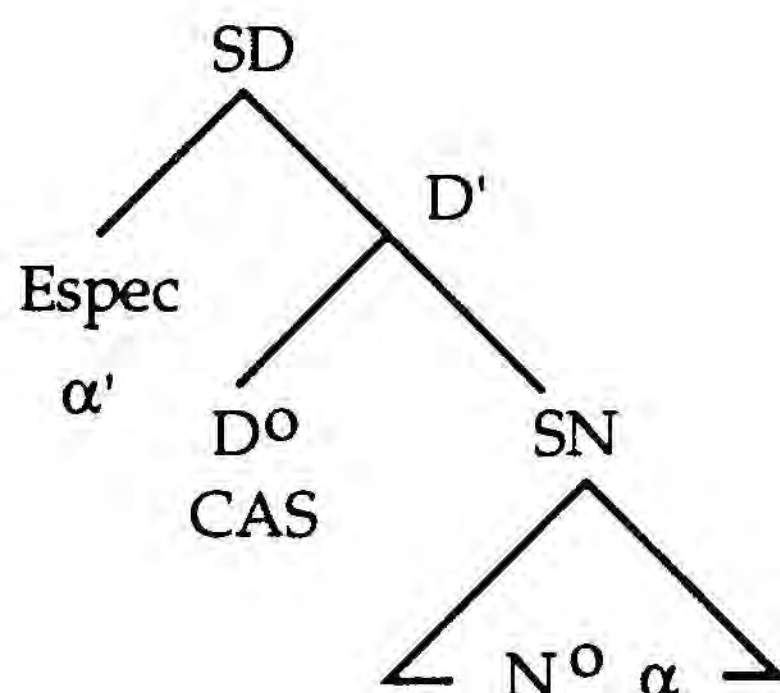
⁴⁶Cf. exemple (22), l'anàlisi temptativa que allà es fa i l'anàlisi definitiva de 2.2.4.

Farem aquí una proposta, que dóna compte dels efectes superficials descrits a (67) i (68), i que és a la vegada compatible amb l'anàlisi que hem proposat anteriorment.

Aquesta temptativa de proposta descansa en el fet que el llatí presenta una marca de Cas, morfològicament explícita. Si considerem que el nucli de l'afix morfològic és un Nucli Funcional⁴⁷, i que és una propietat dels nuclis funcionals legitimar una posició d'Especificador, podem pensar en una anàlisi en la línia de la Hipòtesi-SD (o la Hipòtesi-SK de Hale)⁴⁸.

Així doncs, considerem (69):

(69)

En aquesta proposta, SD, sintagma determinant, és una projecció funcional que legitima l'existència d'un Especificador. El nucli, D⁰, pot acollir diversos trets propis dels SNs, segons les versions de la proposta: pot acollir, per exemple, el tret [\pm def]⁴⁹; en una altra versió,

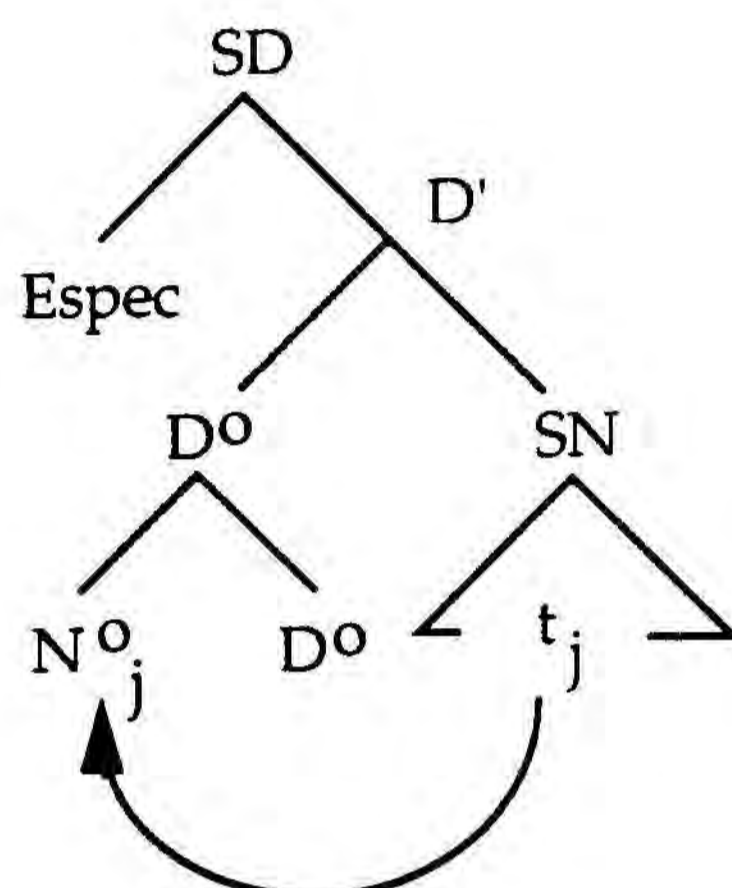
⁴⁷De fet, no voldríem dir que el nucli d'aquesta projecció funcional fos l'afix concret, sinó més bé un marcador abstracte que percolés els seus trets cap a la projecció màxima que regeix, és a dir, el SN a (69). No discutirem els detalls aquí.

⁴⁸Cf. Abney (1987), Hale (1983).

⁴⁹Una opció que pot ser especialment atractiva en una llengua com ara el llatí que no té cap element lèxic que sigui determinant (en el sentit en què s'entenen els articles en llengües romàniques, per exemple), però on els SNs sí tenen la interpretació [+def] o [-def].

pot acollir també el cas morfològic⁵⁰. En aquesta segona opció, que no és exclusiva respecte de la primera, disposem de dues alternatives: en una d'elles podem proposar que sigui el propi afix morfològic que sigui ubicat a D⁰; aleshores, el nucli N⁰ pot pujar a adjuntar-se a l'afix en un moviment de nucli-a-nucli molt semblant al del nucli verbal V⁰ a la inflexió I⁰:

(70)

Així les coses, doncs, el nucli d'aquesta projecció funcional que estem proposant, pot ser tant un D⁰ com un K⁰ (per 'Kas', com a marcador morfològic). No ens estendrem sobre aquesta qüestió aquí.

Tot i ser una proposta atractiva, té els seus inconvenients. Per exemple, que amb aquest procediment no es pot explicar d'on sortiria la marca morfològica de cas d'un SA dins del SN (ja que no hi pot haver dos nuclis, N⁰ i A⁰, movent-se cap al mateix nucli D⁰). La qüestió de com rep cas el SA planteja moltes i diverses ramificacions⁵¹, i les alternatives i els problemes es multipliquen. Aquí no entrarem de plé en la discussió d'aquest problema, sinó que només hi apuntarem algunes possibilitats.

⁵⁰És molt curiós que en alemany, per exemple, sigui l'article determinat qui porta la càrrega casual, en un complex sistema d'interacció entre articles, adjectius i substantius a l'interior del SN.

⁵¹Pot ser especialment interessant el cas dels SA en funció predicativa o atributiva que no depenen, és a dir, que no es troben a dins d'un SN.

Si volem salvar l'opció que acabem d'apuntar, es pot proposar que els SAs tinguin també una projecció funcional, igual o similar⁵² a la de SN, al nucli de la qual es mouria el nucli A⁰.⁵³

La segona alternativa de què parlàvem uns paràgraf més a dalt, consisteix a ubicar a D⁰ no l'afix morfològic pròpiament dit, sinó un marcador abstracte, el contingut del qual percolés cap avall, "invahint" la totalitat del SN (inclòs el SA), segons uns mecanismes especials de percolació que impedissin, per exemple, que aquesta marca de Cas anés a parar a un genitiu, complement de N⁰.

Sigui quina sigui l'opció que es triï, es podrà efectuar moviment d' α des de la seva posició original fins a l'Especificador de SD sense causar cap tipus de problema, ja que l' α inferior estaria regida pròpiament per l' α a la posició d'Especificador.⁵⁴

Cap dels arguments que hem considerat prèviament es veu modificat amb aquesta anàlisi: ja que el L-marcatge del SD no es veu afectat, i SD domina α' , cap de les condicions sobre barreres discutides prèviament queda alterada.

L' "anàlisi de l'Espec" té, a més a més, dos avantatges: és compatible amb les dades superficials que hem vist a (67) i (68), i és compatible amb l'anàlisi que proposarem a la subsecció 2.2.4. per als casos de *Pied Piping*, de què ja hem parlat a la secció anterior (2.1.2.). L' "anàlisi de l'adjunció", pel contrari, encara que és també compatible amb les dades

⁵²Per exemple, aquesta projecció no podria tenir els trets característics de les expressions nominals, com ara [\pm def]. Potser, fins i tot, hi ha una projecció SD que selecciona com a complement una altra projecció SK, però no a l'inrevés. Totes aquestes qüestions, però, han d'intrincar-se en una teoria molt més general sobre assignació de cas; per exemple, si aquesta es realitza, com s'ha proposat últimament, per CNE entre una projecció inflexional i la projecció nominal, aleshores s'hauria de veure si SD seria transparent d'alguna manera, per tal que SK fos accessible a aquella.

⁵³Aquesta anàlisi, per exemple, planteja bones perspectives per als problemes esbossats a la nota anterior.

⁵⁴O, segons la relació temàtica que α mantingués amb el nucli N⁰, podria fins i tot, estar regida per aquest.

superficials de (67) i (68), no és compatible amb l'anàlisi que proposarem a 2.2.4.

Queda encara un problema que afecta els SN adjunts.

Aquest problema es concentra al voltant de casos com ara (71) (on (71)b. representa l'estructura-S rellevant):

- (71) a. ...legati..., quorum Iugurtha accepta oratione respondit...
 b. ...legati..., [_{SC} quorum_i [_{SI} Iugurtha [_{SN} accepta oratione t_i]]
 respondit...]]

Si el SN que aquí tenim sota consideració, *accepta oratione*, és un adjunt, hauria de ser un domini opac pel que fa a extraccions: com que SN no està L-marcad, és una CB i, per tant, una barrera; i SI n'hereta la considió de barrera. Es tracta, típicament, de la Condició sobre els Adjunts de Huang. L'exemple de (71) és, però, gramatical.

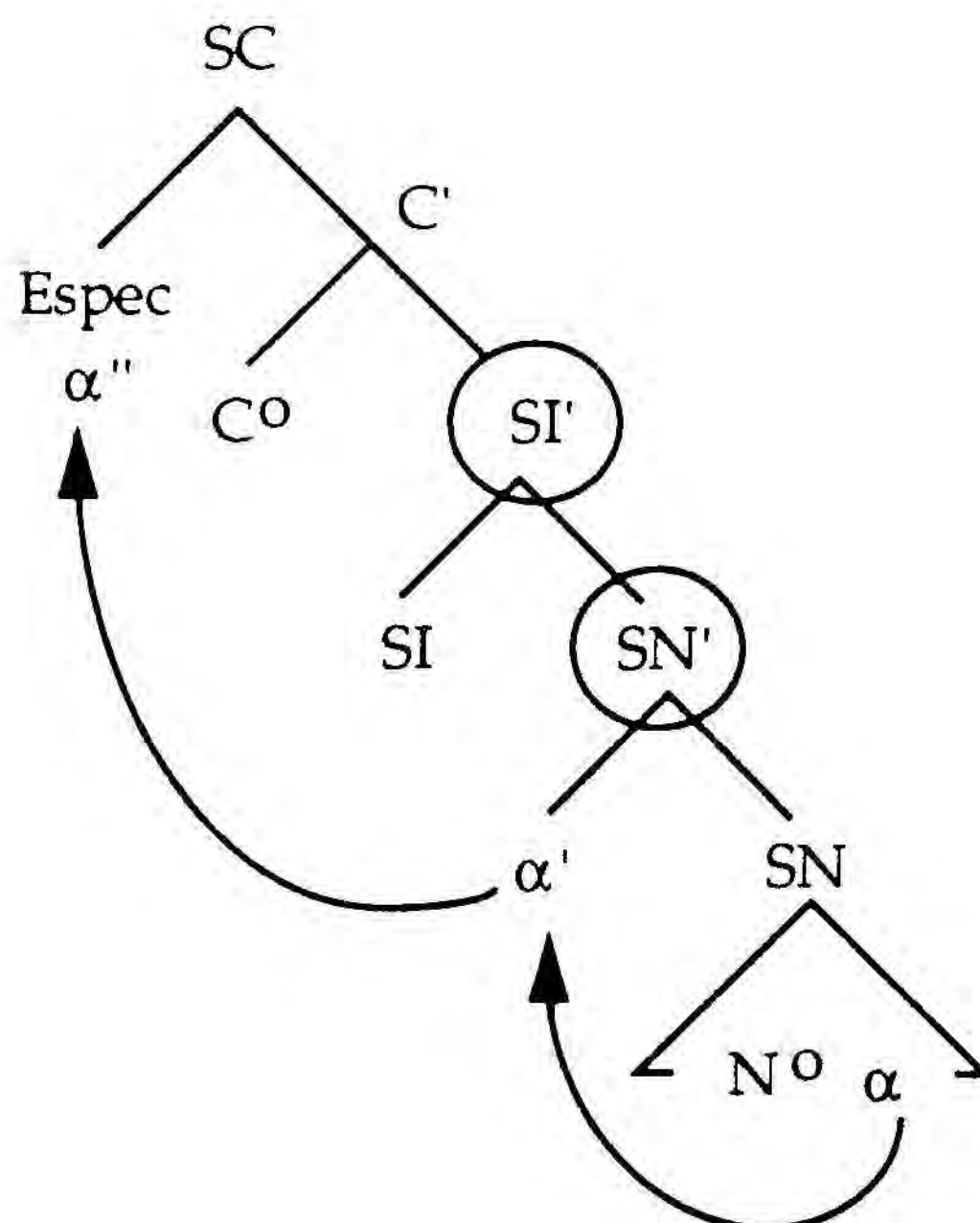
De fet, l' "anàlisi-de-l'adjunció" sembla l'única que pot proporcionar una explicació raonable per a aquests fets. Recordem que, pel que fa als adjunts, cap d'aquestes dues possibles solucions funciona:

1) Extracció directa: SN és una barrera per les raons que hem exposat dos paràgrafs més amunt, i també ho és SI per herència. Així que, en el millor dels casos, hi ha una violació de Subjacència, si admetem que t_i estigui regida des de dins del SN. Si volem que estigui regida per antecedència, aleshores serà també un cas de violació de PCB.

2) Moviment-a-l'Especc. Només proporcionaria una millor explicació de l' α inferior (cf. (69)), ja que aquesta quedaria regida per antecedent i, per tant, regida pròpiament, per l' α ' intermèdia. Però per a l' α ' a la posició d'Especc, l'estatus de barreres no canviaria.

Considerem, d'altra banda, l'estructura de (72):

(72)

A l'estructura de (72), el SN adjunt continua sense ser L-marcad, però α' no està dominada per la categoria SN (només està dominada pel segment creat per l'adjunció). Per tant, SN' no constitueix una CB per a α' , ni tampoc una barrera. I si SN' no és una barrera, SI' no en pot heretar la condició de barrera.

Així doncs, donat que no hi ha cap barrera per α' tal que exclogui α'' , i que α'' m-comanda α' ⁵⁵, aleshores α' satisfà el PCB⁵⁶. De la mateixa manera, α satisfà el PCB perquè α' m-comanda α , i no hi ha cap barrera per a α , tal que exclogui α' (la categoria SN no exclou α' , ja que no és el cas que α' no estigui continguda per cap segment d'aquesta categoria màxima: com a mínim, el segment creat per adjunció la conté).

A més, si seguim Lasnik&Saito (1984) pel que fa a l'esborrat de material, α' també pot ser esborrada una vegada ha acomplert la seva funció, la de γ -marcar α .

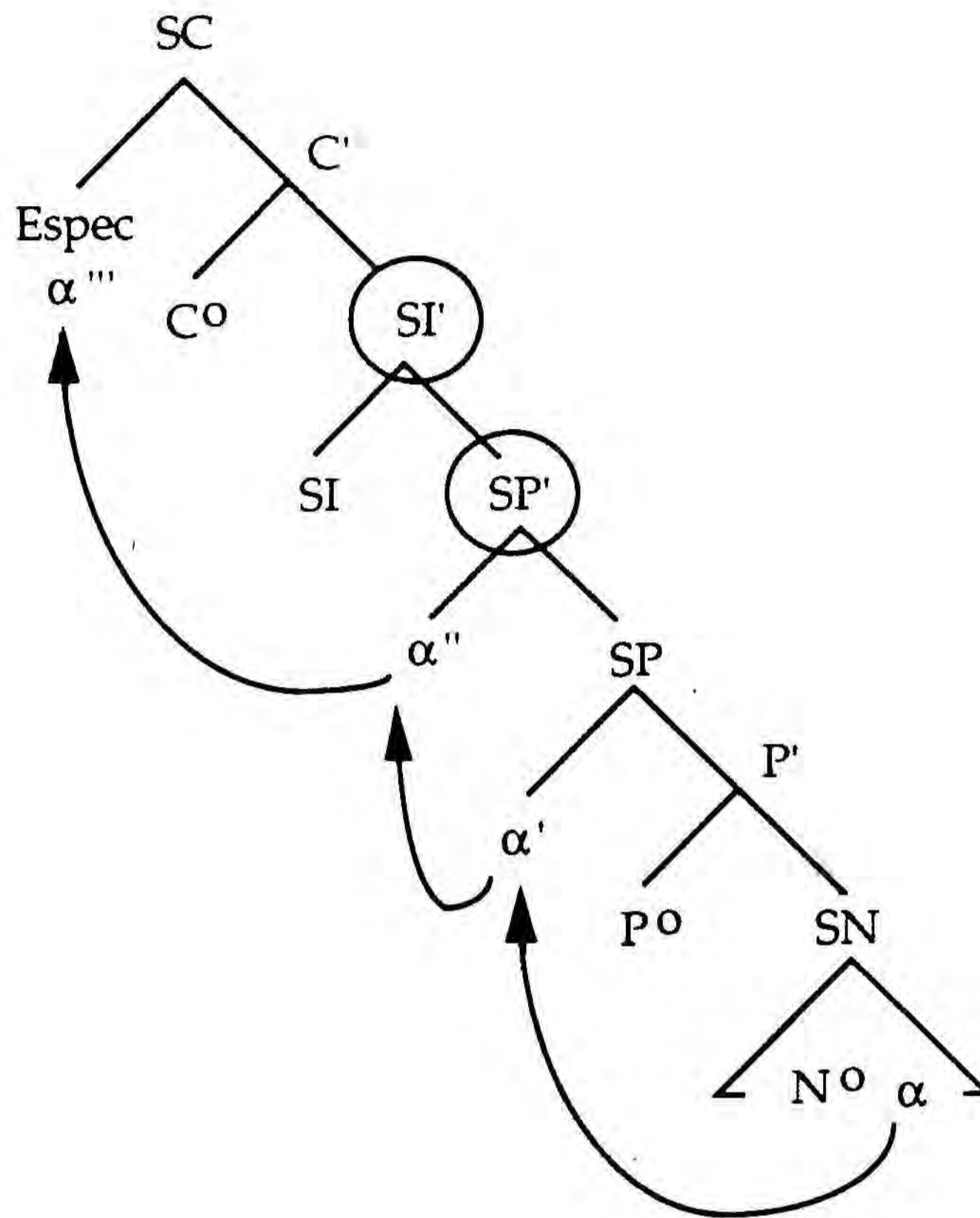
Aquesta "anàlisi-de-l'adjunció", però, no proporciona una explicació de per què l'adjunció no hauria de ser possible per als SP. De fet, (73) no

⁵⁵És a dir, que α'' regeix α' segons la definició de (37) al capítol 1.

⁵⁶Cf. (60) i (61) al capítol 1.

proporciona una estructura adequada, tal com queda demostrat per (74):

(73)

- (74) a. #*Mors terribilis iis, quorum omnia cum uita extinguuntur.*
 b. *Mors terribilis iis, [SC quorum_i [SI omnia [SP cum [SN uita t_i]]
 extinguntur.]]*

A (73), si seguim la línia d'argumentació que hem portat en els paràgrafs anteriors, totes les α haurien d'estar en bona situació, en especial α'' , la traça adjuntada a SP. Tanmateix, l'oració resultant és agramatical, és a dir, *quorum*, originat al SP *cum uita* no se n'ha pogut extreure.

En aquest sentit, els SP semblen comportar-se de la mateixa manera que els SC, perquè cap de les dues categories permet adjunció.

La solució a aquest problema ha de contestar aquestes tres preguntes: com es pot explicar l'extracció fora d'un SN adjunt? Com es poden explicar estructures de *Pied Piping* amb SN subjectes i adjunts? Per què no hi ha extraccions fora de SP (i SC adjunts)?

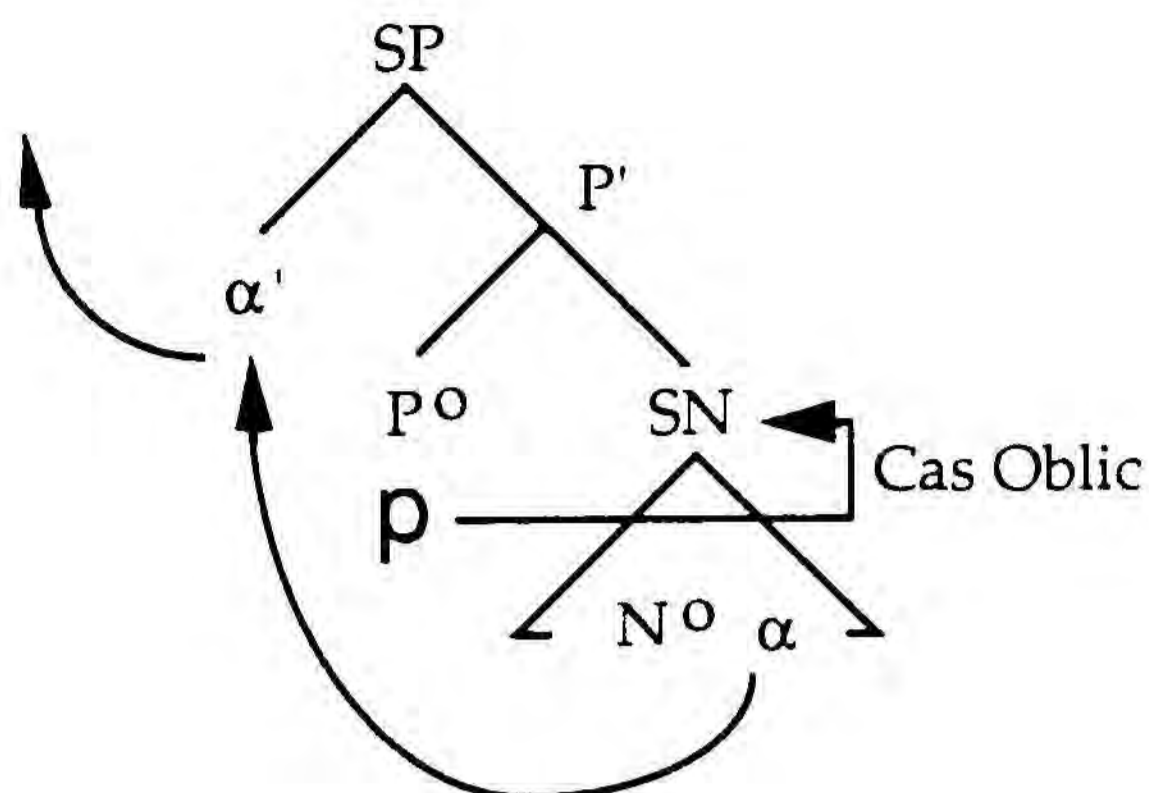
El que això sembla suggerir és que l'adjunció és opcional per als SN, però no assequible per als SP (i els SC), que són precisament les dues categories funcionals, el nucli de les quals és lèxic. Però què podria justificar això?

De fet, una adjunció opcional a SN no fa cap predicció errònia, pel que podem veure. Només és parcialment redundant (o potser només irrellevant), en el sentit que coincideix amb d'altres condicions per explicar fenòmens relacionats amb la Condició del Subjecte. Sembla que és crucial explicar un subconjunt de fenòmens connectats amb la Condició sobre els Adjunts.

Una posició general pel que fa a aquest assumpte, fóra d'acceptar l'adjunció com un mecanisme opcional per evitar el domini opac d'un SN. L' "anàlisi-de-l'Espec", però, seria obligatòria per tal de proporcionar les estructures de *Pied Piping* (és a dir, no és el cas que hagi de ser obligatòria, però si el procés no té lloc, tampoc no hi pot haver *Pied Piping*).

És, tanmateix, ben curiós que les estructures que responen a fenòmens del tipus de (71) siguin estructures del que s'anomena Ablatiu Absolut. Una de les possibles alternatives a aquesta construcció és el postulat d'una preposició buida que assignés Cas oblíc i paper temàtic al SN, d'aquest tipus:

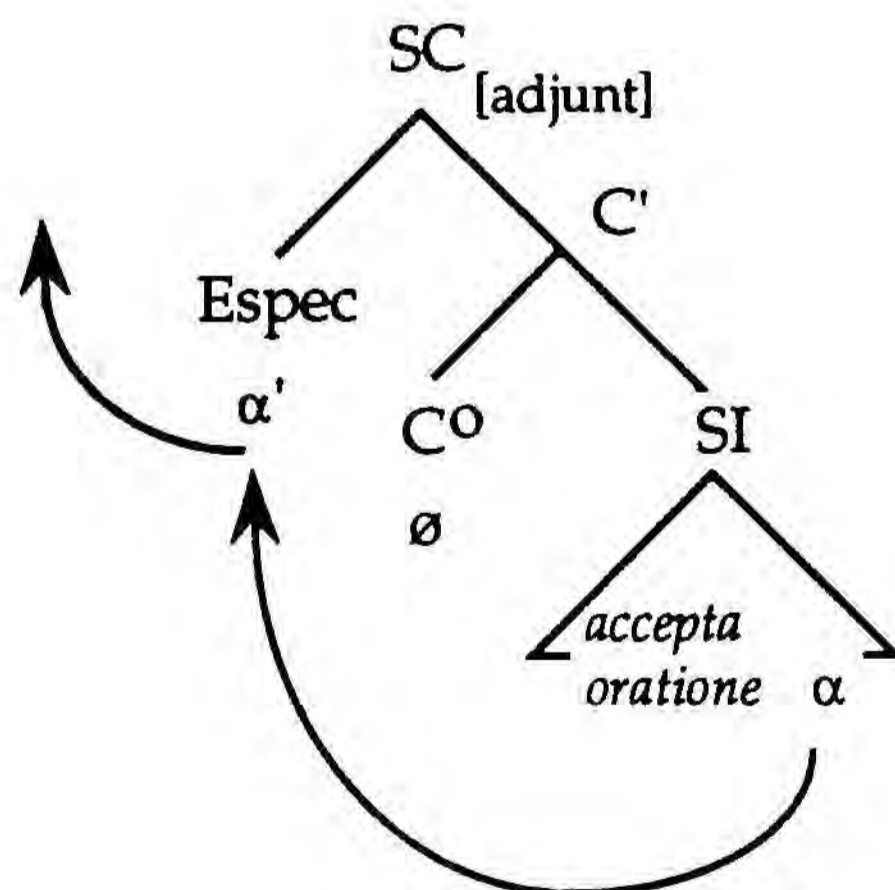
(75)

en la mateixa línia que expressions amb la preposició *con* en castellà: *con los niños ya crecidos, con la abuela muerta*, etc... El problema amb aquesta anàlisi, tanmateix, continua sent el mateix: el moviment des de la posició d' α' fins a l'Espec de la clàusula ha de travessar una projecció que no està L-marcada (SP a (75)), amb els consabuts efectes.

Una altra alternativa és considerar que els Ablatius Absolutus formen unitats de tipus clausal, ja sigui en forma de clàusula petita (és a dir, sense Inflexió), ja sigui amb una Inflexió, en algun sentit, defectiva (mostrant només unes determinades projeccions i no altres):

(76)

Totes aquestes solucions tenen en comú proveir aquestes construccions d'una estructura amb una projecció funcional, el nucli de la qual és buit. Com pot aquest fet alterar la viabilitat d'un cas com el de (71) no està gens clar; perquè, en principi, la segona fase del

moviment violària, pels motius que hem estat exposant prèviament, totes les possibilitats de Subjacència i PCB. L'únic que podria alterar és l'estatus de la traça inicial, i aquesta era la que menys problemes posava.

Serà interessant reconsiderar aquest assumpte a l'apartat 2.2.5, després de fer algunes consideracions sobre l'estatus de SC en llatí.

Una variant d'aquesta última alternativa consisteix a proposar que els Ablatius Absoluts són no un SC, sinó una projecció verbal o una projecció inflexional SZ (que es pot relacionar amb el SAsp d'E. de Miguel o de M.L. Hernánz (c.p)), tal que, de la mateixa manera que SV i a diferència de SI, permetés adjunció a la seva projecció màxima i pogués així superar la seva condició de *barrera*.

Deixem aquesta qüestió en aquest punt, després d'haver apuntat unes quantes alternatives possibles.

A la pròxima subsecció, parlarem de les condicions sobre l'extracció fora de dominis de subjecte, que tindrà conseqüències pel que fa a l'"anàlisi de l'adjunció", i a la següent subsecció parlarem extensament dels diferents aspectes directament relacionats amb el que hem anomenat fenòmens de *Pied Piping*.

2.2.3. Dominis no opacs de subjecte: la classe dels subjectes L-marcats.

A la subsecció 2.2.1., per tal d'explicar les característiques d'extracció fora dels subjectes, hem proposat que els subjectes en llatí estaven L-marcats.

En aquesta subsecció, tractarem d'aquest tipus de fenomen amb més detall.

Tal com succeeix amb molts altres dominis en llatí, l'extracció d'un element *qu-* fora d'un subjecte pot ser simple, és a dir, afectant només

aquest element *qu-*, o complexa, és a dir, arrossegant tota la categoria màxima SX on l'element estigui inclòs.⁵⁷

Nosaltres ens ocuparem aquí, principalment, de la primera opció. La segona serà tractada en la següent subsecció.

En aquest breu repàs dels casos d'extracció fora d'un subjecte, dos són els aspectes a què prestarem més atenció: 1) el tipus de relació que es manté entre el subjecte en qüestió i el seu verb; 2) el tipus de N^o que encapçala aquests subjectes i la relació que manté amb l'element que s'extreu.

Pel que fa al primer d'aquests punts, podem trobar els següents casos (la informació de b. indica sempre la mínima estructura-S rellevant):

- (77) a. ..., *quorum victoria Sullae parentes proscripti erant*
 b. ..., [SC quorum_i [S_i victoria Sullae [S_N parentes t_i] proscripti erant]]
- (78) a. ...*eos, quorum summa est auctoritas apud doctissimos homines*
 b. eos, [SC quorum_i [S_i summa est [S_N auctoritas t_i] apud doctissimos homines]]
- (79) a. ...*latrones, quorum in ea regione magna copia erat ...*
 b. latrones, [SC quorum_i [S_i in ea regione [S_N magna copia t_i] erat]]
- (80) a. ...*aliis, quorum ea tempestate in senatu auctoritas pollebat ...*
 b. aliis, [SC quorum_i [S_i ea tempestate in senatu [S_N auctoritas t_i] pollebat]]

A (77) trobem el subjecte d'un verb passiu; a (78) podem observar el subjecte d'un SA predicat; (79) constitueix un cas de verb *esse* en

⁵⁷Aquest tipus d'extracció que acabem d'anomenar 'complexa' és el que normalment es reconeix com a *Pied Piping* (cf. 2.0).

interpretació existencial; finalment, (80) presenta el cas del subjecte d'un verb intransitiu (parlarem d'aquesta classe de verbs tan peculiar més endavant).

Tots aquests verbs, o expressions verbals, comparteixen una mateixa propietat: tots ells són predicats d'un sol argument, i aquest argument és precisament el subjecte.

Curiosament, en els casos d'extracció complexa (és a dir, aquella que arrossega tot el SN subjecte sencer), també trobem tots aquests tipus de predicats, a més dels predicats transitius normals de dos arguments, tal com, per exemple, el que podem observar a (81):

- (81) a. *Ti. et C.Gracchus, quorum maiores Punico atque aliis bellis multum rei publicae addiderant*
 b. *Ti. et C.Gracchus, [SC [SN quorum_i maiores]_j [S₁ Punico atque aliis bellis t_j multum rei publicae addiderant]]*

on el SN sencer, *quorum maiores*, subjecte d'*addiderant*, que conté l'element *qu-* ha estat traslladat a l'Especificador del SC corresponent a l'oració de relatiu.

Deixant de banda, de moment, la qüestió de com funciona l'"arrossegament" de tota la categoria, qüestió a què hem prestat atenció breument al final de la secció precedent, podem fer algunes consideracions sobre les diferències entre els casos de (77)-(80) i els del tipus de (81).

Considerem, en primer lloc, la significació de la distinció entre extracció 'simple' i extracció 'complexa'. Considerem, per exemple, que tots dos processos són, en general, assequibles i opcionals. Hi haurà, però, algunes condicions que faran que el resultat de cada un d'ells sigui gramatical o agramatical. Moviment, per exemple, ha d'obeir Subjacència, i la representació final, amb totes les seves categories buides, ha de conformar-se al PCB. Podem també considerar que l'extracció simple és el cas per defecte, i que quan aquesta no té lloc (és a dir, quan només es dona la segona opció (l'extracció complexa; discutirem aquest aspecte a la pròxima subsecció) és perquè la primera

opció (l'extracció simple) presenta algun tipus de problema, viola algun principi, la qual cosa fa que sigui descartada.

Considerem a continuació que en els casos de (77)-(80), els verbs mantenen una relació especial amb els seus corresponents subjectes, relació que no es dóna en el cas de (81). Sigui aquesta relació, tal com hem suggerit a la primera subsecció, el L-marcatge. Així, si tenim un verb transitiu normal, hi haurà L-marcatge entre el verb i el seu complement. En canvi, hi ha d'altres verbs que són predicats de només un argument (originalment o per derivació), en els quals el L-marcatge es dóna entre el predicat i el seu sol argument, el subjecte, que serà un subjecte derivat.⁵⁸

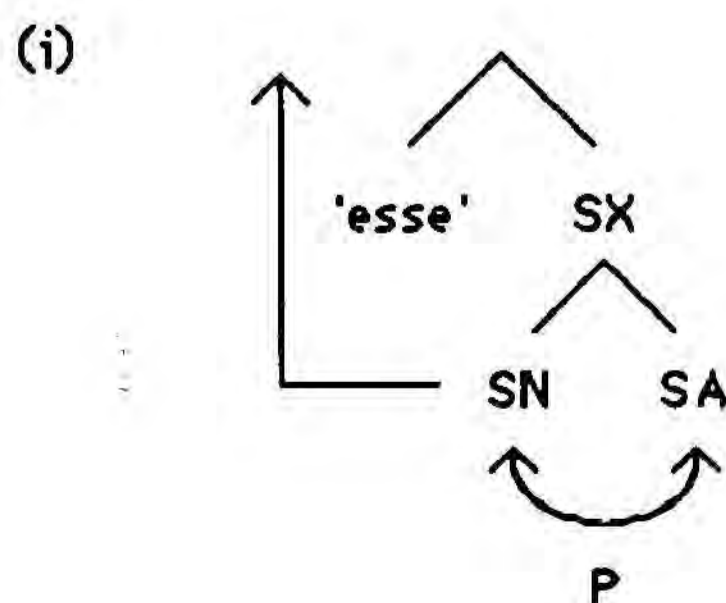
A (77), per exemple, la forma passiva de *proscribo* pren només un argument, *parentes quorum*, el seu complement de l'activa corresponent, al qual θ -marca, tal com fa normalment quan es tracta de l'activa. Les propietats de θ -marcatge respecte de l'argument intern per part del verb *proscribo* no han estat alterades per la seva forma passiva. Aquest argument intern que serà el seu subjecte, està L-marcat.⁵⁹

De la mateixa manera, a (78), seguint l'anàlisi usual per a aquest tipus de construcció⁶⁰, l'adjectiu *summa* θ -marca el seu únic

⁵⁸No tots els verbs intransitius són del tipus que estem descrivint aquí. Respecte als diferents tipus de verbs aparentment intransitius, cf. Burzio (1981)

⁵⁹Si aquesta discussió té cap conseqüència pel que fa a l'estructura de la passiva en llatí, és una qüestió que no discutirem aquí. De tota manera, els resultats que poguem assolir aquí haurien de ser tinguts en compte en tractar-la

⁶⁰Durant molt de temps, s'ha assumit que l'estructura per a aquest tipus de construcció és com la que veiem a (i):

argument, *auctoritas quorum*, que acabarà sent el subjecte de la clàusula. El subjecte, doncs, estarà L-marcad.

El cas de (79) correspon al de la construcció existencial. L'estructura d'aquestes construccions també ha provocat molta discussió, però, en general, està relacionada principalment amb el que hem discutit a la nota 60. No parlarem d'aquest assumpte en detall aquí, però assumirem que hi ha un mecanisme tal que el subjecte en les construccions existencials està L-marcad.

Finalment, els casos que hem exemplificat a (80) inclouen verbs com ara *concurro, residio, pateo, ualeo, polleo*. Aquests verbs representen un classe molt especial de verbs intransitius: els inacusatius.

Aquest tipus de verb (que, parlant a grans trets, converteixen els seus objectes en subjectes, i estan mancats d'argument extern⁶¹)

on SN aconsegueix el seu θ -marcatge de SA mitjançant predicació; a continuació, SN s'ha de moure a l'Espec de SI per aconseguir-ne Cas. També ha estat matèria de discussió determinar quina és la categoria de SX; les dues alternatives principals són clàusula petita o SA. El que probablement no és adequat és considerar que SN és a l'Espec de SA (com a mínim, en llatí). Podria ser també que SN ocupés una posició adjunta a SA. Per veure similituds amb l' "anàlisi per adjunció", vegeu el pròxim capítol (els casos de pseudo-ECM).

⁶¹La preocupació pels processos que canvien les FG (Funcions Gramaticals) van fer sorgir algunes propostes per donar-ne compte. Perlmutter & Postal (1986) van proposar la Hipòtesi de l'Alineació Universal [*Universal Alignment Hypothesis* (UAH)]; i, més recentment, Baker (1988) va proposar la Hipòtesi de la Uniformitat de l'Assignació- θ [*Uniformity of Theta Assignment Hypothesis* (UTAH)], que establia que relacions temàtiques idèntiques entre determinats elements estan representades per relacions estructurals idèntiques entre aquests elements al nivell de l'estructura-P ["identical thematic relationships between items are represented by identical structural relationships between those items at the level of D-structure" (p.46)]. Ambdós proporcionen una base teòrica per a la Hipòtesi dels Inacusatius. A grans trets, aquesta hipòtesi estableix que hi ha dos tipus de verbs intransitius: els qui corresponen a l'estructura [*SC SN V*], els 'intransitius purs' en paraules de Burzio (1981); i els qui corresponen a l'estructura [*SC e V SN*], la classe dels inacusatius ('ergatius' en termes de Burzio).

constitueixen un conjunt difús en les diverses llengües; la qual cosa significa que un verb pot ser inacusatiu en una llengua i el seu equivalent aparent en una altra no ser-ho. Els tests utilitzats per determinar la inacusativitat també varien de llengua a llengua, i han de ser establerts en base a les característiques de la llengua en qüestió. Com que això no ha estat fet encara en llatí, prendrem els casos que hem estat considerant aquí com a evidència que formen una classe especial de verbs, diferents de, per exemple, els transitius.

La qüestió rellevant aquí fora d'identificar el conjunt d'intransitius 'purs', i testejar si admeten o no extracció des de l'interior dels seus subjectes. Si no ho fan, la nostra proposta en particular, i la teoria, en general, es veurien confirmades: per tal que un subjecte pugui ser un domini transparent (és a dir, que permetés extracció fora d'ell), hauria d'estar L-marcats. Això, no obstant, pertany a una teoria molt més general que diu que els dominis han d'estar L-marcats, per tal que no siguin barreres (i, en conseqüència, dominis opacs).

Així doncs, els SNs objecte no seran mai barreres, ja que estaran L-marcats. Els subjectes superficials es comportaran de manera diferent: si estan θ -marcats (això és, si corresponen a objectes a l'estructura-P, que és el cas dels inacusatius) cauran en la mateixa categoria dels objectes i, per tant, no constituïran barreres. Si, en canvi, no estan θ -marcats (és a dir, si es tracta de subjectes de verbs transitius, o de verbs intransitius 'purs'), constituïran barreres, i les extraccions fora d'ells donaran resultats consistents amb la Condició de Subjecte de Huang.

Curiosament, també, si tornem a mirar el tipus de clàusula subjecte que permetia extraccions, podem comprovar que es tractava de

Aquest darrer tipus és el que estem discutint aquí.

Llengües diferents utilitzen tests diferents per identificar aquests verbs: en italià, per exemple, es fa servir la distribució d'auxiliars (*avere* and *essere*) i la clització amb *ne*; en anglès, la possibilitat d'acceptar resultatius; en holandès, les passives impersonals; en general, qualsevol construcció que pugui mostrar que alguns subjectes es comporten com a objectes. La majoria d'aquests tests no són asequibles en llatí o, com a mínim, s'han d'estudiar més detenidament.

subjectes d'unitats verbals com ara verbs passius, o els que s'anomenen verbs impersonals (és a dir, verbs defectius del tipus de *refert*, que prenen una clàusula com a argument, encara que no necessàriament), o expressions del tipus format per un adjectiu (en gènere neutre) o un substantiu més la tercera persona del singular del verb *esse* (per exemple, *necesse est* o *opus est*, que també prenen una clàusula com a argument).

De manera que veiem que el patró es repeteix: el tipus de predicat que legitima un domini de subjecte transparent (tant si es tracta de clàusula o de SN) són aquells que mantenen una relació temàtica especial amb aquest argument, relació que consisteix en θ -marcar-lo.

Els tipus de predicats que no proporcionen les condicions requerides poden, ja sia crear un domini opac (i aleshores, l'extracció d'un element fora d'ells no és possible) dels seus subjectes, ja sia apel·lar a alguna altra estratègia, com ara el que hem anomenat extracció 'complexa', o *Pied Piping*, que discutirem a la pròxima subsecció.

Una altra possibilitat, donades algunes de les característiques de la llengua llatina similars a les llengües romàniques, fóra la proposada per Rizzi (1982) per a aquestes: que els subjectes es puguin postposar, adjuntant-se a una posició en què quedessin regits i des d'aquí, efectuar l'extracció⁶².

Alternativament, es podria proposar, mantenint l'assimetria subjecte/objecte que el nucli V puja fins al nucli I(nfl) [una instanciació de moviment de nucli a nucli] i des d'aquesta posició legitima una hipotètica traça a l'interior de SV, deixada per un subjecte mogut.

Per tal de poder comprovar aquesta hipòtesi, seria necessari testejar casos d'extracció de subjecte d'un verb clarament transitiu o no-inacusatiu fora d'un SC objecte amb complementitzador lèxic; i, en segon lloc, casos d'extracció d'un subjecte de les mateixes característiques fora d'un SC subjecte també amb C⁰ lèxic. Malhauradament, aquest tipus d'exemple ens és, una altra vegada, absent.

⁶²Cf. 1.1.4(3).

També podria ser el cas que predicats del tipus de (81), és a dir, el tipus de verb matriu que no produeix un domini de subjecte transparent, no tinguessin mai la possibilitat d'una clàusula subjecte. En tal cas, es produirien també estructures de *Pied Piping*, però com a resultat de moviment d'una clàusula, aparentment de subjecte, però que es trobaria en posició de TOPIC.⁶³

En resum, podem dir que, malgrat l'aparent manca d'asimetries que hem vist al començament d'aquest capítol, una revisió més acurada de les dades ens ha portat a comprovar que només una determinada classe de subjectes són dominis transparents (és a dir, dominis que permeten extracció fora d'ells), i que aquests subjectes són subjectes derivats, procedents d'objectes, que, per tant, mantenen amb el verb la mateixa relació que un objecte, necessària per tal de poder-se efectuar una extracció. En conseqüència, l'asimetria subjecte/objecte es manté també en llatí.⁶⁴

Ara considerarem la relació que es manté entre el nucli del SN subjecte i l'element *qu-* que se n'extreu.

Com a nucli d'aquests sintagmes podem trobar expressions quantificadores del tipus de *copia* o *pars*; també trobem substantius que corresponen al que s'anomena predicats de nivell individual, és a dir, predicats que expressen qualitats permanents, com ara *industria* o *prudentia*; igualment, apareixen substantius que expressen el que s'ha anomenat més generalment *possessió inalienable* (que pot incloure, o

⁶³Per a una anàlisi de les clàusules subjecte en aquestes línies, cf. Koster (1978)

⁶⁴Noteu que el fet que només els subjectes derivats siguin transparents no és contradictori amb les dades d'extracció de tot el sintagma subjecte que hem vist a 2.1.1. i després. Molt possiblement, el llatí disposava, com en disposen ara les llengües romàniques, d'un mecanisme de postposició del subjecte en la línia de Rizzi (1982), que permet que la traça que pugui deixar el subjecte per moviment de *qu-* quedi pròpiament regida (Cf. 1.1.4.) Assegurar-nos d'aquesta hipòtesi implicaria una sèrie de tests i judicis sobre variacions subtils d'ordre de paraules que no estan, malhauradament, al nostre abast.

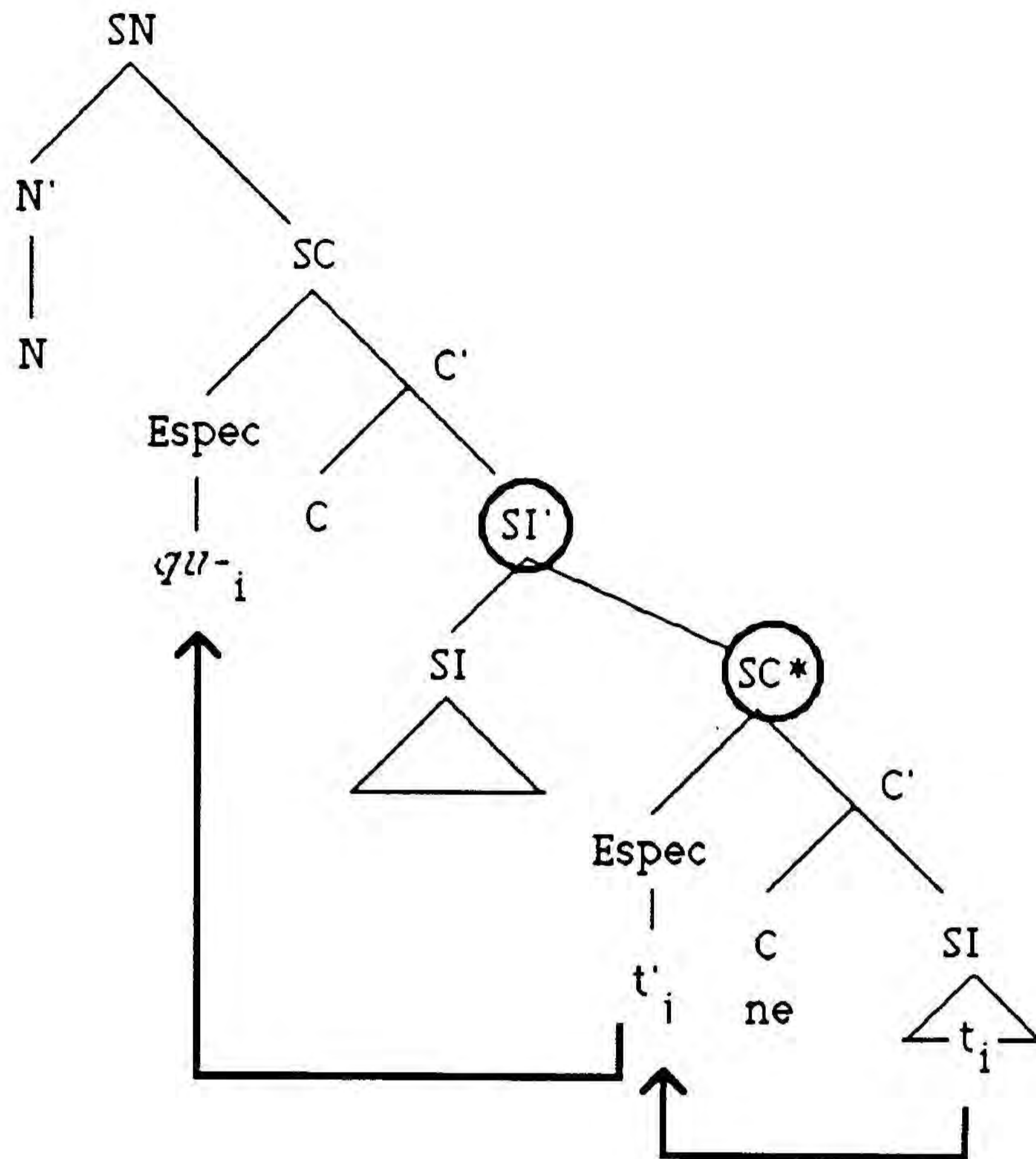
no, segons la llengua, parts del cos i de la ment), com ara *mens, corpus* o *parentiu*, com ara *parentes*; finalment, també es troben nuclis del tipus de *causa, initium* o *exemplum*.

Tots aquests tipus de nucli permeten tant l'extracció simple com la complexa, per la qual cosa no semblen aportar cap punt rellevant a la nostra discussió. El que sí es pot intuir interessant és el fet que siguin aquests i no uns altres (com ara, substantius concrets) els qui permetin extraccions i que, en tot cas, els complements queden regits pel nucli nominal. Deixarem aquesta qüestió aquí.

2.2.4. Una anàlisi per als casos de Pied Piping .

Ja hem vist a 2.1.2. quines eren les raons per les quals no es podien extreure elements fora d'una clàusula adjunta. Recordem-ho: en una estructura com la d'(82), la traça intermèdia, t'_i , no està pròpiament regida (hi ha dues barreres entre ella i el seu antecedent). Es tracta, per tant d'una violació de PCB.

(82)

Això, però, és només rellevant en el cas que t_i sigui un adjunt. En el cas que t_i sigui un argument (cf. 2.1.1.(2)), t'_i pot esborrar-se per no ser necessària. Aleshores, el que queda és un problema de Subjacència, perquè les dues barreres continuen sent-hi i, recordem-ho (cf. 1.1.4.(3)), *barrera* és una noció que serveix per establir tant Subjacència com el PCB.

En el cas que t_i sigui un adjunt, t'_i és necessària per regir t_i i, per tant, no es pot esborrar. A conseqüència d'això, tenim, apart de la violació de Subjacència, una violació de PCB per part de t'_i .

Les qüestions que tractarem en aquesta subsecció corresponen no al cas que acabem de mencionar, sinó al cas en què, després del primer trasllat de l'element *qu-* a l'Especificador de SC*, el SC* sencer es trasllada a l'Especificador superior, el de SC. L'exemple de (83)b.

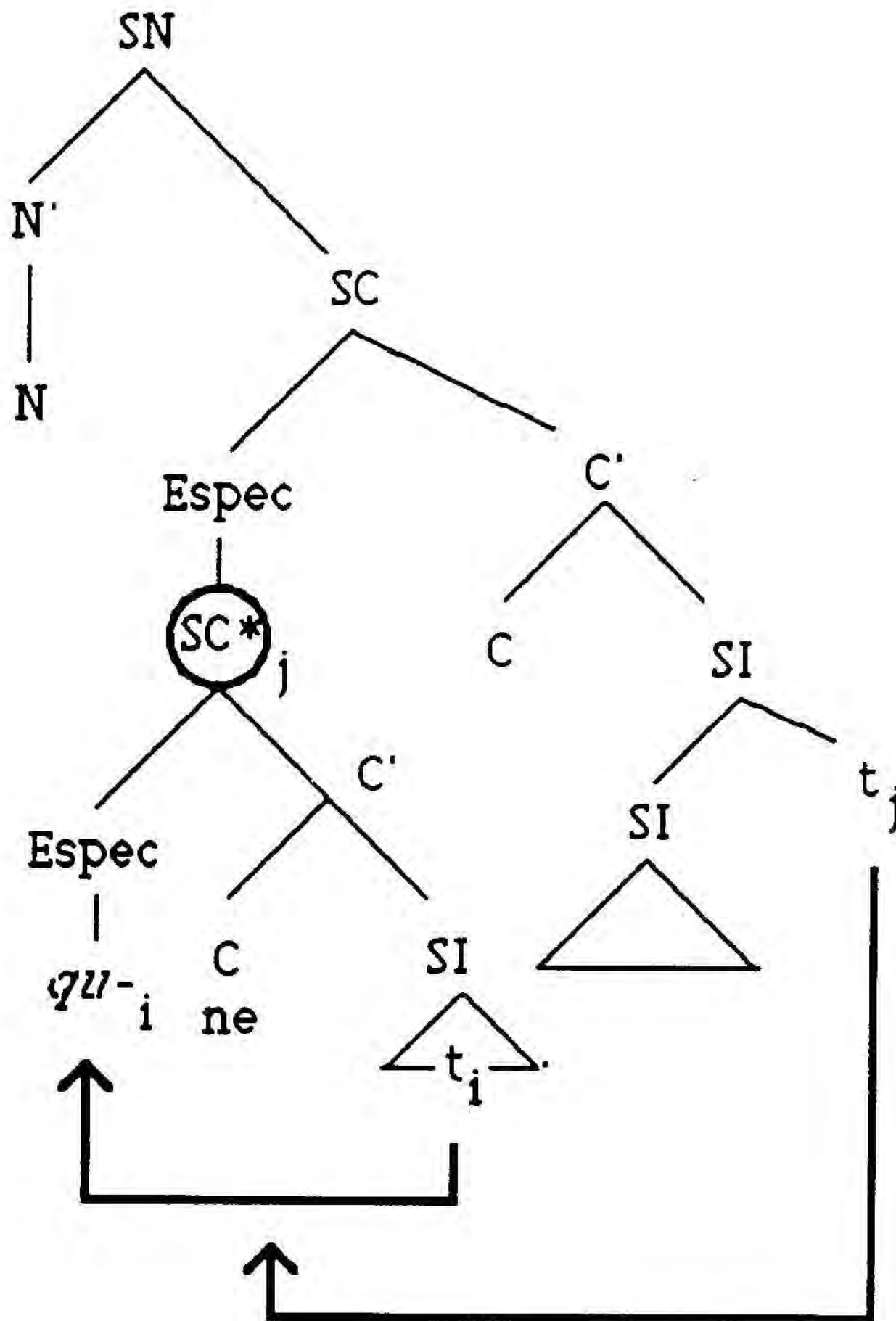
correspon al que acabem de descriure, mentre que el de (83)a. correspon a la situació de (82).

(83) a. #eos..., [SC cum quibus_i [S_I Italiam reliqui [SC* t'_i [S_I ne t_i contra te arma ferrem]]]

b. eos..., [SC [SC* cum quibus_i ne [S_I t_i contra te arma ferrem]]_k [S_I Italiam reliqui t_k]]

El cas de (83)b. en esquema arbori equival a (84), que ja hem representat a 2.1.2., i que repetim aquí per a més comoditat.

(84)

Aquesta estratègia, a què ens hem referit en d'altres parts d'aquest treball com a *Pied Piping*, no és totalment assimilable amb el que

aquest terme designa normalment. Hi ha una sèrie de diferències, la rellevància de les quals ja considerarem més endavant. Aquestes diferències rauen, principalment, en el fet que el que es considera, en principi, *Pied Piping* és qualsevol moviment que impliqui no només l'element *qu-* en qüestió, sinó també la o les categories màximes SX que el dominen; dintre d'aquest SX, però, l'element *qu-* es mantenia a la seva posició de base.

En canvi, el que passa en els casos llatins és que l'element *qu-* es mou internament dintre d'aquest SX, presumiblement a la posició d'Especificador.⁶⁵

De fet, aquesta estratègia no es limita als casos de clàusules adjuntes, que hem vist en els exemples anteriors, ni tan sols als casos de clàusules⁶⁶. Trobem *Pied Piping* a clàusules (SC) argument, a Sintagmes Preposicionals (SP) i a Sintagmes Nominals (SN). Podem veure un exemple de cada un d'aquests casos a (85), (86) i (87):

(85) ... *civium Romanorum* ..._{SC} [_{SC*}*qui*_i *quemadmodum* _j [_{SI} *t*_i *essent accepti* _t_j]]_K [_{SI} *audistis* _t_K *ex ipsis* .]]

(86) *Mors terribilis iis* [_{SC} [_{SP*}*quorum*_i [_P *cum uita* _t_i]]_K [_{SI} *omnia* _t_K *extinguntur*]]_{...}

(87) *Ti. et C. Gracchus*, [_{SC} [_{SN*} *quorum*_i [_t_i *maiores*]]_K [_{SI} _t_K *Punico atque aliis bellis multum rei publicae addiderant*,]]_{...}

Podem, fins i tot, trobar exemples de *Pied Piping* recursiu, com ara a (88), on primer hi ha hagut moviment del genitiu a dins del seu SP, i després del SP sencer a dins la seva clàusula i, finalment, de la seva clàusula a l'Especificador superior.

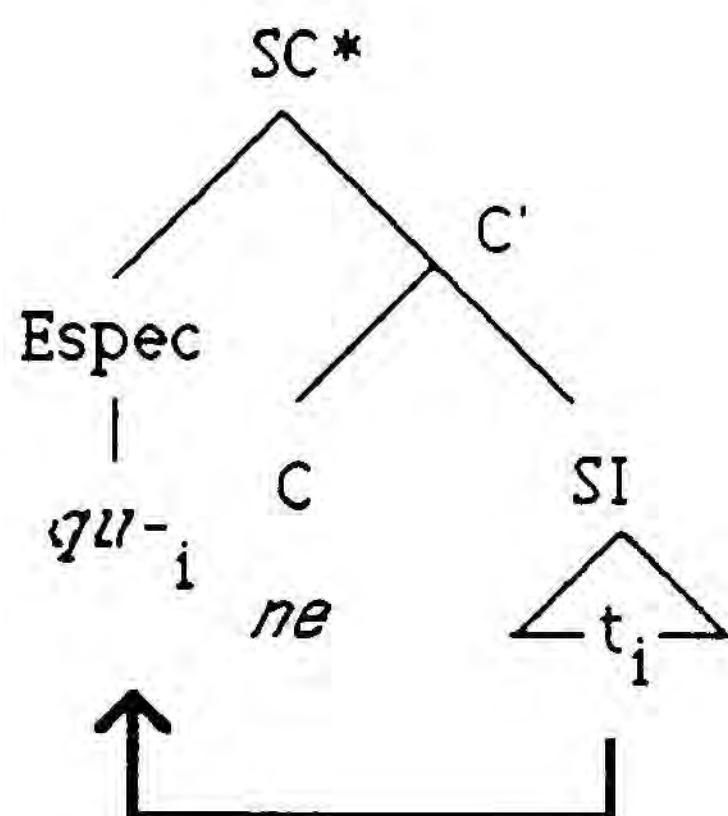
⁶⁵Cf. 2.0 al començament d'aquest capítol, on expliquem somerament què és *Pied Piping*, i on en donem alguns exemples en llengües romàniques.

⁶⁶Es més, en la majoria de les llengües conegudes, aquest fenomen no es dona amb clàusules, o si es dona, es dona molt constret.

(88) ... $[_{SC} [_{SC*} [_{SP*} cuius_i [_{p} de t_i uirtute]]_k quia [_{SI} multi t_k dixere,]]_z$
 $[_{SI} praetereundum puto t_z]]$

Mirem ara, però, amb més detall com funciona aquesta estratègia en llatí. Tornem al cas de (83)b. i centrem-nos en el que passa a SC*:

(89)

Segons hem ja dit a 2.1.2., aquesta estratègia, que és opcional, és l'única sortida de què disposa qualsevol element contingut dintre d'una clàusula adjunta, especialment si l'element que estem traslladant és un adjunt. En aquest cas, la recció per antecedència és forçosa si no volem incórrer en una violació de PCB, per part de t_i , la traça original.

Però si l'element $qu-$ a (83)b. ha de regir per antecedència la seva traça a SI, ens trobem amb un altre problema. El mecanisme que Lasnik&Saito (1984) (cf. 2.1.1.(2)) proposaven per tal que un adjunt pogués estar regit des de l'Especificador de la seva clàusula consistia en la possibilitat d'aplicar delecio al complementitzador a FL abans que s'hagués de comprovar l'estatus de la traça original respecte del PCB. La delecio del complementitzador permetia la coindexació de COMP amb l'antecedent de t_i (t'_i , la traça intermèdia) i, d'aquesta manera, t_i satisfieia el PCB.

La delecio del complementitzador, doncs, és crucial en la seva anàlisi. I crucial també per tal que aquesta delecio es pugui aplicar és que l'element esborrat sigui neutre, és a dir, que no sigui portador de

cap tipus d'informació necessària⁶⁷. En cas contrari, el resultat de la deleció serà exclòs per no respectar les Condicions de Recuperabilitat.

El complementitzador de (83)b i (89), però, no és en absolut neutre, sinó que és portador de diversa i variada informació; entre d'altres coses, és l'indicador del caràcter final, temporal, etc... de la clàusula adjunta.

Ja que és evident, d'altra banda, que la traça inicial t_i està pròpiament regida (si no fós així, obtindríem una oració agramatical), proposarem aquí que els casos del tipus de (83)b. impliquen una instanciació del mecanisme de *Concordança Nucli-Especificador* (CNE).

Aquest mecanisme va ser proposat per donar compte, per exemple, de la relació existent entre el subjecte (l'Espe de SI) i la inflexió de la seva clàusula, o d'alguns fets d'extracció des d'un Especificador⁶⁸. Es va restringir als nuclis no-lèxics, C^0 i I^0 , i consisteix a compartir uns determinats trets en ambdues direccions: del nucli a l'Espe i de l'Espe al Nucli; el primer cas és el que permet determinades extraccions⁶⁹ o l'assignació de Cas Nominatiu al subjecte, el segon és el que funciona per satisfer els requisits seleccionals d'una illa de *qu-*⁷⁰.

Considerem, per exemple, que una vegada mogut l'element *qu-* a l'Espe de SC*, es produeix Concordança Nucli-Espe (CNE) de manera que C^0 , el complementitzador, acaba tenint el tret [+QU]:

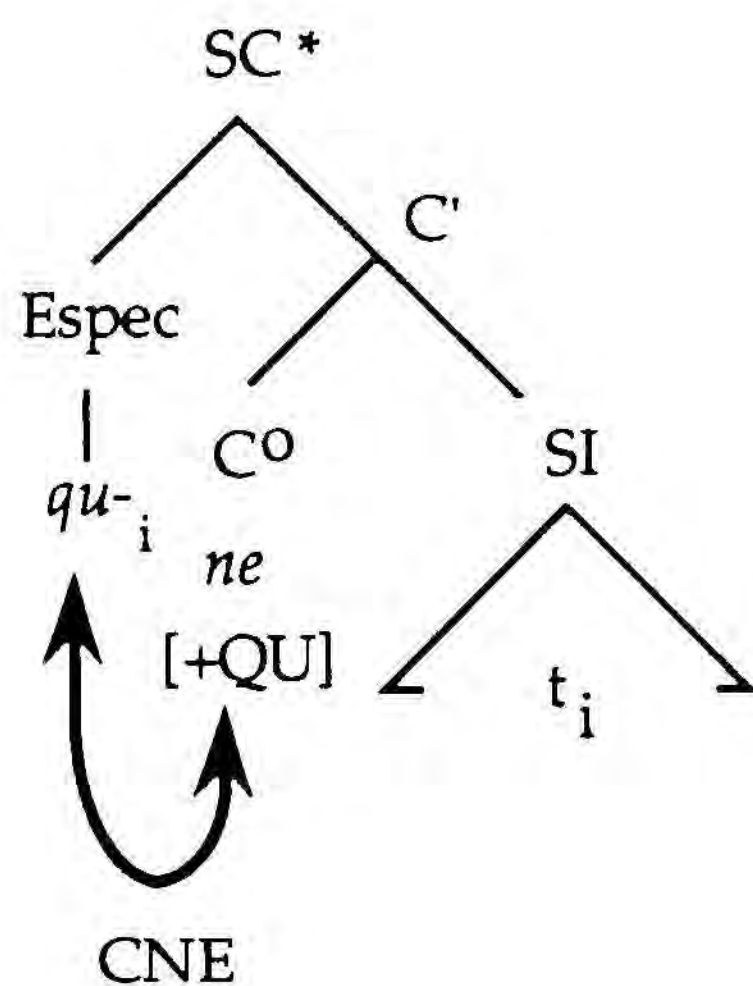
⁶⁷Aquest seria el cas, per exemple, de *that* en anglès. D'altra banda, un complementitzador que no es podria esborrar per portar informació, seria *whether*, el complementitzador amb el tret [+QU].

⁶⁸Cf. *Barriers*, p. 24 i ss.

⁶⁹Cf. els exemples castellans de Torrego citats a *Barriers* (p.45), encara que els judicis de gramaticalitat poden ser variables, degut a diferències dialectals.

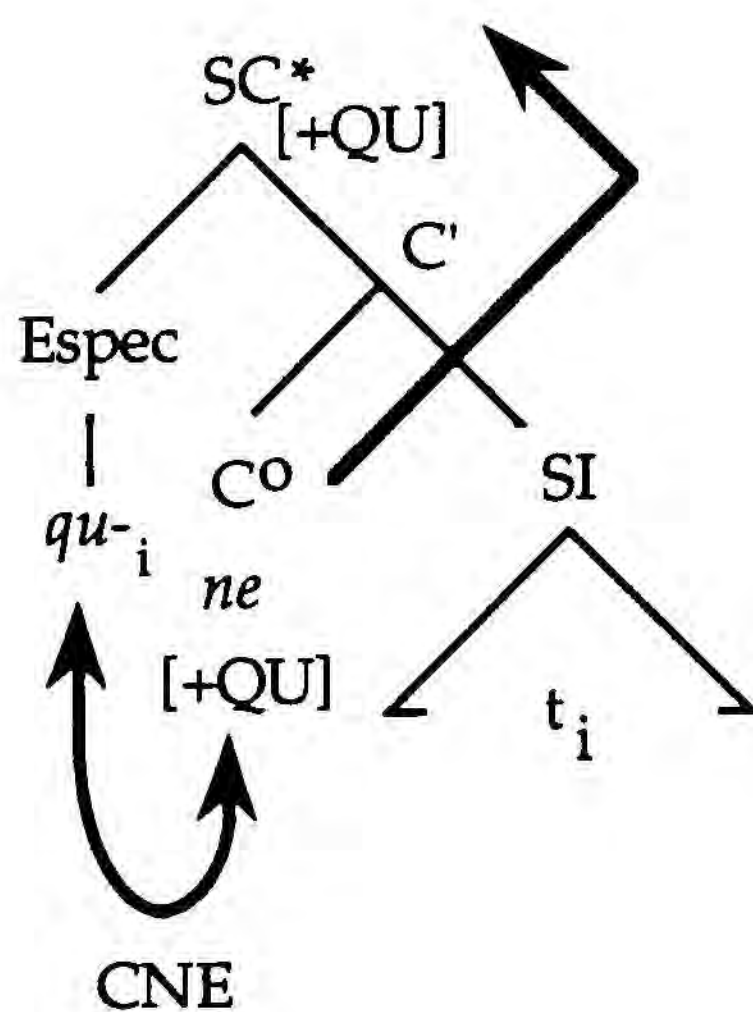
⁷⁰Cf. (80) al capítol 1, on es pot veure com, mitjançant la *Concordança Nucli-Especificador*, l'element *qu-* a l'Especificador transmet al nucli C^0 del seu sintagma SC, el tret [+QU], que necessita per satisfer els requisits de selecció que té imposats.

(90)

Com que el nucli d'una projecció i el sintagma del que és nucli comparteixen tots els trets i propietats excepte el nivell de projecció, podem dir que el tret [+QU] passa a SC*:

(91)

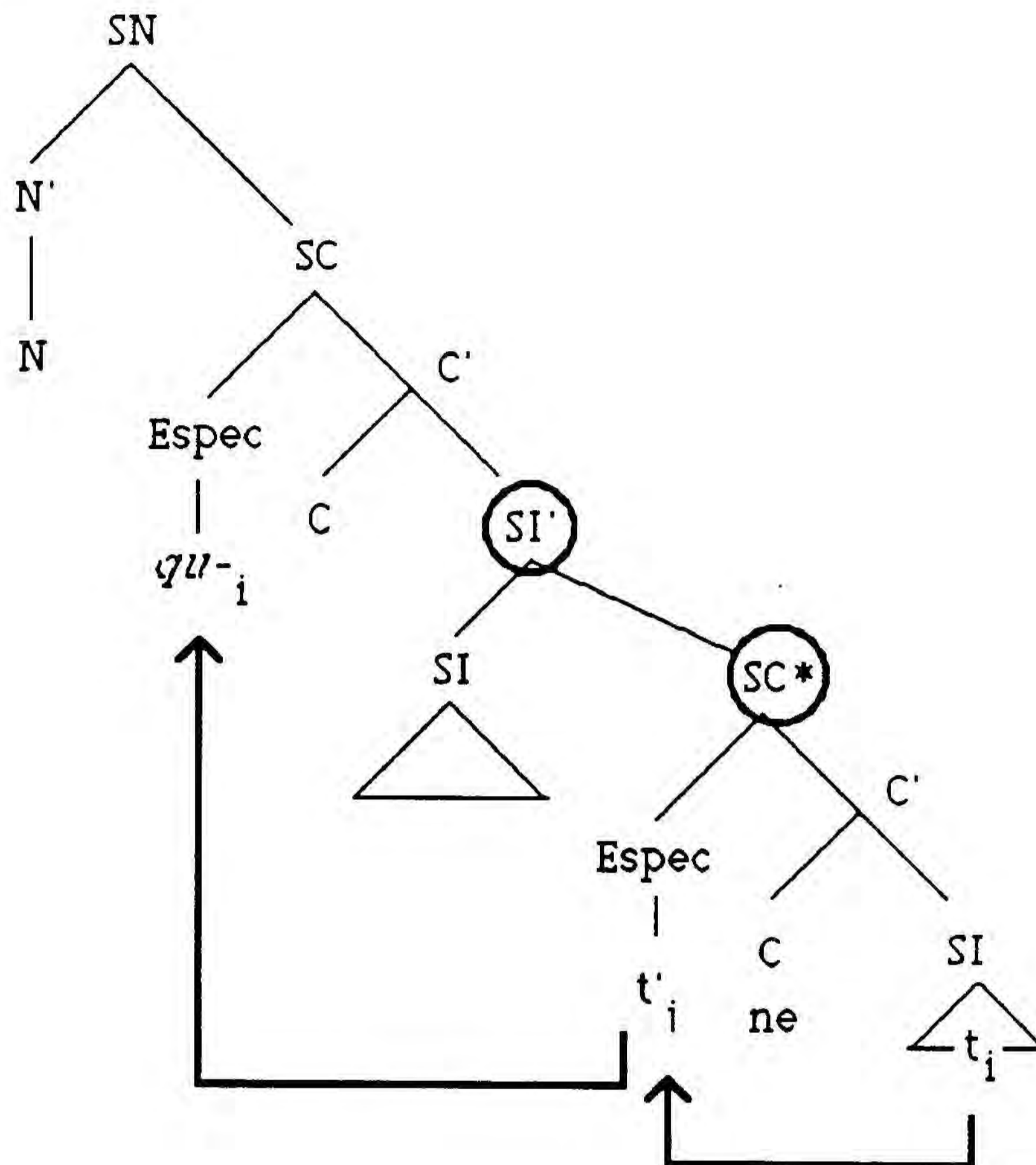

Quan el tret [+QU] es troba ja a la projecció màxima, aleshores el mateix mecanisme que va desencadenar la pujada de $qu-$ a l'Espec de SC*, desencadena ara el trasllat de SC* a l'Espec superior, tal com veiem a (84).

Si, d'altra banda, l'element $qu-$, una vegada arribat a l'estat de (89), continua movent-se cap a l'Espec superior, la seva traça, t'_i , no poseeix el tret [+QU] i, per tant, no pot, encara que hi hagi CNE, transferir-lo a

C^0 , de manera que SC^* es queda en el seu lloc. És, de fet, el que havia passat a (82), que repetim aquí:

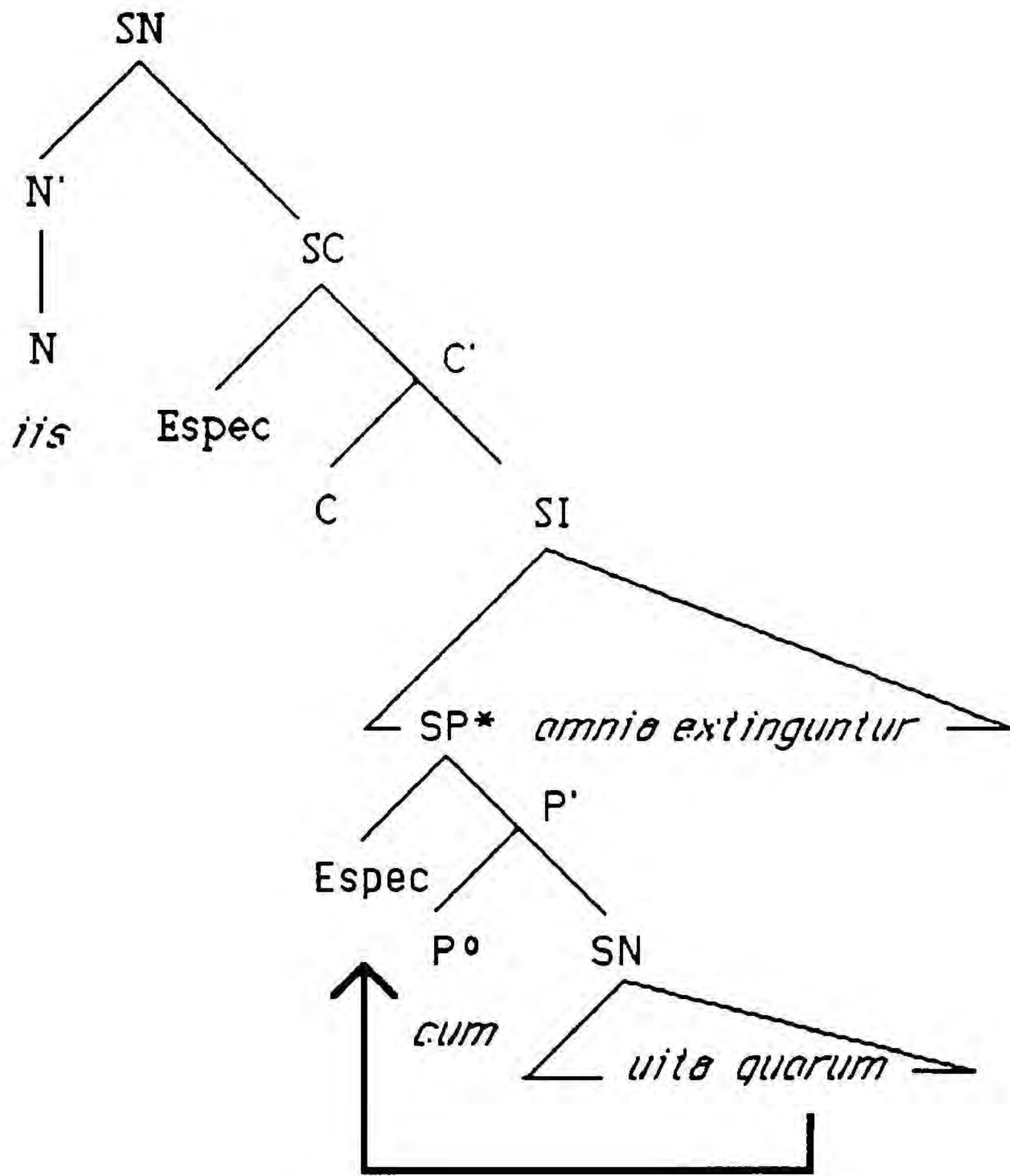
(82)

Això és també el que passava quan SC^* no era adjunt sinó argumental: són els casos que hem tractat a 2.1.1., amb la diferència que l'estructura permetia en aquells casos que la traça intermèdia no creés cap problema.

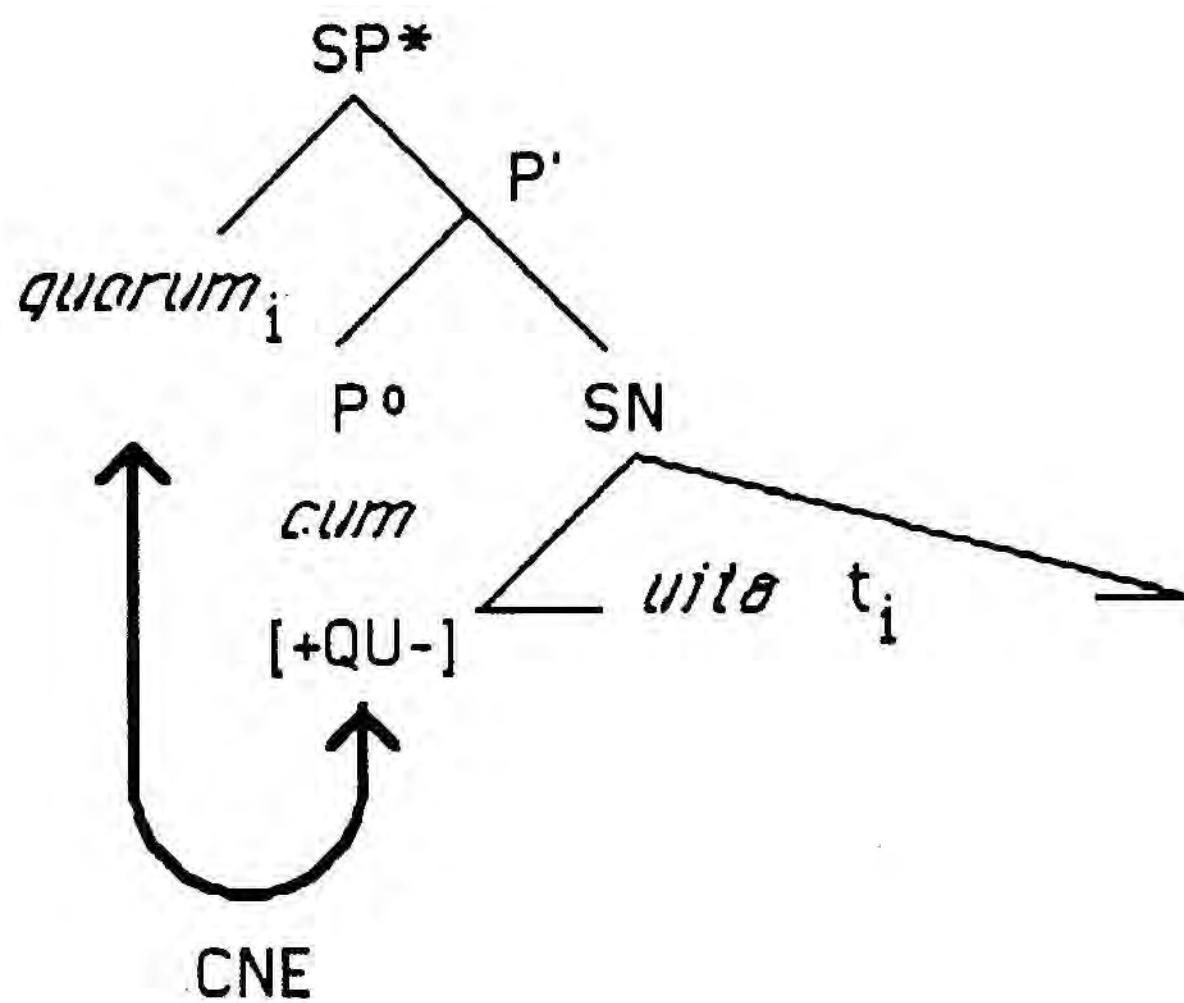
El mateix mecanisme CNE funciona en els casos descrits a (85), (86) i (87). Per exemple, en el cas del SP (86), tenim una estructura inicial com la de (92):

(92)

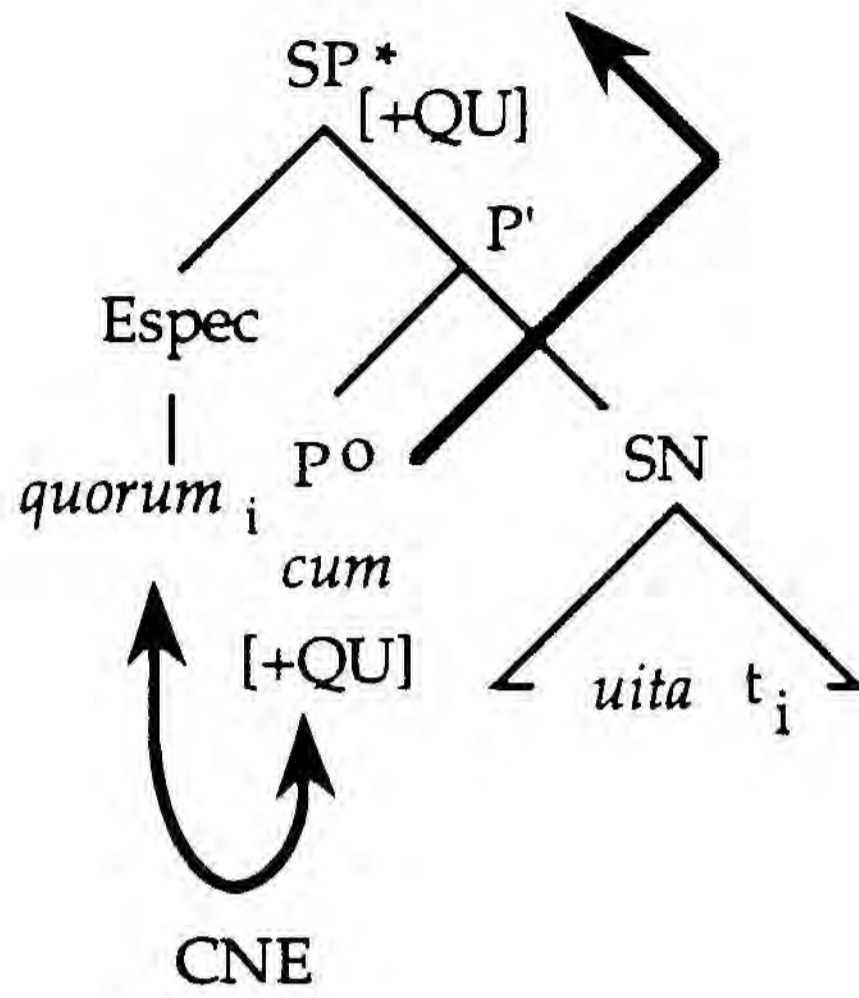
Quan l'element *qu-* s'ha traslladat a l'Espec de SP, P⁰, el nucli de la projecció màxima, adquireix el tret [+QU] per mitjà de CNE :

(93)

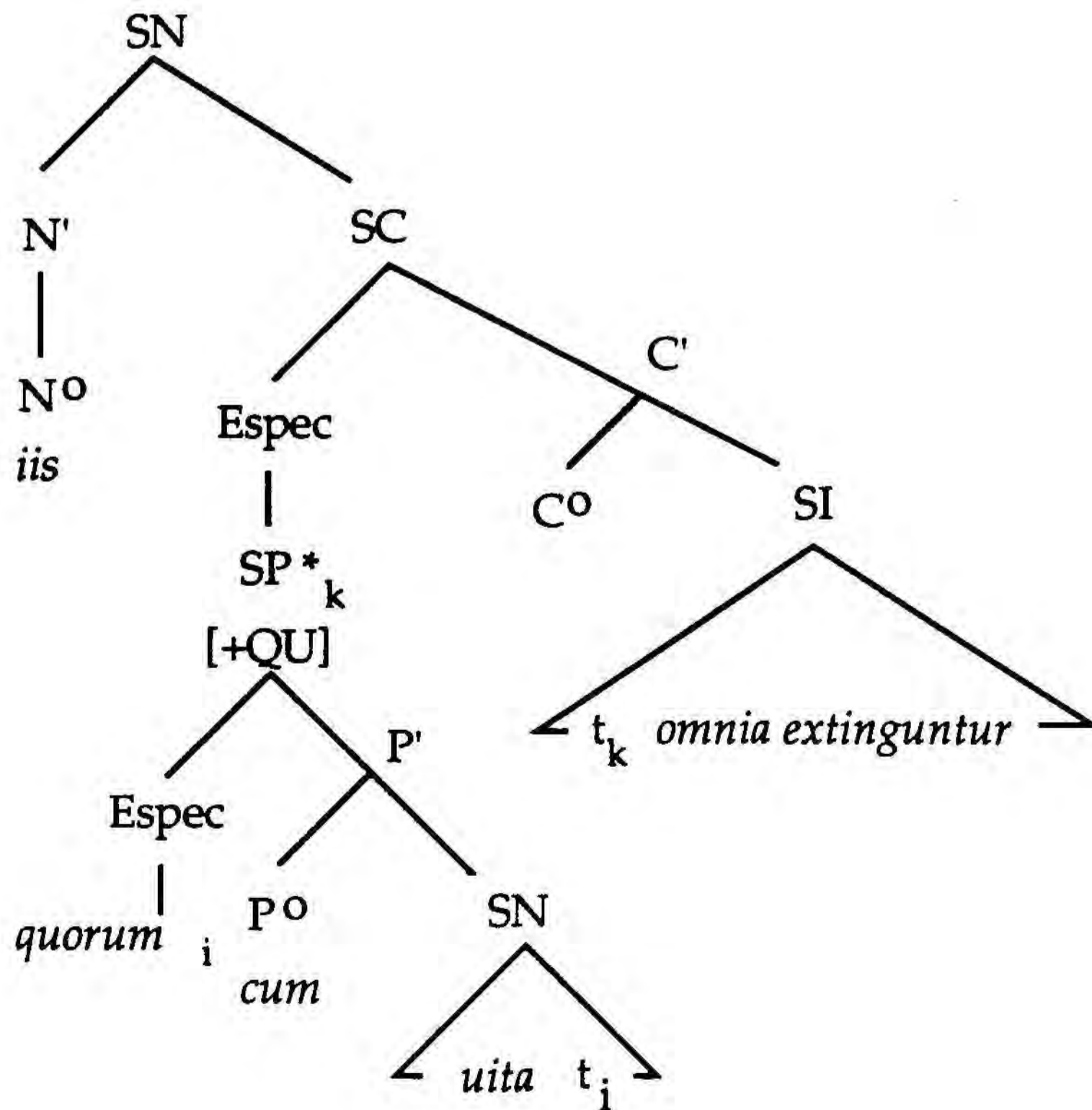
i, tot seguit, el tret [+QU] passa a la projecció màxima:

(94)

Una vegada SP ha adquirit aquest tret, aleshores tota la projecció màxima pot ja pujar a l'Especificador més immediat, tal com es pot veure a (86), l'esquema arbori del qual podem veure a (95):

(95)

D'aquesta manera, el problema que es podia plantejar amb l'extracció d'un element *qu-* fora d'un SP (un domini no L-marcats⁷¹) queda solventat. No hi ha violació de Subjacència perquè les dues cadenes que es formen, ($[_{SP} \textit{quorum cum uita}]_k, t_k$) i (\textit{quorum}_i, t_i), són simples; i tampoc hi ha cap violació de PCB perquè les traces estan pròpiament regides: t_k pel seu antecedent SP a l'Espec de SC, i t_i a l'interior de SN.

El cas de (86) és un cas on l'element *qu-* és un genitiu. No tots els casos de *Pied Piping* a SPs, però, són d'aquest tipus. Ens podem trobar exemples com ara (96):

(96) *cum...neque nostri longius quam* [$_{SC} * [_{SP} \textit{quem} [_{P} \textit{ad } t_i \textit{finem}]]_k$
 $[_{SI} \textit{porrecta loca aperta } t_k \textit{pertinebant}]]$ *cedentes insequi*
auderent...

on l'element *qu-* és un adjectiu concordant amb el nucli nominal⁷². Tanmateix, el procés és el mateix descrit anteriorment.

⁷¹De fet, un SP no ha de ser forçosament un domini no L-marcats. Si el SP està seleccionat pel verb (com pot ser el cas d'alguns verbs; tornarem a aquesta qüestió a 2.2.5), aleshores el SP en qüestió pot considerar-se L-marcats.

⁷²Aquest és un cas que posa problemes: s'admet generalment que el tipus d'unitat que es desplaça a l'Espec és una categoria màxima, mentre que el que es desplaça a C⁰ és un nucli o cap (cf. també 1.1.4(2)). Sigui quin sigui, però, el problema, constitueix una peculiaritat del llatí, independent del *Pied Piping*. Casos com ara (i) no són infreqüents:

(i) *quis ueterum scriptorum non loquitur quae sit ab Atto Nauio per lituum regionum facta descriptio.*

on *quae* és un element de tipus pronominal-adjectival que s'ha traslladat deixant enrera el substantiu, *descriptio*, al que acompanya. Aquest tipus d'element, en la majoria de les llengües estudiades (entre elles, les romàniques) es comporta com un determinant i no es pot separar del nucli a qui acompanya. Fixeu-vos en el contrast dels exemples catalans de (ii):

(ii) a. *No sé quina descripció van fer de la situació als països bàltics.*
 b. **No sé quina van fer descripció de la situació als països bàltics.*

Hi ha una sèrie de qüestions que aquesta anàlisi, l' "anàlisi de la CNE", planteja. Per exemple, quins tipus de clàusules es poden sotmetre a aquesta estratègia, quin tipus de FG (funció gramatical) pot tenir l'element *qu-*, i, finalment i més important, per què aquesta estratègia es dóna en llatí, però no en d'altres llengües?

Tipus de clàusula que contenen l'element *qu-*.

Ja hem vist al llarg de les pàgines precedents que, en general, qualsevol tipus d'oració adjunta pot experimentar aquest tipus d'estratègia. En efecte, tenim clàusules condicionals com ara (97):

(97) *...iis uerbis uti quibus si philosophi non uterentur, philosophia omnino non egeremus.*

També podem observar casos de *cum* històric, com ara (98):

(98) *...Catonis , a quo cum quaeretur quid maxime in re familiari expediret, respondit: bene pascere.*

Igualment, es poden trobar casos de clàusules causals, com ara (88), que repetim aquí:

(88) *...memoria rerum gestarum, cuius de uirtute quia multi dixere, praetereundum puto, ...*

Donades les peculiaritats del llatí respecte de la qüestió dels determinants, essencialment la seva manca d'articles, podem pensar que encara que elements del tipus de *quae* tenen moltes característiques de determinant (pertany a un paradigma tancat; la seva declinació és la que correspon als elements pronominals; etc...), pot ser el cas que la seva projecció sintàctica en llatí sigui la d'un adjectiu, SA, i, per tant, com a categoria màxima pugui traslladar-se independentment a l'Especc corresponent.

o de clàusules concessives, com ara (99):

(99) ...*cui quamquam faueo, tamen illum aetati suae praestare cupio.*

A tots aquests casos se segueix el procediment que hem especificat a (90), (91) i (84).

El mateix procediment s'aplica també a clàusules argumentals, de manera opcional. De fet, aquest procediment, com ja hem dit anteriorment, és opcional en general i pot produir-se amb qualsevol tipus de SX; el que passa és que si no té lloc en estructures adjuntes, el resultat és agramatical. Per exemple, podem tenir casos de *Pied Piping* amb clàusules AcI⁷³:

(100) *quem exspectari imperatorem in castris hostium sentis.*

Tanmateix, el problema més greu se'ns planteja amb exemples del tipus de (85) o de (101) i (102):

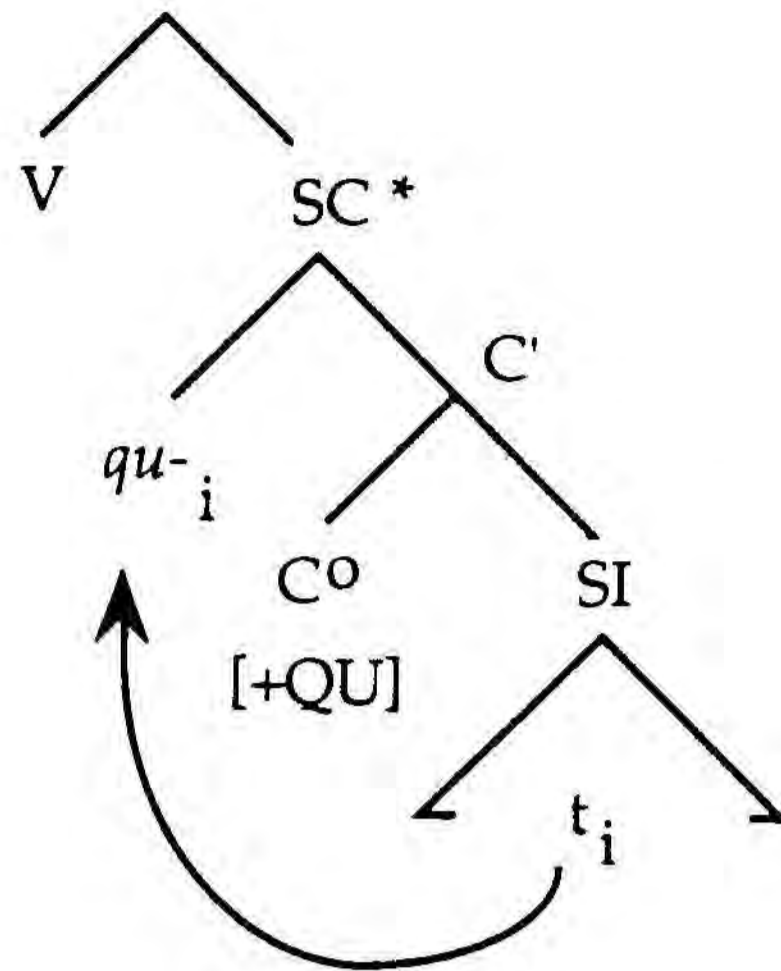
(101) ...*propter expectationem legatorum, qui quid egissent nihildum nuntiabatur*

(102) ...*dixit aliquid quod quo pertineat nemo intellegit.*

En aquests casos, el pronom relatiu *quod* s'ha originat a una clàusula [+QU] argumental, és a dir, una interrogativa indirecta encapçalada pel pronom interrogatiu *quo*, la matriu de la qual és *nemo intellegit*. Si recordem el que hem dit sobre aquest tipus de clàusula, especialment quan parlàvem de Subjacència a 2.0, i d'extraccions simples a 2.1., l'estructura que, en principi, es proposa per a les interrogatives indirectes és la següent:

⁷³Recordeu que en aquest tipus d'estructura, l'extracció llarga, travessant el nus SC corresponent a l'AcI també és gramatical, tal com hem vist a 2.1.1.

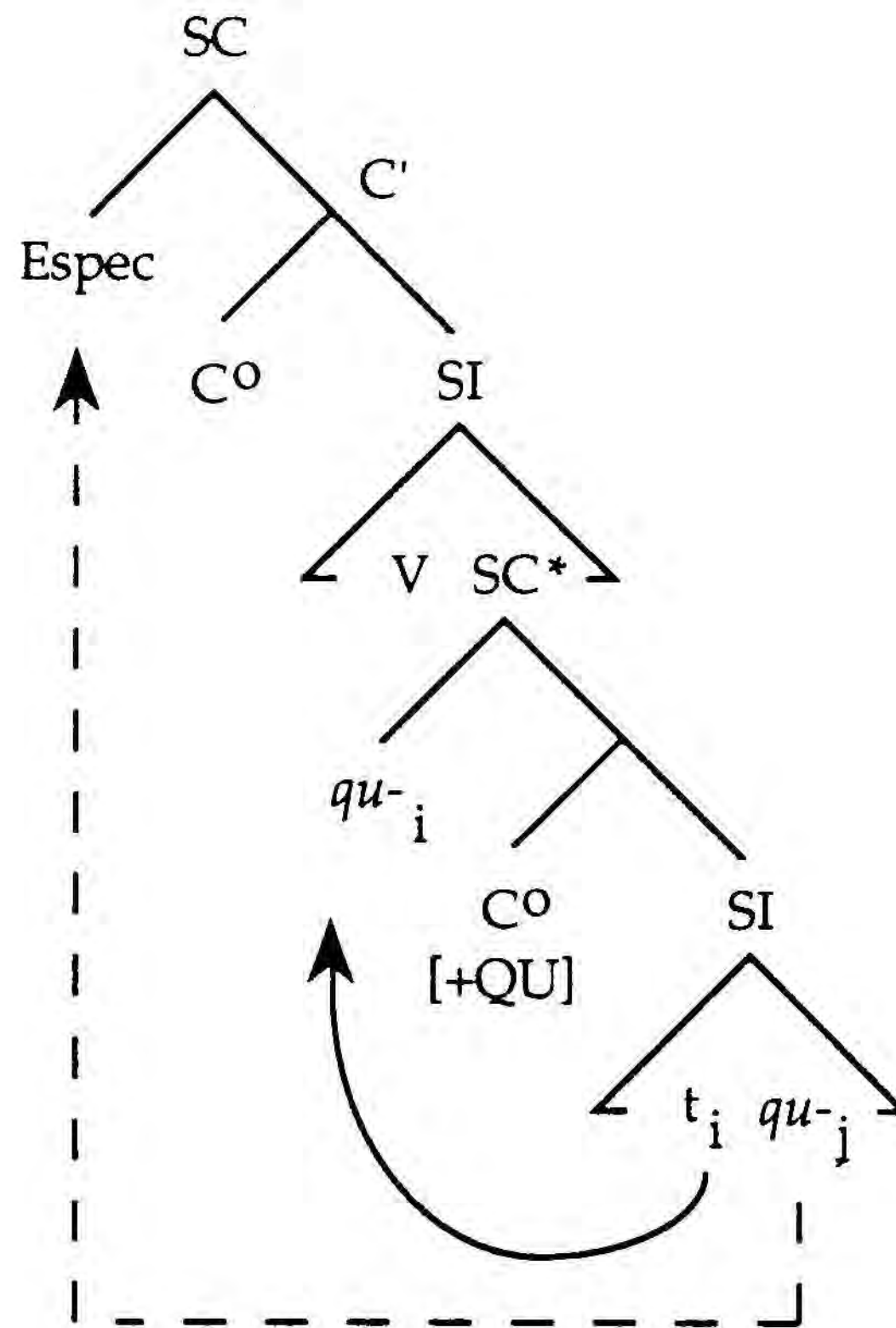
(103)

on el verb matriu *intellegit* imposa sobre el seu complement, SC^* , uns requisits seleccionals, entre ells, el tret $[+QU]$ sobre el seu nucli, C^0 . La manera usual en la qual aquest requisit es veu satisfet és per moviment, a estructura-S o a FL (com és el cas del xinès), d'un element *qu-* a l'Especificador de SC^* i la consegüent CNE (Concordança Nucli-Espec).

El problema es planteja quan a dintre de SI hi ha algun altre element *qu-* que s'ha d'extreure a l'Especificador matriu, tal com, esquemàticament, presentem a (104):

(104)

Estructura que respon, per exemple, a l'exemple català de (105):

(105) ...el llibre que_j no sabies on_i havies posat t_j t_i.

Ja que la posició d'Especificador de SC* està ocupada⁷⁴, es va proposar (Rizzi (1982)) que el moviment fos llarg, directament a l'Especificador matriu. Aquest moviment no violava Subjacència perquè els nusos rellevants en llengües romàniques són SN i SC (però no SI⁷⁵). A més a més, tampoc no hi ha cap problema derivat de l'estatus de les traces: t_i està regida localment pel seu antecedent *on*,

⁷⁴Parlem ara de llengües que permeten violacions d'illes de *qu-*, no de llengües, com ara l'anglès, que no les accepten.

⁷⁵Cf. 2.0 per a aquesta qüestió.

mentre que la traça argumental t_j està regida lèxicament pel verb⁷⁶; per tant, satisfan el PCB.

Aquesta era també la situació dels exemples llatins que hem vist a 2.1.1., concretament a (*6). Als exemples de (101) i (102), en canvi, la situació és una altra, ja que el segon element *qu-*, el relatiu, no ha sortit fora de la seva clàusula, sinó que hi resta com preposat. El conflicte, bàsicament, resideix en dos punts: l'element *qu-* interrogatiu ha de moure's a l'EspeC per tal que C pugui satisfer el requisit del verb matriu; d'altra banda, l'element *qu-* relatiu també ha de pujar a aquest mateix EspeC per tal que es pugui produir el *Pied Piping*.

De fet, el que aquest conflicte està plantejant, abans que tota altra cosa, és si el tret [+QU] que suposadament tots dos elements *qu-* han de transmetre al nucli C^0 és el mateix o és diferent. Perquè el tret [+QU] d'un element *qu-* relatiu no pot satisfer el requisit [+QU] d'un verb com ara el matriu de (103) (és a dir, no ens podem trobar un pronom relatiu allà on esperariem un interrogatiu⁷⁷); de la mateixa manera, la presència d'un element *qu-* interrogatiu no pot provocar per sí sola un *Pied Piping*.

De moment, i per intentar clarificar una mica les coses, proposarem (106):

- (106) (i) els elements *qu-* relatius porten el tret [+QU]
 (ii) els elements interrogatius porten el tret [+Q]

En segon lloc, també s'ens planteja si realment tots dos tipus d'element han d'ocupar la mateixa posició: l'Especificador de SC. Si realment relatius i interrogatius haguessin d'ocupar la mateixa posició estructural, aleshores haurien de ser mútuament exclusius, i els exemples de (85), (101) i (102) mostren exactament el contrari.

⁷⁶Recordem també que en el cas que no es tractés d'una traça de complement, sinó d'una de subjecte, el propi Rizzi també proposa un mecanisme de postposició del subjecte (cf. 1.1.4(3))

⁷⁷Això s'evidencia més clarament en llengües on el pronom relatiu i l'interrogatiu siguin morfològicament diferents, com ara el rus.

Totes aquestes consideracions ens fan intentar la nostra proposta per un vessant, que comença a ser explorat: la disponibilitat de l'Espec de SI.

Mantinguem, en primer lloc, que el verb matriu selecciona, com a part dels seus requisits seleccionals, una <proposició interrogativa>, que es realitza a la sintaxi com una clàusula SC [+Q], la interrogativa indirecta. Considerem que aquest tret [+Q] es manifesta en la forma d'un complementitzador Q com a nucli d'aquest complement SC; aquest complementitzador Q, al seu torn, també imposarà una sèrie de requisits seleccionals sobre el seu complement (en aquest cas, SI), com per exemple en llatí que la inflexió verbal sigui subjuntiu⁷⁸. Un altre requisit que pot imposar és que contingui un element o tret interrogatiu [o que la Modalitat⁷⁹ sigui interrogativa] .

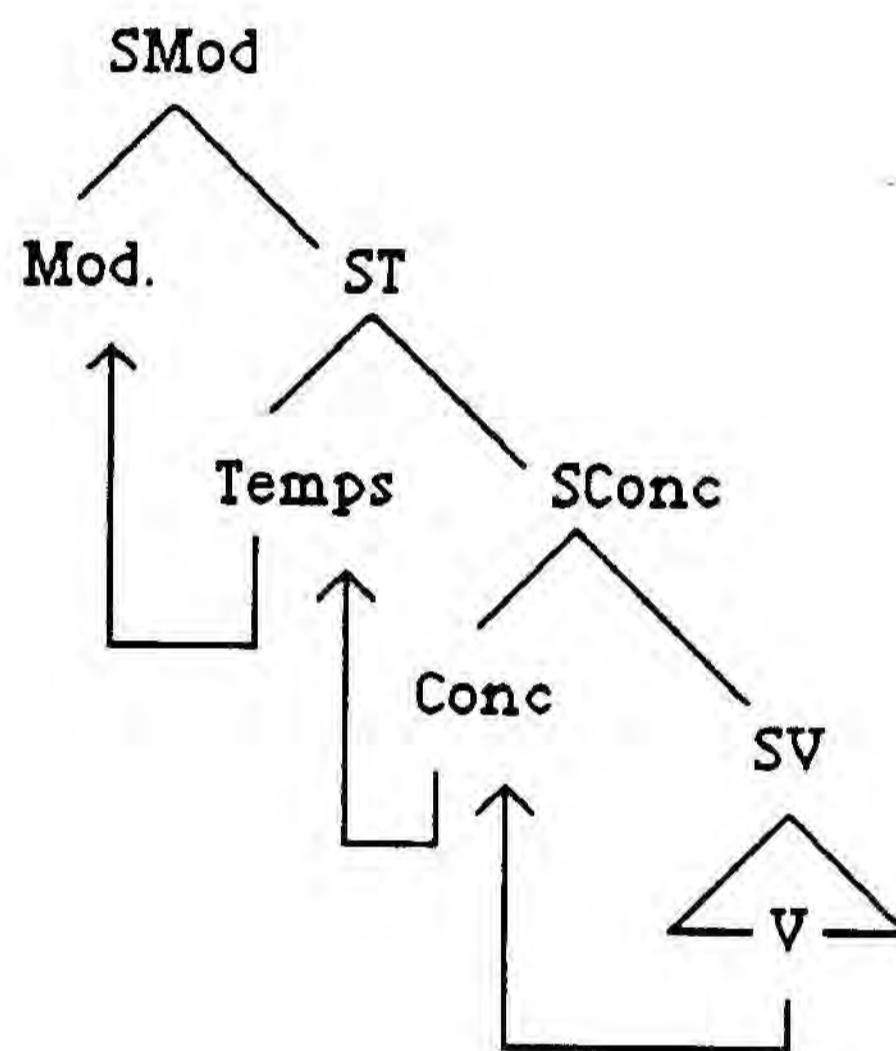
Ara és la Inflexió que ha de satisfer una sèrie de requisits que li han estat imposats pel nucli Q. Si el pronom interrogatiu pot pujar a l'Espec de la Inflexió, aleshores mitjançant la CNE una altra vegada, aquesta adquirirà el tret necessari per satisfer els requisits que hi ha sobre ella⁸⁰. Això ho podem il.lustrar a (107):

⁷⁸De fet, els pocs casos en què una interrogativa indirecta apareix en indicatiu poden explicar-se, bé per ser una parataxi (per exemple, aquelles en què la clàusula matriu és imperativa o interrogativa), bé per ser una forma lexicalitzada del tipus de *nescio quis*, o bé, en realitat, una construcció de relatiu.

⁷⁹Cf. la següent nota sobre la qüestió d'on ubicar la Modalitat i com.

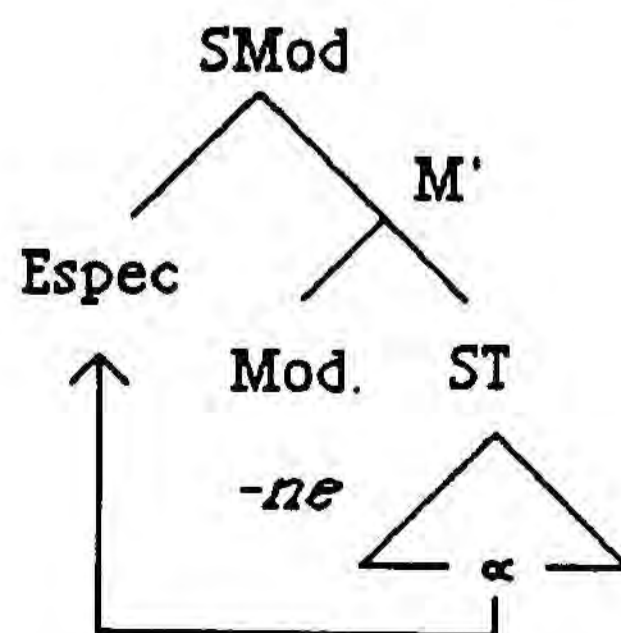
⁸⁰Una qüestió que no tractarem aquí és la de les interrogatives indirectes totals, introduïdes per una partícula interrogativa del tipus de *-ne, num*, etc. Aquest tipus de clàusula es podria fàcilment subsumir sota aquesta anàlisi, en principi, per dos camins: podem considerar que aquestes partícules són la realització del complementitzador Q; o bé, i potser més interessant, considerar, si acceptem el desenvolupament de SI (en les projeccions funcionals Sintagma Temps, Sintagma Concordança, etc...), que aquestes partícules ocupen el nucli de Sintagma Modalitat. Si és veritat que el nucli V⁰ ha de pujar fins a(l nucli de) SConc i STemps, moviment fins al SMod seria només una altra instanciació de Moviment de Nucli a Nucli, tal com molt esquemàticament podem veure a (i) (on hem obviat els Espec corresponents a cada projecció):

(i)

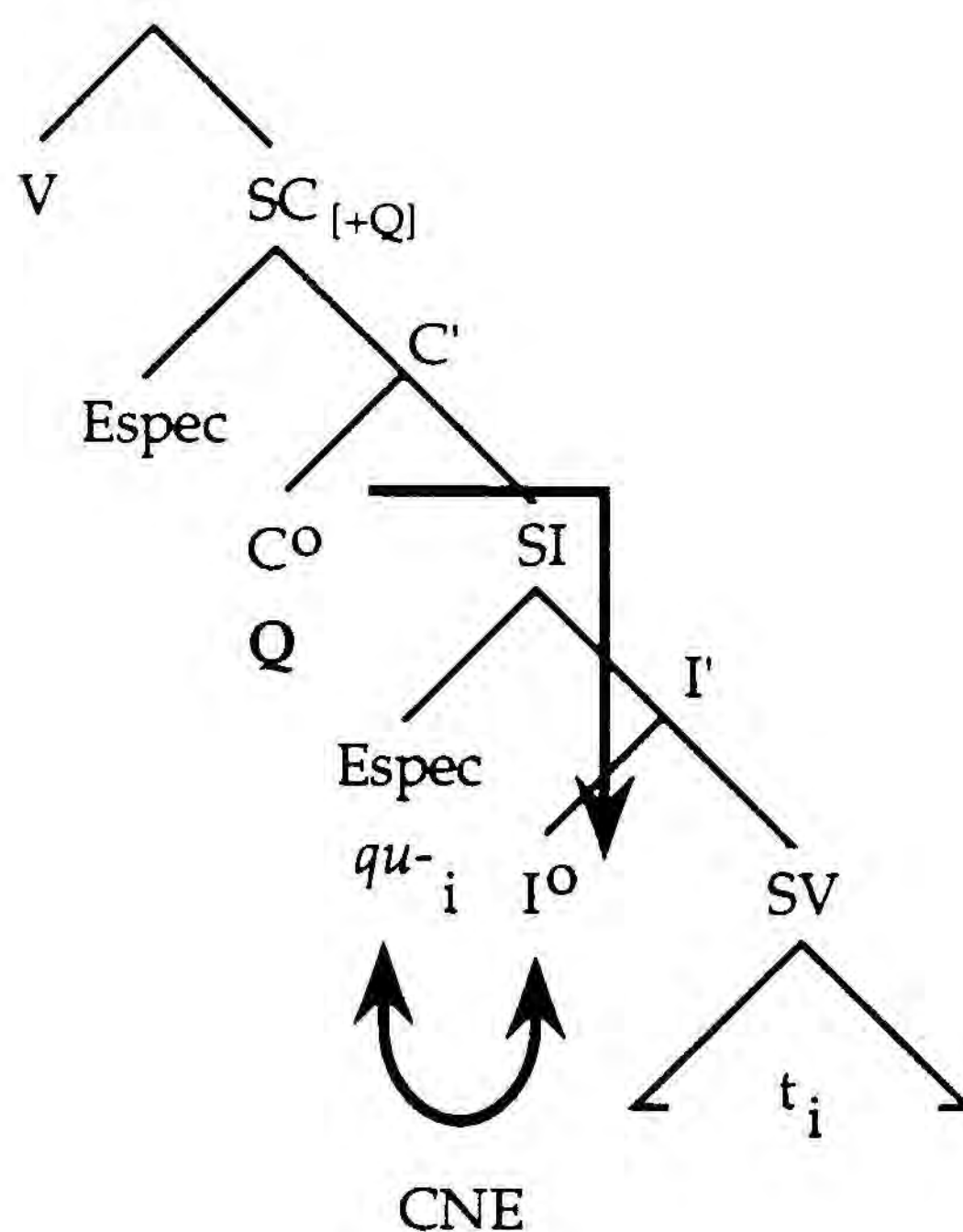
Fins i tot podríem entreveure, si acceptem el desenvolupament de SMod com a categoria funcional, la possibilitat que qualsevol element de la clàusula [aleshores ja tenim una projecció màxima i per tant no planteja problemes per anar a un Especificador], i no només el nucli verbal, pugés fins a l'Especificador del nucli Mod:

(ii)

Per a més detalls sobre el desglossament del SI, cf. Laka (1990).

(107)

Com és possible, però, que Espec de SI pugui ser ocupat per un element *qu-*? Això modificaria substancialment el seu estatus: moviment de *qu-* és típicament un moviment-A', és a dir, moviment a una posició no-argumental; també havia establert la teoria (cf. 1.1.2.) que la posició de subjecte era argumental, ja que podia potencialment rebre un argument⁸¹. El que aquesta proposta fa qüestionar-se és l'estatus argumental o no-argumental del subjecte, i més encara, la distinció A/A'⁸².

L'Especificador és una posició estructural que es genera com a part de la projecció d'una categoria funcional. Com a tal, no és una posició que pugui ocupar cap element a estructura-P.

Tradicionalment, els subjectes es col·locaven a l'Espec de SI per tal que poguessin rebre Cas nominatiu de la Inflexió mitjançant la CNE. Especialment des de les propostes de generar el subjecte com un sintagma dintre del SV, i les teories sobre subjectes postposats a

⁸¹Recordem que hi ha verbs que no assignen un paper temàtic al seu subjecte, per exemple el verb semblar. Cf. nota 53 a 1.1.4(2).

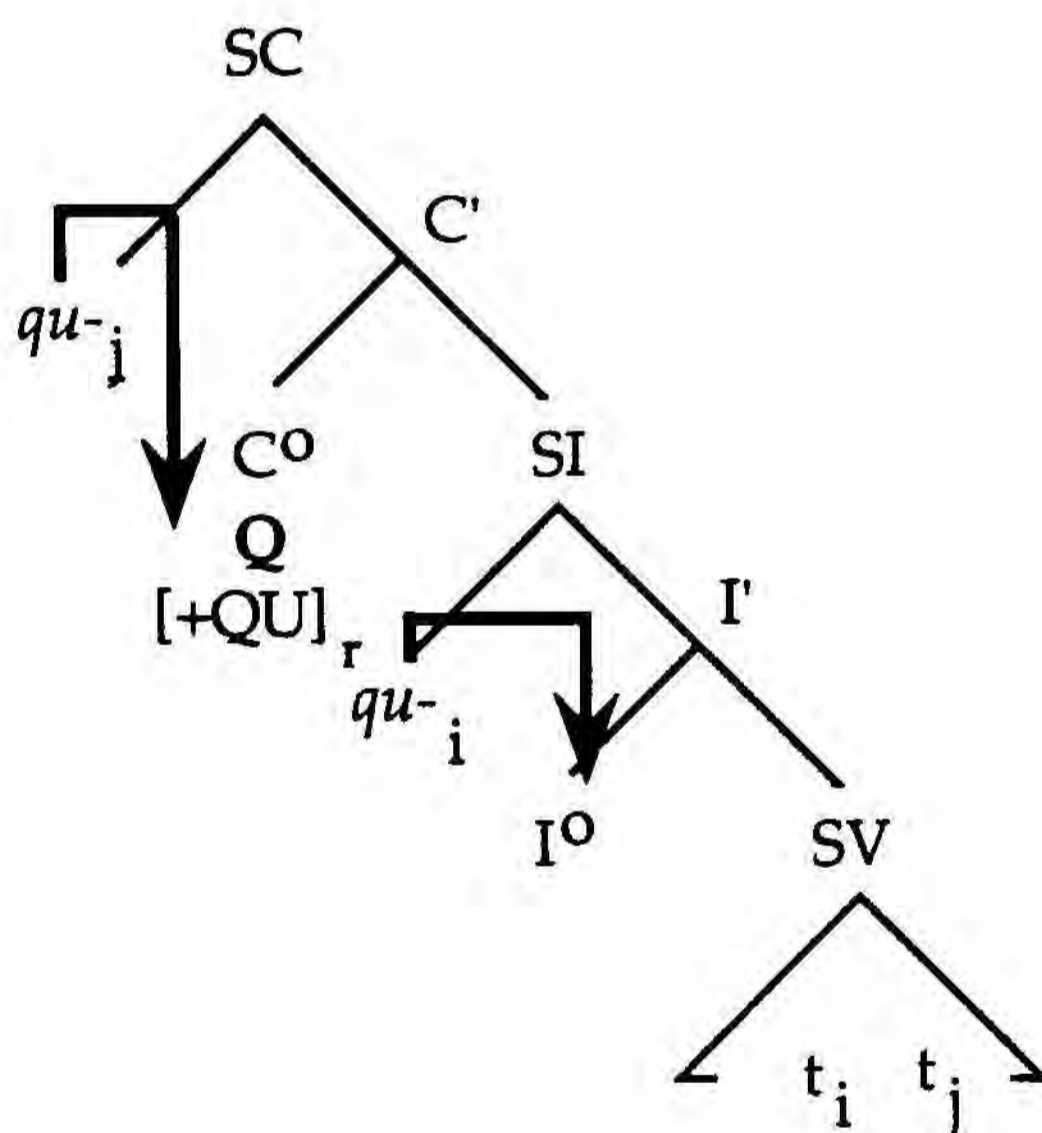
⁸²Cf., respecte d'aquesta qüestió, Bonet (1989a)

diferents llengües, la necessitat de reservar aquesta posició per al subjecte perd força.⁸³

Els mecanismes de què poden disposar les diferents llengües per tal de legitimar els subjectes (en d'altres paraules, com adquireixen aquests el Cas nominatiu), no han de ser sempre els mateixos. Els mecanismes morfològics casuals existents a la llengua llatina, clarament fan que la posició d'Espec no sigui necessària, com a mínim, per llicenciar el subjecte d'una clàusula. Si l'Espec de SI no és imprescindible per a l'assignació de nominatiu, i si esdevé una posició-A' (o si, com a mínim, queda revisat el significat d'aquesta distinció), aleshores tindrem una bona alternativa que, a més a més, donarà compte de les dades que teniem a (85), (101) i (102), i que és compatible amb la resta de l'anàlisi que hem estat presentant fins ara.

Així les coses, doncs, l'esquema dels casos abans esmentats, podria ser el de (108):

(108)

L'element $qu-j$, relatiu, ha pujat fins a l'Espec,SC; des d'aquesta posició, i per CNE, transmet al nucli C^0 el tret $[+QU]_r$, relatiu, que serà el que provoqui el *Pied Piping* de la clàusula interrogativa. D'altra banda, l'element $qu-i$, interrogatiu, ha pujat fins a l'Espec,SI; des

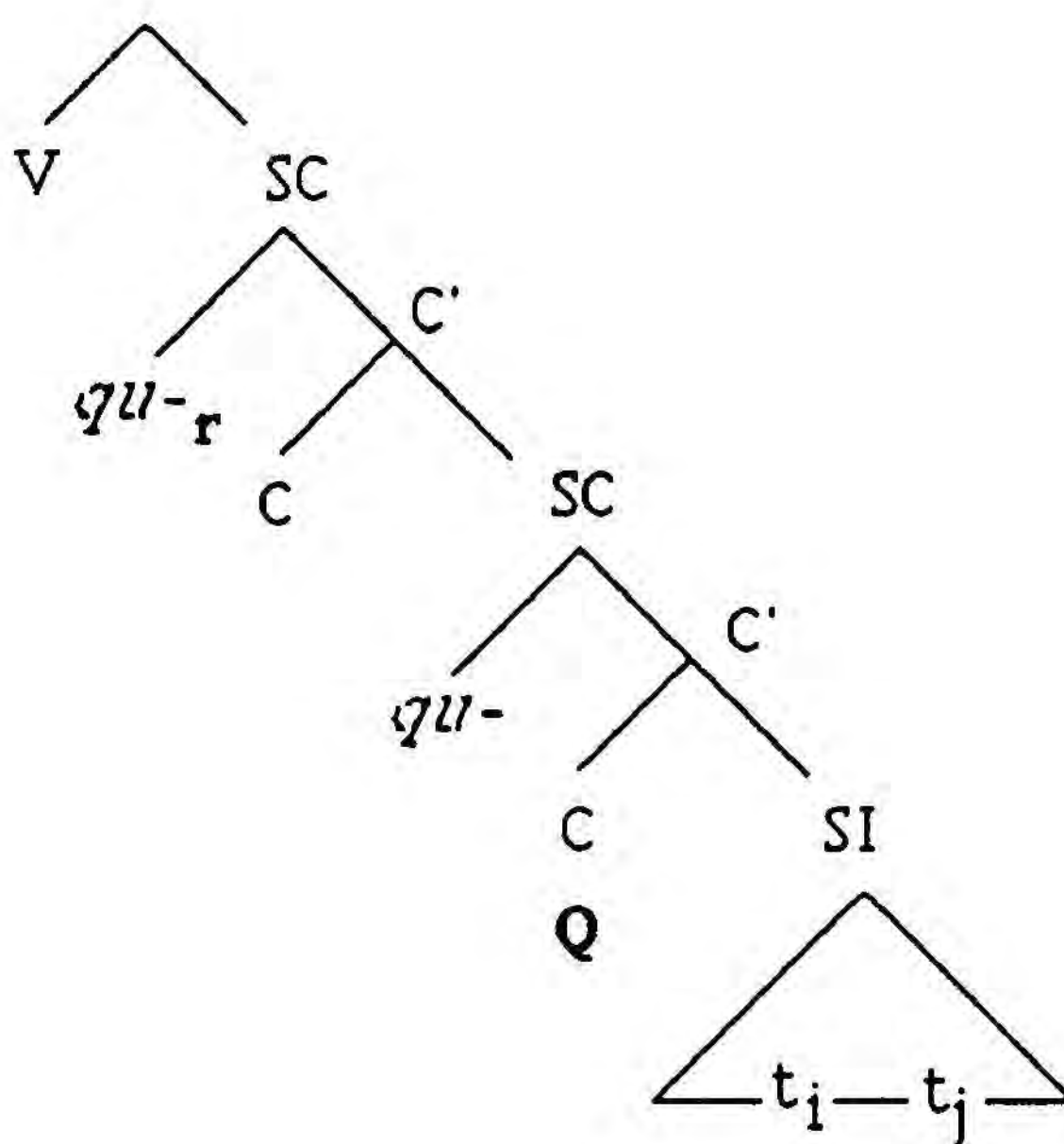
⁸³Cf. Koopman&Sportiche (1988)

d'aquesta posició, i també per CNE, pot fer que el nucli I⁰ satisfagui els requisits seleccionals que el complementitzador Q li imposa.

Noteu que l'alternativa consistent a que l'element *qu-* interrogatiu es trobés *in situ* no millorava substancialment les coses, ja que els elements *in situ* han de pujar de totes maneres a l'EspeC,SC a FL, i aquest es trobaria ja ocupat per l'element *qu-* relatiu. L'anàlisi que acabem tot just de proposar pot donar compte tant dels casos en què hi ha moviment explícit d'elements *qu-* interrogatius, com d'aquells casos en els quals el moviment no és explícit, sinó que es dona a FL, és a dir, dels casos d'elements *qu-* *in situ*.

Aquesta anàlisi també té més avantatges que la proposta de recursivitat-de-COMP. Recursivitat-de-COMP, com el seu nom indica, crea per recursivitat un altre projecció màxima de COMP per sobre de la ja existent. D'aquesta manera, l'estructura que es genera és la següent:

(109)

on l'element interrogatiu puja a l'EspeC del complementitzador Q, i l'element *qu-* relatiu acaba a la projecció superior creada per recursivitat. El problema que es crea amb aquesta estructura és que els

requisits seleccionals del verb matriu no es poden veure satisfets. Q és l'element seleccionat pel verb matriu, però Q es troba al C⁰ inferior (i no al creat per recursivitat), al qual el verb matriu no té accés. El verb matriu té accés al SC (i, per tant, al nucli) que és el seu nus germà; aquest, però, no conté el complementitzador Q que el verb matriu requereix. Per tant, els requisits seleccionals no es poden veure satisfets.

Fins aquí hem estat tractant els problemes que planteja l'estructura interna de la clàusula interrogativa indirecta (o més concretament, l'estructura de COMP) abans d'experimentar *Pied Piping*. Ara ens plantejarem com pot una clàusula d'aquest tipus experimentar aquest procés. De fet, si ja és poc usual, en general, el *Pied Piping* de clàusules, el de clàusules interrogatives indirectes ho és encara més.

Ortiz de Urbina (1990), utilitzant dades de l'euskera, fa una proposta alternativa a l'anàlisi de Webelhuth (1989). Webelhuth proposava que només els Espec no q-marcats podien desencadenar un *Pied Piping*; la gran excepció a aquesta proposta eren precisament els Espec,SC (al menys, en les llengües que ell tractava, les germàniques). Per tal d'explicar per què no hi podia haver *Pied Piping* d'una clàusula declarativa que contingués un element *qu-*, Webelhuth proposava que un complementitzador C amb el tret [-qu] (el que se suposa apareix en aquest tipus de clàusula) bloquejava la transmissió del tret d'operador (el que nosaltres hem estat anomenant tret [\pm QU]) de l'element *qu-* al SC (la qual cosa provocaria el *Pied Piping*)).

Ortiz de Urbina (1990), però, presenta unes dades de l'euskera que contradiuen essencialment la proposta de Webelhuth. Els seus exemples presenten bàsicament dos tipus de dades, el contrast entre les quals és crucial. Reproduïm aquí esquemàticament l'estructura dels seus exemples (20) i (21):

- (110) a. * ...V [_{SC} C(-ela) [.....qu-]]
 b. [_{SC} C(-ela) [.....qu-]]_k [_{S1} V t_k]]?

- (111) a. ...V [_{SC} C(-en) [.....qu-]]
 b. * [_{SC} C(-en) [.....qu-]]_k [_{S1} V t_k]]?

El cas de (110) representa una clàusula declarativa que conté un element *qu-* interrogatiu. Aquesta clàusula té un complementitzador lèxic *-ela* amb el tret [-qu], i el resultat de *Pied Piping* és gramatical ((110)b.), mentre que (110)a., sense experimentar *Pied Piping* no ho és.

Pel contrari, (111) presenta una clàusula interrogativa indirecta, la qual cosa es veu clarament pel complementitzador lèxic [+qu]. Els resultats són justament els contraris de (110): si no experimenta *Pied Piping*, el resultat és gramatical; si ho fa, és agramatical.⁸⁴

Així doncs, clarament, i en contra del que proposava en Webelhuth, el complementitzador [-qu] no només no bloqueja la transmissió del tret que provoca *Pied Piping*, sinó que a més a més la potencia, tal com ens mostra el cas de (110). Pel contrari, la presència d'un complementitzador [+qu] justament no permet *Pied Piping*.

En contra de la proposta d'en Webelhuth també podem adduir els casos llatins de (97), (98) o (88), on també la presència d'un complementitzador [-qu], com pot ser ara *quia*, *cum* o *si* no impedeix el *Pied Piping* en els exemples citats.

La proposta final de Ortiz de Urbina(1990) és la següent. Segons ell, els casos d'agramaticalitat responen a un *mismatch* o confrontació entre el tret [\pm qu] del complementitzador i el tret [\pm qu] de l'element a l'Espec corresponent. La seva proposta es basa en l'assumpció⁸⁵ que l'element portador del tret [+qu] (o [+op], com ell li diu), perd aquest tret quan el transmet a la projecció màxima, el SC.

Així, en el cas de (110)a., l'element *qu-* no ha transmés el seu tret a la projecció màxima (i això ho sabem perquè no hi hagut *Pied Piping*),

⁸⁴Aquestes dades no són exactament com les llatines que hem estat discutint prèviament. En el cas del llatí, hi havia, a la clàusula subordinada, dos elements *qu-*, un d'interrogatiu (que equivaldria al que és present en els exemples de l'euskera), i un altre, relatiu, que és el que provoca *Pied Piping*. La discussió de les dades de O.de Urbina (1990) són vàlides, però, com a base de discussió per a una proposta teòrica.

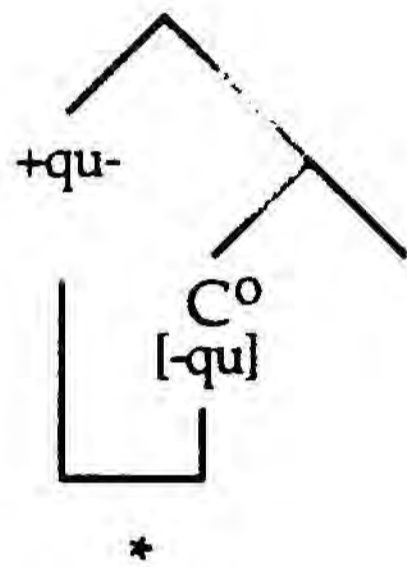
Un segon *caueat* fa referència a (110)-(111): són aquests uns esquemes molt idealitzats de les dades que presenta l'euskera; hem fet abstracció de qüestions d'ordre de paraules, entre d'altres, que no són especialment rellevants per a la nostra discussió.

⁸⁵Aquesta assumpció és originària de Webelhuth (1990), però O.de Urbina la fa seva.

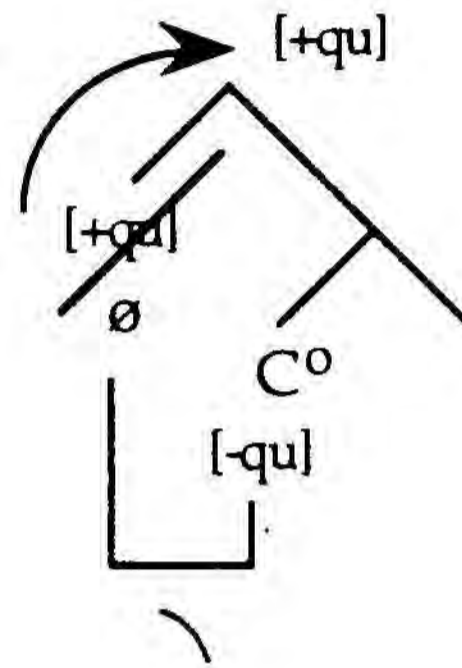
i aleshores es produeix un *mismatch* entre el seu tret [+qu] i el tret [-qu] del complementitzador, tal com veiem a (112)a.. En canvi, si l'element *qu-* transmet aquest tret, (i per tant el perd, si seguim la seva proposta), provocant el *Pied Piping* que podem observar a (110)b., aleshores tots dos elements tenen un tret [-qu], de manera que no hi ha cap *mismatch* i l'oració és gramatical:

(112)

a.

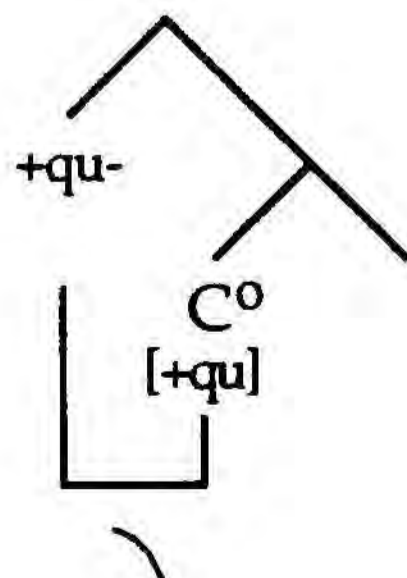
b.

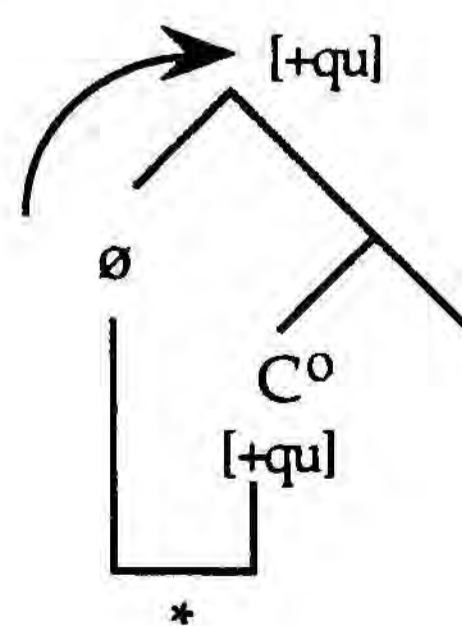
D'altra banda, si el que tenim és un complementitzador amb el tret [+qu], com és el cas de (111), aleshores ens trobarem justament el contrari. Si l'element *qu-* no transmet el seu tret a la projecció màxima, i per tant, no provoca *Pied Piping*, aleshores no es produeix cap *mismatch* entre ell i el complementitzador: tots dos tenen el tret [+qu]. Això és el que ens mostra el resultat gramatical de (111)a. Pel contrari, si l'element *qu-* transmet el seu tret [+qu] a la projecció màxima, perdent-lo, aleshores sí es produeix *mismatch* ja que un, l'element *qu-*, és [-qu] i l'altre, el complementitzador, és [+qu]. És quan obtenim l'agramaticalitat de (111)b. Aquests són els casos que podem observar respectivament a (113)a. i (113)b.:

(113)

a.

b.

Aquesta proposta té, *grosso modo*, dos problemes: el primer, que en llatí, tal com hem vist anteriorment, sí hi ha *Pied Piping* de clàusules interrogatives indirectes; el segon té a veure amb la seva explicació de perquè no hi ha *Pied Piping* en d'altres llengües. De tots dos parlarem més extensament a la pròxima subsecció, però ara ens detindrem una mica en el segon.

Segons O. de Urbina (1990), la diferència entre llengües que admeten *Pied Piping* i les que no l'admeten rau en la impossibilitat de les segones per admetre coocurrència d'un complementitzador lèxic i d'un element *qu-* (com és el cas de l'exemple euskera de (110)). En conseqüència, en lloc d'un complementitzador lèxic, aquestes llengües, com ara l'anglès, en tenen un de buit:

(114) * $[what_i [e] John\ said\ t_i]_j$ does he know t_j

El complementitzador buit, com qualsevol altra categoria buida, ha de ser identificat; en condicions normals, està identificat pel verb matriu (sota recció). Aleshores, quan el SC és mogut per *Pied Piping*, com és el cas de 34, $[e]$, el complementitzador buit, no està identificat adequadament pel verb matriu, i així es produeix una violació de PCB, i la consegüent agramaticalitat.

Tot seguit, comentarem algunes qüestions que aquest plantejament suscita.

Considerem, en primer lloc, la coocurrència de complementitzador lèxic i element *qu-*.

Prenguem l'exemple de (98) en llatí:

(98) ...*Catonis*, $[_{SC} [_{SC} a\ quo_i\ cum [_{S_1} t_i\ quaereret\ur\ quid\ maxume\ in\ re\ familiari\ expediret,]]_k [_{S_1} respondit: bene\ pascere\ t_k]]$

En aquest cas, tenim un complementitzador lèxic *cum* amb un element *qu-* en el seu Espec. Així doncs, la coocurrència d'ambdós elements és possible. El complementitzador a C^0 no és buit, per la qual cosa no necessita cap tipus d'identificació. A més a més, la clàusula que

encapçala és una clàusula adjunta, per la qual cosa *cum* no està seleccionat pel verb matriu i no ha de satisfer cap tipus de selecció per part d'aquest. A més, si, com diu Ortiz de Urbina, l'element *qu-* perd el seu tret [+*qu*] en passar-lo a SC, aleshores tampoc no hi ha *mismatch*. Així doncs, tenim que aquest tipus de formació és completament lícita. Ara bé, per què, doncs, no ho és en català o en anglès?:

- (115) **Cató*, [_{SC} [_{SC} del qual_i quan [_{S₁} es va sol.licitar una resposta t_i]]_k [_{S₁} va contestar...t_k]]⁸⁶

Sembla que es pogués argüir que en català hi ha la mateixa restricció que en anglès sobre la coocurrència d'un complementitzador i un element *qu-*⁸⁷. Ara bé, el que no està tan clar és la correlació entre aquesta restricció i la impossibilitat d'identificació d'un complementitzador buit com a origen d'una explicació sobre la presència o absència de *Pied Piping* en una determinada llengua. És ben cert, que a (114) hi ha un complementitzador buit que no es pot identificar, però no està gaire clar que sigui aquesta la mateixa raó que desacrediti (115). Aleshores, la relació entre restricció de COMP doblement omplert i absència de *Pied Piping* resta una mera observació.

D'altra banda, altres llengües semblen no tenir, al menys parcialment, aquesta restricció sobre el COMP doblement omplert. Per

⁸⁶Aquest exemple no és la traducció de (98), però sí té la mateixa estructura.

⁸⁷Que català (i castellà) presentin la restricció del COMP doblement omplert és com a mínim discutible. Considereu, per exemple, els casos de (i):

(i) *Em va preguntar que qui havia trucat.*

De fet, els verbs com ara *dir* o *preguntar* presenten aquesta coocurrència força regularment en llenguatge col·loquial. D'altres, però, com ara *investigar* o *consultar*, no l'admeten.

Amb tot, l'estructura d'(i) és una configuració molt peculiar, perquè presenta el complementitzador i l'element *qu-* en l'ordre invers a l'esperat: Espec,SC + C⁰ donaria la seqüència *qui que*. Això fa sospitar que ens trobem davant d'una configuració diferent de la de COMP doblement omplert.

exemple en holandès poden coocórrer un element *qu-* interrogatiu amb un (en aparença) complementitzador interrogatiu (del tipus de *whether* en anglès) i, opcionalment, l'equivalent de *that* en anglès:

(117) *Jan vraagt zich af wie of (dat) Piet gezien heeft.*
 Joan es pregunta qui si (que) Pere vist ha.

Tanmateix, això no sembla interferir ni afavorir la possibilitat de tenir *Pied Piping* en aquesta llengua. I la correlació entre restricció de COMP doblement omplert i absència de *Pied Piping* queda francament retallada.

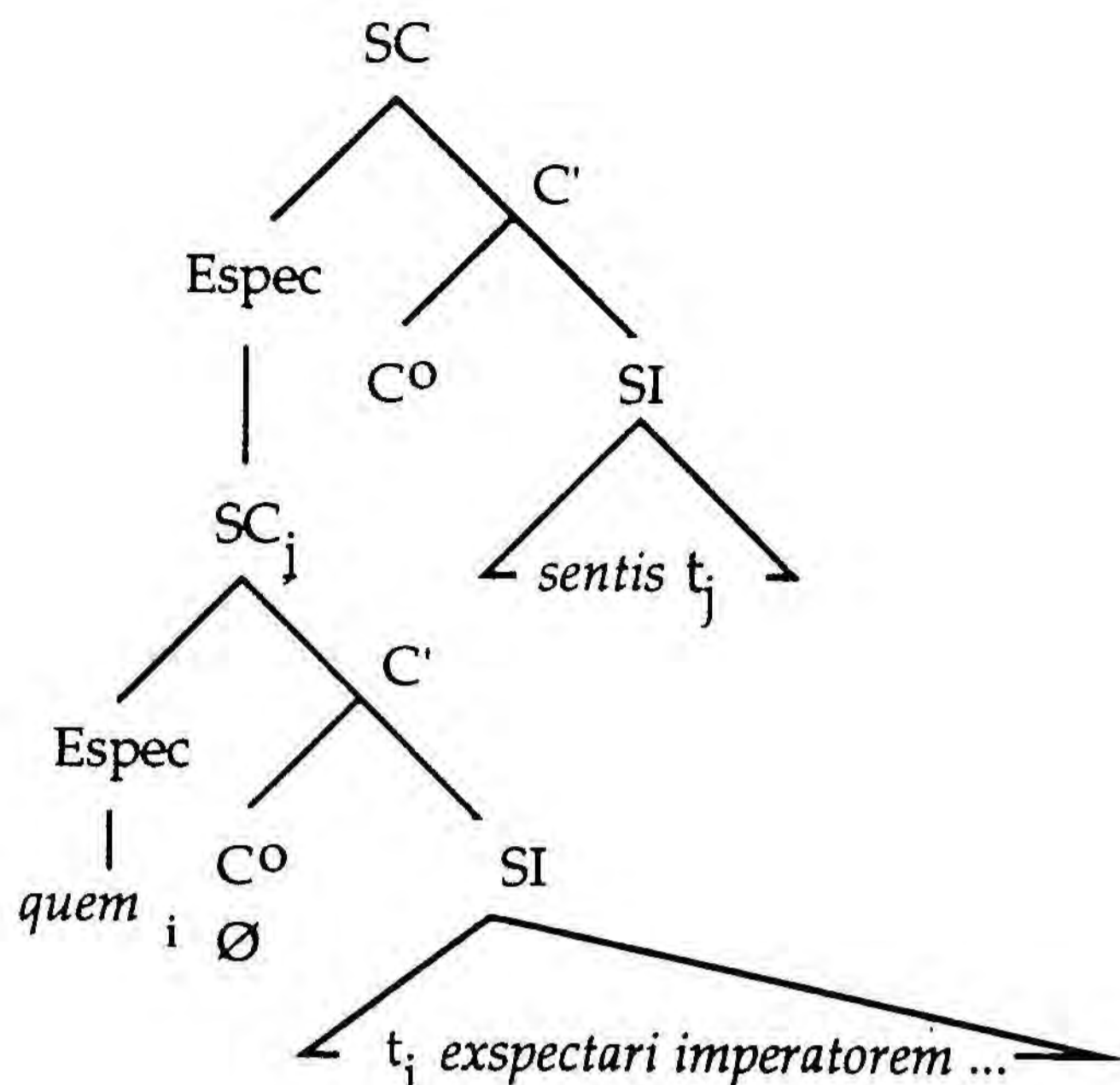
Vegem ara els problemes que se'ns plantegen amb la qüestió de la identificació d'un C^o buit.

En primer lloc, considerem el cas de (118):

(118) *quem exspectari imperatorem in castris hostium sentis.*

A (118) tenim un cas de *Pied Piping* d'una clàusula AcI. Recordem que aquestes clàusules són clàusules que no tenen complementitzador. Si seguim la proposta que hem fet al començament d'aquesta subsecció, tindrem primer moviment de l'element *qu-* a l'Espec de SC, seguit de CNE entre aquest i el seu C^o i, posteriorment, moviment de la clàusula AcI sencera, tal com veiem a (119):

(119)

En aquest cas, clarament, hem mogut una clàusula amb un C⁰ buit, que quedaria, automàticament, sense identificar. Això hauria de donar un resultat agramatical, però, clarament, no és aquest el cas.

Un altre exemple problemàtic el tenim a (102), un *Pied Piping* de clàusula interrogativa indirecta:

(102) ...*dixit aliquid quod quo pertineat nemo intellegit.*

Si apliquem la nostra anàlisi, que hem proposat al començament d'aquest apartat, l'estructura serà la següent:

(120) ...*dixit aliquid* [_{SC} *quod*_j] [_{C⁰} Q] [_{SI} *quo*_i t_j t_i *pertineat*]_k [_{SI} *nemo intellegit* t_k]

El complementitzador que introdueix la clàusula interrogativa indirecta és Q, un complementitzador buit que, segons Ortiz de Urbina (i, en general, segons les condicions per a la identificació de entitats buides), no podria ser identificat en aquestes condicions, ja que estructuralment, el verb matriu *intellegit* no pot fer-ho.

Hem vist, doncs, que malgrat que, efectivament, els elements buits han de ser identificats⁸⁸, aquesta és una qüestió que no interfereix directament amb la problemàtica del *Pied Piping*. Tornarem sobre aquesta qüestió a 2.2.5.

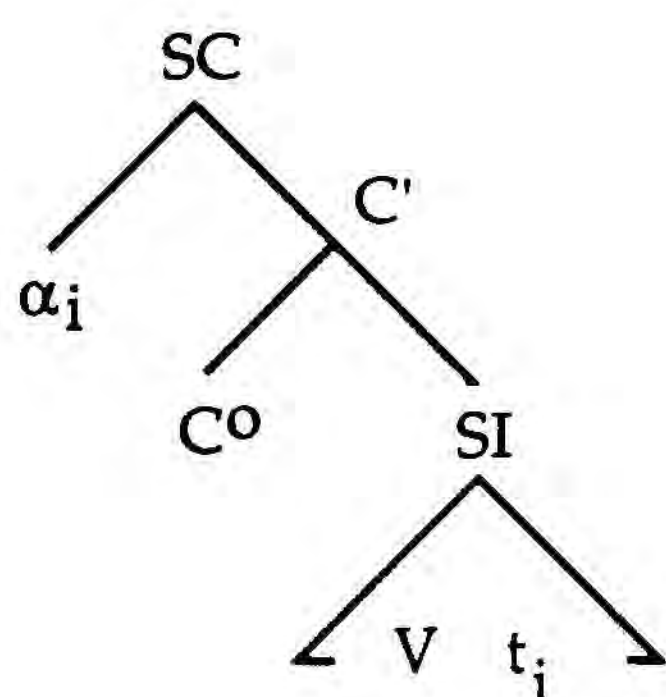
Tipus d'elements *qu-* que provoquen *Pied Piping*.

Considerem ara un altre problema: la rellevància de la CNE (el mecanisme pel qual, segons la nostra proposta, es desencadena el *Pied Piping*) respecte del PCB de les traces inicials.

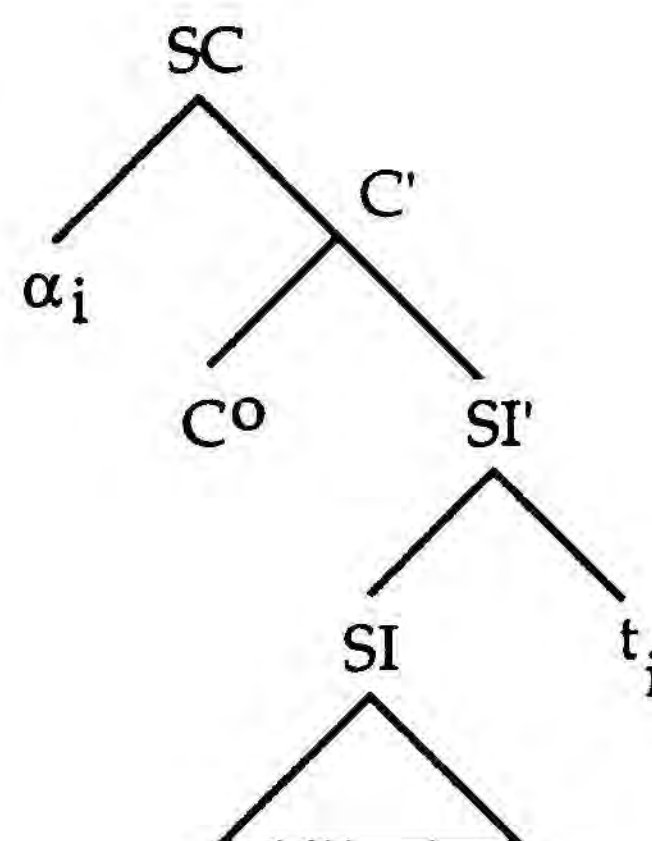
Si recordem la discussió que hem desenvolupat a 2.1.1., la presència d'un element a l'Especificador de SC era especialment rellevant en el cas d'extracció d'un adjunt: només en aquest cas l'element a Espec era necessari a FL per γ -marcar la traça inicial i així poder aquesta satisfer el PCB ((121)a.); en canvi, les traces inicials d'arguments eren γ -marcades a estructura-S per l'element a Espec i aleshores, aquest element (la traça intermèdia a la discussió de 2.1.1.) podia esborrar-se ((121)a.). En d'altres paraules, α a (121)b. és necessària, a (121)a. no ho és.

(121)

a.

b.

El problema que hem expressat al començament d'aquesta subsecció era la impossibilitat de deleció del complementitzador, la qual cosa

⁸⁸Fins i tot en el cas de considerar aquestes clàusules, no com a argumentals, sinó com a TOPIC, tindrem un problema pel que fa a la identificació d'aquest C⁰ buit. No ens plantejarem aquesta qüestió aquí, però podrà ser útil el que diguem al pròxim capítol.

impediria que l'element α pogués regir per antecedència la traça inicial (en especial en el cas de (121)b.). Ara hem de veure si el mecanisme de la CNE té repercussions sobre la recció per antecedència de les traces inicials. Ja que la traça inicial d'un objecte estarà regida lèxicament pel verb (pot ser el cas de (121)a.), obtindrem evidència que l'element a Espec és necessari de dades que impliquin una traça inicial d'adjunt. Aquest és el cas de (83), que repetim aquí:

- (83) eos..., [_{SC} [_{SC*} cum quibus_i ne [_{S1} t_i contra te arma ferrem]]]_K
 [_{S1} Italiam reliqui t_K]]

l'estructura arbòria de la qual es pot veure a (84); *cum quibus* és un adjunt dintre de la clàusula *contra te arma ferrem*. També és el cas de (97) que igualment tornem a repetir:

- (97) ...iis uerbis uti [_{SC} [_{SC*} quibus_i si [_{S1} philosophi non
 t_iuterentur,]]]_K [_{S1} philosophia omnino non egeremus. t_K]]

amb un *quibus*, tradicionalment analitzat com un ablatiu instrumental. O de (122), amb un sintagma *de quo*:

- (122) ...Simonide, [_{SC} [_{SC*} de quo_i cum [_{S1} t_iquaesiuisset hoc idem
 tyrannus Hiero,]]_K [_{S1} deliberandi sibi unum diem postulauit t_K]].

Aquestes dades ens mostren exemples gramaticals d'extracció d'adjunts. Si aquests adjunts no estan regits lèxicament per un nucli verbal, la seva gramaticalitat és una mostra que la traça inicial (t_i, corresponent també a t_i a (121)b.) es troba regida (pròpiament) per antecedència.

D'altra banda, las traces inicials de subjectes també són candidates per testejar problemes respecte del PCB. De fet, Ishihara (1984) explica

l'agramaticalitat d'alguns exemples de *Pied Piping* en anglès⁸⁹ per una violació de PCB. Ishihara, que treballa en un marc teòric previ a *Barriers*, proposa una anàlisi que implica adjunció a FL de l'element *qu-* a la projecció màxima on està inclòs. D'aquesta manera, la traça en posició de subjecte, que no està regida pròpiament ni per Concordança ni per l'element *qu-* adjuntat (en una situació molt similar a la del Filtre del That-t), viola el PCB.

Aquesta proposta és irrellevant per al nostre cas, ja que una llengua que pot evitar els efectes del Filtre del That-t en els casos d'extraccions de subjectes (cf. 2.1.1.), pot també evitar-los en un cas de *Pied Piping* amb pujada de l'element *qu-* a l'Especc. En d'altres paraules, el mateix mecanisme pel qual la traça d'un subjecte en català, castellà o llatí no viola el PCB en extraccions fora de clàusules declaratives⁹⁰, és el responsable que la traça d'un *qu-* subjecte en una estructura de *Pied Piping* no provoqui casos agramaticals. Així, el que esperem és que, en contra del que passa amb els exemples anglesos d'Ishihara, els casos d'extracció de subjecte siguin gramaticals en llatí, com és el cas de (123):

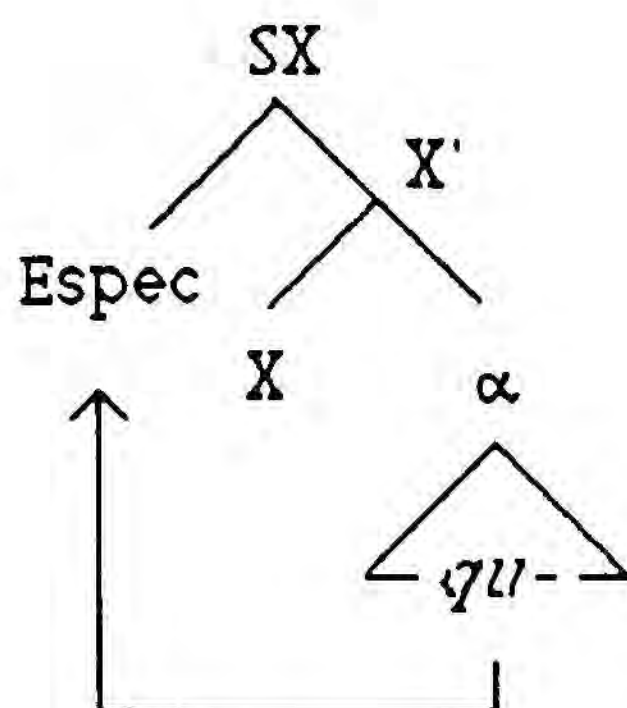
(123) *aberat omnis dolor* [_{SC} [_{SC}**qui*_i *si* [_{S1} *t* *adesset* ,]]_K [_{S1} *non molliter ferret t* _K]]

Podem considerar, doncs, especialment a la vista dels casos d'extracció d'adjunts, que la CNE proporciona un rector apropiat? Tots els casos que hem estat veient fins ara són del tipus que representem a (124):

⁸⁹Recordem que *Pied Piping* no implica, per norma general, la pujada de l'element *qu-* a l'Especificador. Els casos de què parla Ishihara (1984) són casos en els quals l'element *qu-* resta *in situ*.

⁹⁰Cf. la proposta de Rizzi a 1.1.4.(3), que ja hem mencionat àmpliament aquí i en altres llocs d'aquest treball. Cf. 2.1.1. per a exemples sobre aquest tipus d'extraccions.

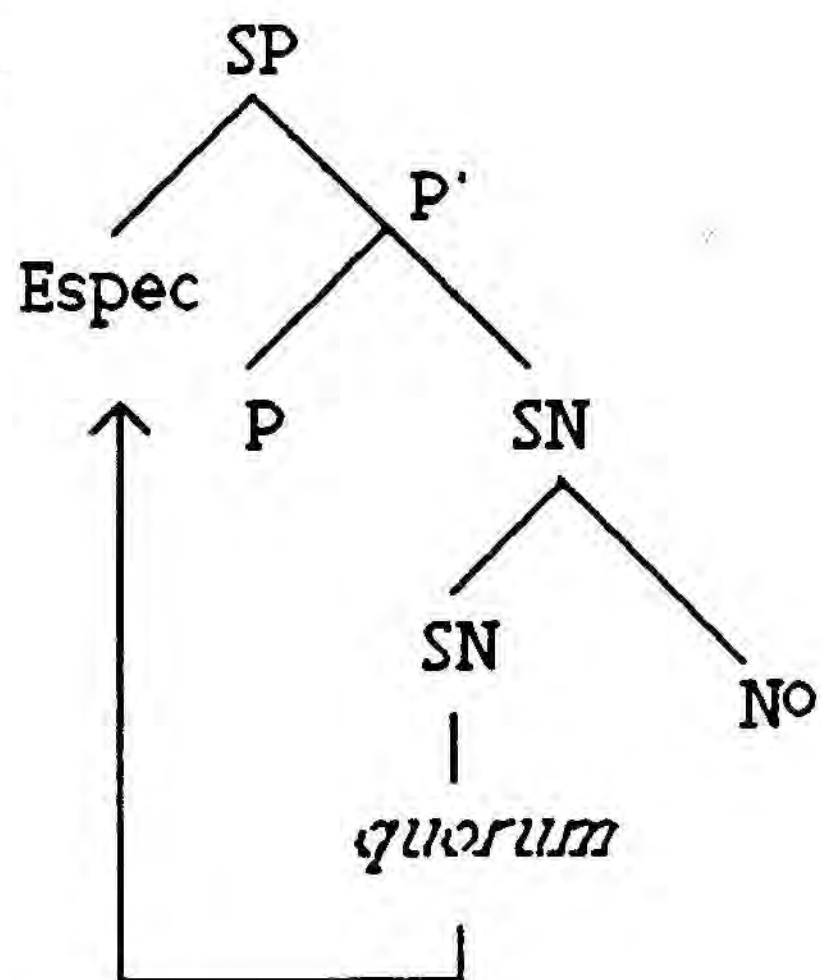
(124)

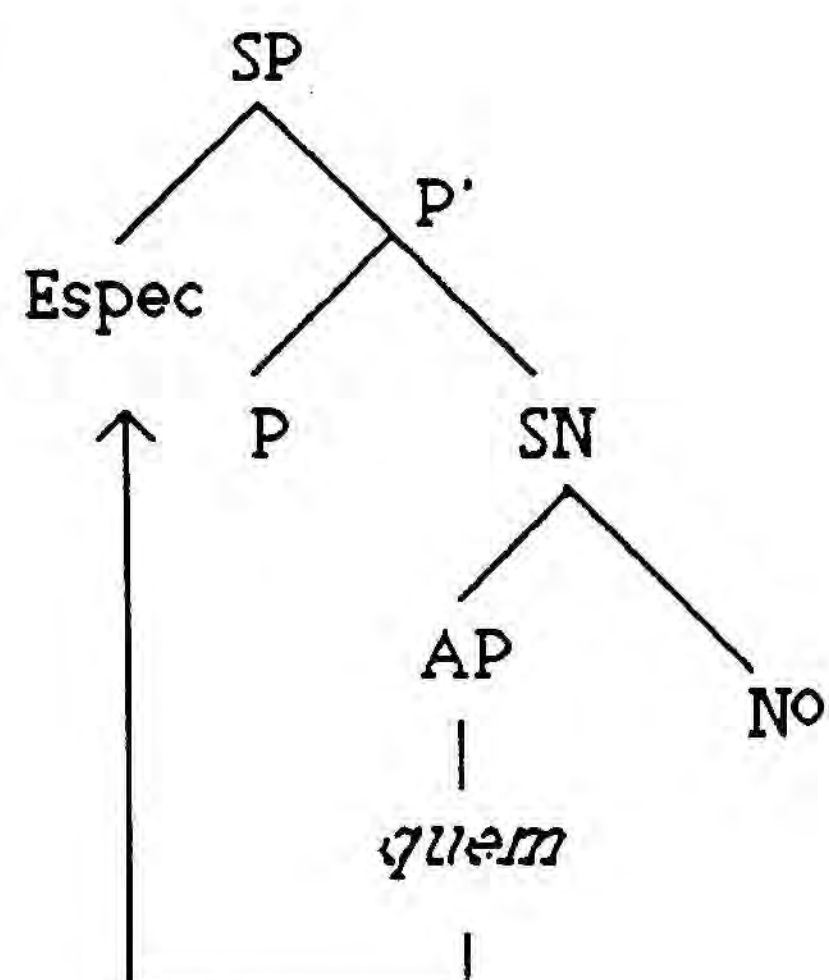
És a dir, un element inserit dintre de la projecció màxima α , és mogut a l'Especificador de la categoria funcional germana. X^0 ,⁹¹ en els casos que hem estat veient en aquesta secció, podia ser un complementitzador lèxic, com ara les conjuncions dels exemples de (123) o (122), o un complementitzador Q, com ara en el cas de (85), (101) i (102), o podia ser també una preposició, per exemple en el cas de (86). L'element *qu-* pot ser, en cas que X^0 sigui un complementitzador, el subjecte, l'objecte o un adjunt. En el cas que X^0 sigui una preposició, *qu-* pot ser de la següent forma:

(125)

a.

b.

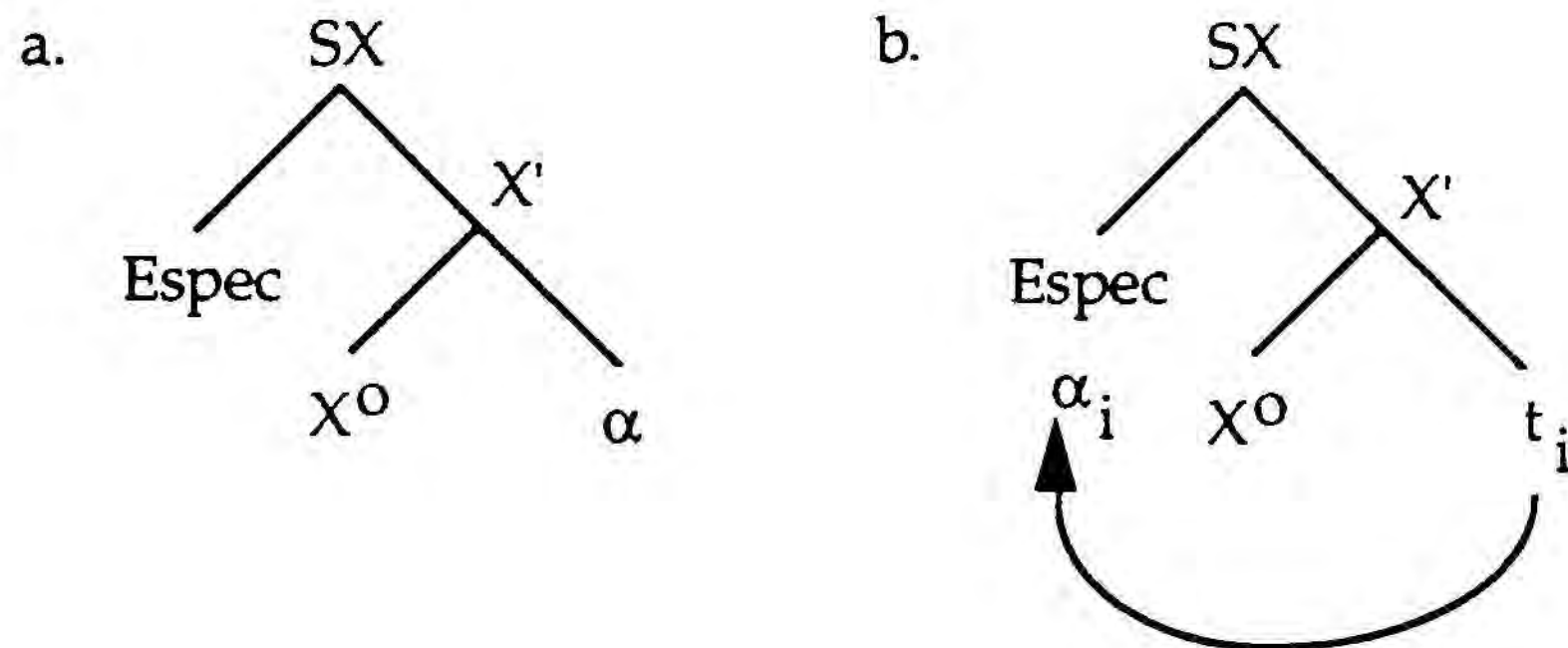

⁹¹Quan no especifiquem el nivell de X-barra d'un element, s'assumeix que es tracta del nucli. És a dir, que la notació X equival a X^0 .

L'estructura de (125)a. correspon, per exemple, al cas de (86), mentre que la de (125)b. correspon a (96).⁹²

Ara bé, donada l'estructura de (126)a., pot α ser l'element que es traslladi a l'Espec? En d'altres paraules, l'estructura (126)b., és una estructura ben formada?

(126)

Si les dades corresponents a (126)b. són gramaticals, aleshores la CNE ha aconseguit un bon rector per a t_i . Pel contrari, si les dades ofereixen resultats agramaticals, encara que hi hagi CNE, X⁰ no serà un rector apropiat per a la traça. I això sembla ser el que passa: si prenem X⁰ com a preposició, no trobarem casos de l'estil de *quo de* en lloc de *de quo*⁹³. De la mateixa manera, tampoc no trobem casos en els quals el SI precedeixi el nucli C⁰.

Això, però, també es podria deure al fet que la traça t_i , mancada dels trets necessaris, no pogués satisfer els requisits seleccionals del nucli X⁰.

⁹²La diferència bàsica entre els casos en els quals X⁰ és un C⁰, i els casos en què X⁰ és igual a P⁰, rau en el fet que en els segons el moviment de l'element *qu-* és opcional per poder obtenir *Pied Piping* (és a dir, es poden produir estructures del tipus de *ad quem finem* en lloc de *quem ad finem*, que és el que tenim a l'exemple de (96) (amb X⁰=C⁰). En canvi, en els primers, l'element *qu-* ha de pujar obligatòriament a l'Espec si volem obtenir una estructura de *Pied Piping*; en cas contrari, SX no es pot moure.

⁹³En un estat arcaic de la llengua, es podien trobar casos similars a aquest. Tanmateix, podia ser el resultat d'un estadi de la llengua on els nuclis P tinguessin més una natura lèxica que funcional (i, per tant, poguessin regir pròpiament), o bé a un estat de la llengua en què el complement de la P fos a l'esquerra i no a la dreta.